

134.429

Imprimat legal.

SZÉKELY BÉLA

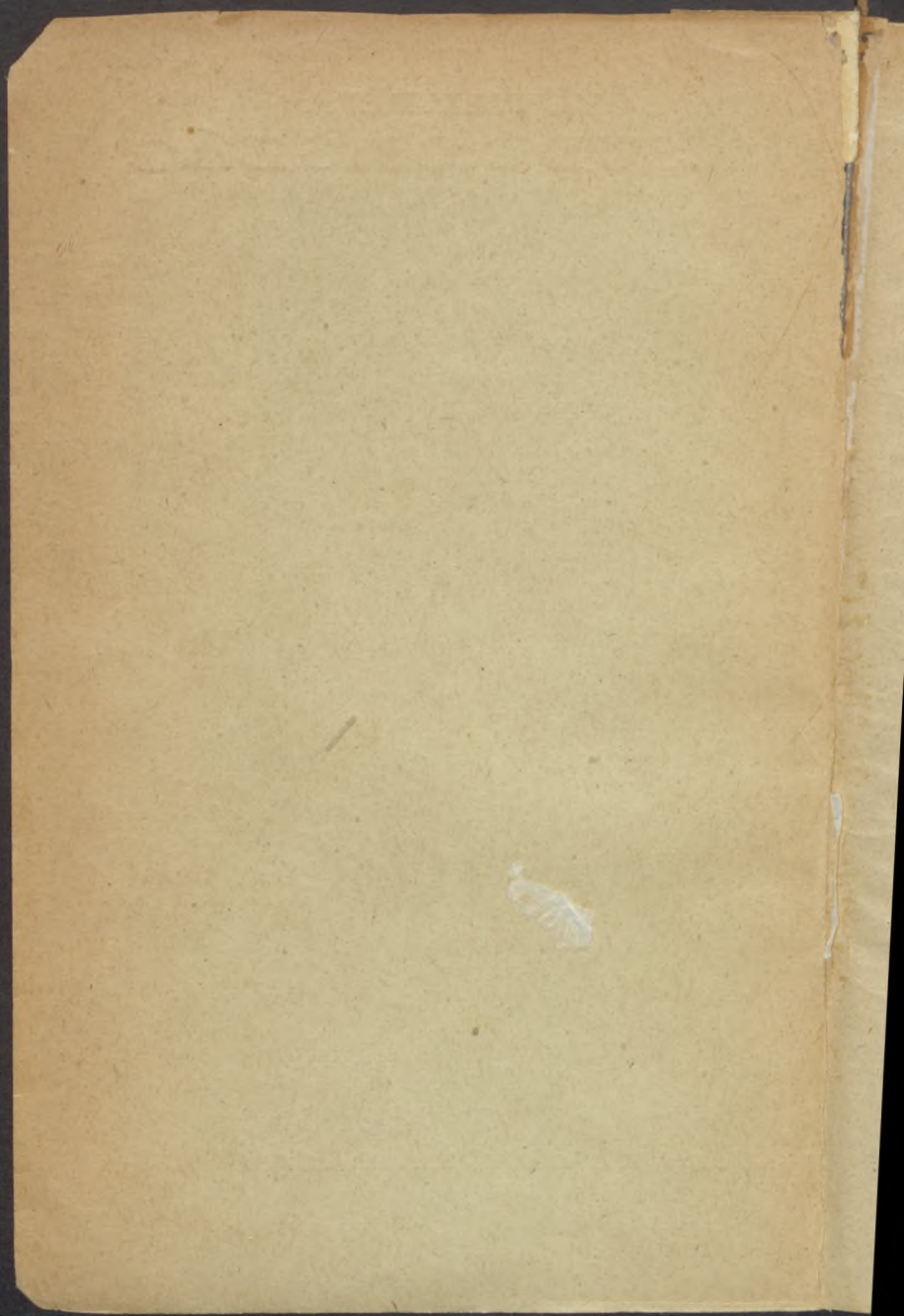
100/1925

99 OCT 1925

JUDÓ ORSZÁG

CLUJ / KADIMA KIADÁSA / 1925

Lékely

Benjamin

בְּנֵי מִיָּזְסָק לֵי

Ha'arce

Harat

הַרְתָּ הָאָרֶץ

Refe

ספר

2
Lec-Harad kibin'an

מִבְּנֵי אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל

1685
duj Kaduna

הוֹצֵאת-קְדִימָה / קְלוֹנִי הַתְּרַפָּה

E. O.

VAJUDÓ-ORSZÁG

KÖNYV
AZ ÉPÜLŐ
PALESZTINÁRÓL

R
2

Bibl. Univ. Cluj.

Nr. 100 1926

1925

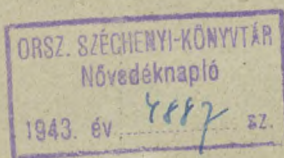
KADIMA KIADÁSA CLUJ

Atadva: O. Sz. K.-nek

35.668-1940. IV számú

V. K. M. rend. alapján.

134429

SALOM UVRACHA!

m
ti
tá
és
d
A
n
te
u
és
sz
v
b
d

A béke és az áldás áhitatos szavát választotta magának köszöntésül az a nép, mely most Palesztinában országot, otthont épít magának. E köszöntésnek szinte vallásos formája nem kitalálás és hagyománynál is több. Minden kornak és minden népnek megvolt a maga köszöntési formája. A római „servus“ szó ép annyira jellemzője korának, akár a mai köszöntések nyeglén összevont értelmetlensége.

Palesztinában pedig így köszönnek: Salom uvracha. Béke és áldás. Ez fogadja a jövővenyt és ez bucsuztatja. Hangosan, nyíltan, szívből jövően szól ez a köszöntés, mely szinte több egymás üdvözlésénél. Ünnepes, imádságos köszöntés ez, melyben egy vajudó országnak áhitata van benne.

A minden nap küzködése el szokta magától dobni az ünnepes áhitatot. Még a köszöntést is le-

degradálja szokássá, üres, vagy legalább is keveset mondó formává. Nem így van ez Palesztinában. Ott ennek a köszöntő szónak állandó tisztasága, kicsengő lelke van. És elég ezt a köszöntést megérteni, részekre szedve, izekre bontva, hogy megérthessük az ország lelkét is.

*

És innen első megállapításunk: *Palesztina felépítésének vallásos jellege van.* Józan észnél, legbecsületesebb emberi számításnál, szívből szakadt átgondolásnál is több: *vallás* az, aminek ereje országot épít. *Vallás* az, mi köveket robant, mi barázdákba töri a földet, mi vízhez juttatja növények szomjas gyökereit, mi összeszegezi a deszkát, hogy bódé, mi egybetartja a betont, összefogja a követ, hogy ház legyen belőle. *Vallás* az, ahogy a gyermeket emberré ápolják, ahogy a tanító tanít s a mérnök épít. *Vallás* az, ahogy az orvos harcbaszáll a malária lázával és *vallás* az is, amikor a munkás legyőzi gyomrának és lelkének parancsát.

Egy olyan ország ez, melynek új profécijája nemcsak vallott, de teljesített vallása az, hogy országot épít.

Ennek felismerése kell ahhoz, hogy sok mindennek kulcsát megtaláljuk, mit Palesztinában látunk, találunk. Ha hiányzik e kulcs, akkor nem tudjuk megérteni a mai Palesztinát. Ám adhatunk színes utleírásokat, szép beszámolókat, lelkes és lelkesítő képeket arról, amit láttunk, tapasztaltunk. De meg-

érteni nem fogjuk tudni és üresen verődik fülünkbe ez az imádságos köszöntés: *salom uvracha!*

*

Munka és pénz, vagy talán így: pénz és munka építi az országot. Mérnökök rideg számítása csapol mocsarat, épít vasutat, tör utat, létesít kolóniákat, városokat. Agronomusok összefogott tapasztalata teszi szőlőkertté a sziklaoldalt, termővé, hol mocsár volt, vagy homok annakeselőtte. Az orvos tudomány találja meg a malária leküzdésének szerét, ez veszi fel a harcot minden betegséggel, a test ezer fáradságával. És mégis a mérnök, az agronomus, az orvos tudományánál, egy munkás hadsereg munkakészségénél több kell ahhoz, hogy ország épüljön; egy olyan ország persze, mely valóban valóra akarja váltani a béke és az áldás imádságos köszöntését.

Hogy mi az a több, az a tudománnyal, tapasztalattal, pénzzel, sőt munkával meg nem váltható valami, aminek erejével országgá, zsidó országgá épül Palesztina? Nevezzük úgy: vallás, az építés vallása. Ne gondoljon senki dogmákra, és kötött, hagyományos formákra. Ez a vallás minden hagyománynak teljesítője és minden dogmának eleven életté való feloldozója. Ez a vallás termőfölddé tudta tenni azt az Emeket, amelyről orvosok eltiltották a chalucokat, mert úgy mondták, hogy halálos ítélet számukra a munka itten. Viszont e vallás nélkül nem országépítés, de rideg spekuláció az, amely Tel-Avivban házat épít, bár a legjobb mérnök

legyen is a mestere és minden higiénianak meg is feleljen. És az országépítésnek áhitata nélkül üres és hazug forma a jeruzsalemi, vagy szafedi chaluka zsidóságnak minden imádkozó, de nem imádságos, dogmás, külsőséges zsidósága.

Ezt kell első sorban megérteni. Azt az ujjászületett, kétezer év után elevenné vált vallásos erőt, mely nem az imádkozásban, nem a formában éli ki magát, hanem az építésben. Zsidó valóságok kiépítésében. Azt a vallásos erőt, mely imát és formát így tesz teljessé: új zsidó közösségek megvalósításában, — melyek egyben az emberiségnek is új közösségei, — narancsot termő pardeszek ültetésében s abban, hogy halott földeknek visszaadja a termelni, a szülni tudás isteni, szent rendeltetését. Halott ember feltámasztásánál igazabb csoda az, hogy a venyige megfogja a szikla tetején, hol eddig még a mohát is lesodorta az idő, hogy a földekről kiapad az új, mocsaras vízözön átka, s termővé lesz.

Vallás kellett és kell ahhoz, hogy ez teljesedjék. *Hinni kell abban*, hogy a sziklát termővé lehet tenni és a mocsarat termőfölddé. Ez a hit, ez a vallásosság az, amely a mai Palesztinát megteremti.

És ez a vallásosság az egyedüli elvontság az új Palesztina megvalósításában. A többi már minden a józan elgondolás, a tudás és a tapasztalás munkája.

*

Az országépítés bihetetlen küzködéssel, elképzelhetetlen akadályok nehéz legyőzésével folyik. A józan ész szinte azt diktálja, hogy ezt a fáradságot, ezt az áldozatot nem éri meg még ötezer év multja és egy örökkévalóság lehetősége sem. A józan megfontolás azt sugja sátános kisértéssel, hogy ilyen nehéz körülmények között, ilyen fáradsággal nem szabad országot építeni, mert ezzel az áldozattal nem ér fel semmi. Hihetetlen mély belső erő kell ahhoz, ha úgy tetszik egy *új fajta zsidó fanatizmus*, amely eldobja, kiveti magából ezeket a gondolatokat, mely nem hallgat a kisértő szóra és véresre mart ajkakkal, lázasan és rogyant inakkal: *épít*.

Borzalmas, nehéz, fájdalmas vajudással épül az ország. Minden új termővé tett dunam, minden új kolónia, minden egyes sátor, vagy deszkabarak vajudással születik meg. A vajudó anya kinja torzítja, mi még torz az országban s mi megszületett, még olyan tehetetlen, vézna, gyámoltalan, csak épen hogy élet van benne. De a vajudásban is van gyönyörűség és a szülő az épen megszületett gyermekben is ezer szépséget lát, s entestének életbeszakadt darabját.

*

Jajos, kinos a zsidóság országot építő vajudása Erec Jisraelben. De ahogyan az anya boldogan és büszkén vállalja a szülés kinját, úgy vállalja ma Palesztina dolgozó népe. Hiszen kétezer év terhességével hordja magában a zsidó nép a most születő Erec Jisraelt. A szülés szenvedése Palesztina dol-

gozó népéé. Az egész zsidóságé az apa öröme és a családfentartó gondja. Erec Jiszráél megszületett, erős, életképes és az anyai ösztön egy egész népben teljesedik.

*

Ennek a fájdalmas szülésnek, ennek az országot világrahozó vajudásnak tanúsága akar lenni könyvem. A szüléshez az anya testének minden fájdalmas megfeszítése szükséges. A szülés kin, a szülés fájdalom. S ki megszületik, alig embernyi ember, alig országnyi ország. De benne öröklődik végtelen ősök sora és ez a folytatás, ez a megmaradás. Törzsökök, népek folytonossága.

Salom uvracha. Béke és áldás. Ez az az erő, mely felépítheti, élővé, naggyá teheti a ma még ujszülött Erec Jiszroelt. A világ népei mondják, hogy az ujszülött szakasztott mása annak az ősnak, ki annak idején itt művelte a földet, legeltette juhait, nagyhirű volt minden népek között, első volt az Egyisten felismerésében, a tíz legszentebb, legelsőbb parancsolat meghirdetésében. Mondják, hogy az ujszülött szemében Mózes törvénytadó okossága, Salamon bölcsesége és a zsol-táros Dávid bátorsága vagyon.

De viszont ez minden öröksége. Szemében hordja rendeltetését maga és az egész emberiség számára. Amit eddig teljesített gyenge erejében, nagy bizakodásában és a valósulás minden reménységében: arról számolok most be, a béke és az áldás boldog üzenetével.

EREC JISZRAÉL KAPUJÁBAN

A felkelő nap előbb homályos kékségre világít, melynek vonala egyre élesebb és egyre tisztább lesz. Alig néhány negyedóra és teljes tisztasággal bontakozik ki Erec Jiszráél kapuja: *Haifa*. Előbb csak a házak egymásbafolyt szürkése látszik, de azután lassan felismeri a szem: ez itt a Technikum a réaliskolával, amott a Rotschild-féle malom, tőle nyugatra kissé „Semen“ az olaj- és szappangyár...

*

Mindenki a fedélzeten van. Sokan taleszben és tefilinben imádkoznak, mások újra és újra a Hatikvát éneklik. De az ének soha befejezéshez nem ér, mert hol itt, hol amott fedez fel valaki egy ismert épületet és erre mindenki látni kívánja. Szomjas a szem és még szomja-

sabb a lélek, amely a Karmelt és lábánál: Háfát felissza.

De hadd józanodjunk: ez az áhitat még a partraszállásig se tart. Már a hajón megkezdődik a hivatalos eljárás, mely minden utast apróra kikérdez, ellenőriz: van-e joga lábát rátenni ősei földjére. Szigorú hivatalnokok szigorú rendszabályok őrei s nehéz órát él át az, kinek ügye nincs teljesen rendben.

*

A hajó a nyílt tengeren, félkilométernyire a parttól eresztette le horgonyát s az első fogadtatásban az *arab csónakosok* részesítik az embert. Keleti lárma, türelmetlenség, izgalom. De a gyors és gyakorolt kezek hamarosan a partra viszik az embert és lábunk végre földet ér: *Erec Jiszraél földjét*. Ó, hányan hányféleképpen képzeltek el ezt a pillanatot: hangos áldástmondó imával, földet csókoló áhitattal. S mennyire másképen van: nincs idő imára, az utasból ridegen kiszakadt az elképzelt áhitat. Az embernek annyi ideje sincs, hogy podgyásza felett intézkedjék s már sietni kell a kontrollok újabb torturájára. Egy lehetetlenül szűk szobában történik az egészségügyi ellenőrzés. Lassan, vontatottan, pedig mindenki türelmetlen, ideges. Közben a csomagokat ismeretlen kezek a vámhivatalhoz juttatják: itt fegyverek után kutatva, hányják szét a podgyászokat. A cionista executive kikötői kirendelt-

sege már csak statisztikai adatokat vesz fel s végre-valahára, két-három órai izgalom után: szabad az ut.

*

Mert Erec Jiszáél valóban csak akkor kezdődik, amikor már kiteheded lábad a vámhivataltól, ha már átestél valamennyi ellenőrzésen. De hova lett ekkorra már az áhitat, a partraszállás elképzelt imádságos, szent hangulata.

Tehát: megnyilt előtted Erec Jiszáél. A valóságos, a kinlódó, a folytonos harcokkal teli. Az elkövetkező, melynek minden kis eredményét nehéz kinlódással kell elérni Nem álomország és nem imádságok földje: de a hideg valóságé, melyen józanul kell megállania mindenkinek. Józan fejjel, de összeszorított ajakkal, fanatikus akarattal, hogy *itt zsidó ország* *léssen*.

Mert harc folyik itten. A legszebb, a legigazabb harc: *harc a munkáért, harc a földért*. Hisz Palesztina akkor lesz Erec Jiszáéllá, ha zsidó a föld és zsidó a munka. Ez a harc kísért mindenütt. A „föld megváltása” — a „Geulath Haarec” — és a „munka meghódítása” — a „Kibus haavoda”: — ez a két tényezője a mai Palesztinának. Ezzel a két fogalommal találkozunk mindenütt. Pozitív formában, hol zsidó kezek zsidó szívvvel építenek, de negatív formában is ott, akik előtt Erec Jiszáél csak — mert a kvótába bekerülni nem lehet, — Amerika-pótlék, jó üzlet, hasznos spekuláció.

De negatív formája a Palesztina-munkának az a megnyilatkozás is, amely Erec Jiszráélt csak a mennyország imádságos pitvarának tekinti.

Minden igaz munka azért történik: a föld és a munka meghódításáért és nincs a mai Palesztinának olyan probléméja, melynek irányítója ne ez lenne. Ennek a két fogalomnak szemszöge nélkül értelmetlenül állunk Palesztina minden megnyilatkozásával szemben. Ehhez nem kell magyarázat, ehhez nincs szükség elméletre. Látni fogjuk mindenütt, hogy ez a két fogalom az, mely az országépítést irányítja és ennek a két fogalomnak teljesítése hozhatja csak meg azokat az eredményeket, melyekkel a zsidóság Palesztinában már most az egész emberiséget gazdagítja, új életformák kiteremtésével, új embertípus kinemesítésével.

*

Már a vámhivatal is csatatere a munka meghódításának. Itt találjuk magunkat először szemben véle. *A vámhivatalban csak arab hordárok vannak, zsidó hordároknak nem szabad a lábukat ide betenni.* Magyarázat az, hogy új hordárra nincs szükség, a régiek pedig mind arabok voltak. De a vámhivatal előtt zsidó fiúk állanak. Chalucok, akik elhatározták, hogy maguknak hódítják meg a zsidó utasok podgyászát. Azt hinné az ember, hogy olyan könnyű dolog. Hiszen olyan természetes, hogy zsidó utas a chalucnak adja oda podgyászát. Dehogy is. So-

kan vannak, — különösen azok közül, kiket egyedül Grabsky adótörvénye, nem pedig Cion szeretete hajt — akik, már csak nemtörődésből is, — észre se veszik, hogy a vámhivatal kapujában zsidó chalucok várnak munkára. De a vámhivatalban már zsidó vámhivatalnokok is vannak. S a zsidó hivatalnokok, — mert a chalucoknak bejönni nem szabad — maguk segítenek, hogy a podgyász a raktár ajtajához, s így a chaluchoz kerüljön.

Ezek a hordár-chalucok csak hajók érkezésénél keresnek valamit. A legnehezebb fizikai munkát végzik. De ezek már a kibus haavoda katonái. *Ezek itt nemzeti munkát végeznek.* Mert előbb-utóbb kiépül a kikötő. És e kikötőnek zsidónak kell lennie. Erre készülnek már most, erre edződnek. A majd felépülő hajfai kikötőt nem a zsidó kereskedő áruja teszi csak zsidóvá, de a zsidó csónakos, a zsidó málhahordozó, egyszóval: a zsidó munka:

Ez volt az első találkozásunk a zsidó munkával. Egyszerű és tanulságos találkozás.

*

A munka és a föld az arabé. És mégsem ők az ellenfelek. Mert a föld meghódítása az arabokat teszi gazdaggá és a munka meghódítása az arab munkás hihetetlenül alacsony életszintjét emeli az emberi élet magasságába. Ki hát az ellenfél, kivel áll a harc?

A válasz keserű, ha nem is vigasztalan. A

zsidóság gyengeségével ott, ahol nem áll e munkás hadsereg mögé s néha azzal a gettólélekkel is, mely a nemzeti ideálok fölé, — a profitot, a spekulációt emeli. Szerencsére gyenge és átmeneti ellenfél ez az utóbbi, de tény az, hogy megvan, tény az, hogy ereje minden hajóval nő.

Amikor Amery lord megerősítette a haifai kikötő felépítésének hírét, Haifában is megindult a tőke beözönlése. Haifában is megindult a kiméletlen telekspekuláció. Ezuttal ne foglalkozunk ennek erkölcsi, vagy gazdasági megítélésével. Elégedjünk meg a jelenség meglátásával és lerögzítésével. Ma már a Karmel ötven-százaléka zsidó kezekben van, ma már az alig pár év előtt szinte teljesen arab jellegű Haifában legalább tizezer zsidó lakik, ma már az ipar és kereskedelem egyre nagyobb mértékben zsidó kezekbe megy át. Ezt a folyamatot meggátolni nem lehet s talán *nagyon rövid idő kérdése s Haifa a zsidóság legfontosabb gócpontja lesz.* Viszont természetes, hogy a zsidóság elkeseredéssel és érthető érzékenységgel figyel fel minden olyan jelenségre, mely zsidó részről akadályozza ezt a fejlődést. Itt különösen fáj az, hogy a szép, a pompás Karmelen nem zsidó kezekkel, de arabokkal épít magának villát néhány zsidó. Viszont természetesnek vette mindenki, — kivéve ezeket az építetöket — hogy egy szép hajnalon az arab munkások ledöntve találták a falakat, melyeket hetek óta építettek. *

Ám hadd írjuk meg ennek az idegen kézzel való építésnek egy kis epizódját, annak megvilágításául, hogy milyen bántó, groteszk és hazug az a vallásosság, — ha ugyan lehet ezt a szót használni — amely a *zsidó* Palesztinával közösséget nem vállal. Azok a gazdag zsidók, akik házaikat Haifában arabokkal építtették fel, — bár munkanélküli zsidók is vannak — szigoruan kikötötték, hogy az arabok — *szombaton nem dolgozhatnak*. S ez, úgy látszik, teljesen elegendő volt zsidó lelkiismeretük megnyugtására.

*

Igaztalanok volnánk viszont, ha nem állapítanók azt is meg, hogy a zsidó munkás drágább, mint az arab. *Amig egy arab kőműves napi 8—12 piaszterért dolgozik, addig a zsidó munkásnak legalább huszonöt piasztert kell fizetni*. Hiszen ha a zsidó munkás olcsóbb lenne, akkor bizonyára ez a mostani új „tökés“ allijah is a „Kibus haavoda“ alapjára helyezkedne. Viszont a gazdasági életet sehol se irányítják érzelmi motívumok. És itt találja magát a „Kibus haavoda“, a munka meghódítása a legnagyobb nehézséggel szemben: a gazdasági élet törvényével, mely a munka olcsóságát minden más motívum felé helyezi. *Ezek a zsidók nem rosszabbak, mint akármelyik más nép tökései*. Nem rosszabbak a német nagytökésnél, vagy a francia gyárosnál.

A kérdés tehát az, hogy miképen lehet Pa-

lesztinában ellensúlyozni a tőkének azt az érzéketlenségét, mely ellen szentimentális motívumokkal küzdeni nem lehet. Bizonyos, hogy az országot csak úgy tudjuk felépíteni, ha minél nagyobb tőke vándorol be. *Az a tőke azonban, mely nem adja zsidó kézbe a földet és a munkát, építhet városokat, teremthet gyárakat, de nem teszi Palesztinát Erec Jisráéllé.*

Ime a nagy, a legyőzhetetlennek látszó probléma, amely egész Palesztinában — kivéve a nemzeti tulajdonú földeket — végig kísért. Szerencsére *Palesztinában nincsenek elméleti problémák.* Ott mindent a valóság teljesít s így a való élet, nem pedig elvont elméletkeresés talál majd erre megoldást. Ezt azonban nem az Európából, vagy Amerikából importált társadalmi mentalitás keretében fogjuk megtalálni, hanem abban az új emberben és abban az új társadalomban, amely Palesztinában nemcsak a zsidóságot váltja meg, de, miképen a múltban, most is az egész emberiség új útját jelöli ki.

Haifa városnak két lelke van. Az üzletes, a nappali, mely öntudatosan készül eljövendő nagyságok felé. A számító az okos, mely már tudja, hogy itt lesz Palesztina gazdasági központja. És már is lázasan akarja maga számára meghódítani ezt a várost, melynek alig pár év előtt mindössze kétezer szefárd zsidó lakosa volt.

A büszkén emelkedő gyárak és az új városrészek, a Hadar Hakarmel, a Har Hakarmel,

Barh Galim már hirdetik is: ime itt már hódít a zsidóság. És nemcsak a zsidó tőke, de a zsidó munka is. Mert a hatalmas „Grands Moulins de Palestina, — Rotschild hatalmas malma, mely alig két három hónap alatt Palesztina egész termését fel tudja örölni, épp úgy hirdeti a zsidó tőke, mint a zsidó munka megerősödését. Ennek a pompásan modern gyárnak példánul különös üzleti elvei vannak, valóban nem kapitalista elvek. A „báró“ — így nevezik ugyan is egész Palesztinában Edmond Rotschildot, a „kolonizáció apját“ — szigorúan utasításba adta, hogy a malom nem kereshet, profitot nem hozhat. Így azután az őrlési díjak minimálisak és a munkások bére is igen méltányos. A Semen olaj és szappangyárban is nemcsak a tőke hódít, de a zsidó munka is. A zsidó akaraterőnek és munkakészségnek momentuma pedig Rutenberg mérnök hajfai műve, mely már e napokban „zsidó világosságot“ áraszt a régen arab városa. Haifától alig pár kilométernyire pedig egész városka épül: a Neser cementgyár telepe, mely naponta tíz vagon cementet fog a Karmel hegyoldalából kitermelni. És másutt is, Haifában és Haifa körül gyárak épülnek, hatalmas raktárak, melyek türelmetlenül várják a kikötő felépítését. Ez a harcok, a dolgozó Haifa lelke.

*

Haifa másik lelke Nápolyt varázsol Palesztinába: a világ legszebb öble fölé gyönyörű

nyaraló telepet, ideális kertvárost. Lenn a nehézipar és a nemzetközi kereskedelem készül megvetni a lábát, fenn a Karmelen pedig a gondtalan pihenés épít magának villákat, vagy drága szállodákat. S nem kell különös tehetség annak megjósolására, hogy itt alig pár éven belül világhíres fürdő-telep lesz: egy új Meran.

*

E reménységek és várakozások mélyén azonban nehéz harcok folynak. Megint csak: harc a földért, harc a munkáért. Nagyon rövid idővel ezelőtt Haifában egy dunam föld ára 150 font volt, ma nyolcszáz—ezer font s az árak emelkednek. S mivel Haifa azelőtt arab város volt, a föld árának emelkedése egyben azt jelenti, hogy az arabok hihetetlenül meggazdagodnak. És ime így találjuk szembe magunkat első ízben az ugynevezett arab kérdéssel, amely itt — nem is kérdés. Mert ugyan ki venné komolyan az arab executive haifai elnöke által aláírt tiltakozó plakátot Balfour látogatása ellen, amikor a „proklamáció“ dátuma ugyanaz, mint azé a szerződésé, melyben ugyanez az elnök Haifa mellett birtokát zsidónak adta el. S ez vonatkozik szinte minden arab urra, bármilyen hangos szerepet is, visz. Hiába, más az üzlet és más a politika. Am lehet ez a politika üzlet is, s az El Karmel haifai arab lap szerkesztője nem hiába intéz nyílt levelet a pápá-

hoz, hogy állítson fel egy nagy katolikus bankot,
mely a zsidók elől megvásárolja a földet...

De láttuk az arab kérdésnek más megnyilatkozását is. Estére megváltozik a város képe. Estére a város megtelik zsidó munkásokkal. Az Allenby Street munkásotthonának ablakai kivilágosodnak, s az egész város szinte ünnepes színt ölt. S valóban, van némi ünnepesség abban, ahogy az ifju zsidó munkások, munkájuk végeztével kivonulnak. Fehér ing valamennyin, rövid kaki nadrág, vagy hosszú fehér. Talán csak két inge van, de ha kell, mindennap kimossa, hogy estére munkája elvégzésével tisztát vehessen magára. Tudjuk azt, hogy ennek a munkáshadseregnek legalább nyolcvan százaléka intellektuális foglalkozású volt. De itt olyan természetes és olyan egyszerű, ahogyan a munkáséletbe beleilleszkednek. Ki otthon irodában volt, vagy egyetemre járt, itt követ tör, cementet kever, falat fest, anélkül, hogy egy pillanatra is, akár kifelé, akár befelé ez a fogalom szerepelne: „áldozatot hozni“. Ebben a munkás táborban, Palesztinában mindenütt, nem egy akad, ki megett már a szó teljes értelmében harcos mult áll, kik somérek voltak, mozgalmak vezetői. Sokan vannak, kiknek munkássága a jisuv egy egy darabkája szinte. És mégis milyen egyszerűek valamennyien, mennyire mások, mint a „munkásvezér“ nálunk oly gyakran öntelt típusa.

Nem politikusok, nem diplomataik oldják meg az „arab kérdést“ ravaszkodó tárgyalásokkal, de ez a munkáshadsereg. Látó szem könnyen meglátja, így Haifában, esti órákban, hogy mi a megoldás. Csak látni kell, hogy milyen büszke szabadsággal önti el az utcát ez a munkáshadsereg, milyen magától értetődően veszi birtokba a várost. És mélyen be kell nézni az arabok szemébe, akiknek lehet ugyan keserű ez az estvéli hódítás, de már tudják, de már tudatos bennük, hogy ennek *így kell lenni*.

— Nem lehet más politikánk, mint az, hogy -- nem csinálunk politikát... mondotta nem is egy munkásvezér, de egy a sok ezer közül. — Az arab kérdést nem lehet tárgyalásokkal, intrikákkal, ravaszkodásokkal eldönteni. Ez hatalmi kérdés, anélkül azonban, hogy külső erőpróbára lenne szükség. Józan érvelés itt nem használ. Igaz: gazdaggá tesszük az arab urat, kinek földje volt. Igaz, jobb életszinthez juttatjuk az arab munkást. De ennek ára az a gyors változás, mely észrevétlenül háttérbe szorítja az arab urat és tőlünk függővé teszi az arab munkást. Nézze meg esténként Haifát. Az utcákon alig látni arabot, vagy ha ki is jönnek, mennyire csendesek, mennyire mások. Ezek már megértették, ezek előtt már természetes, hogy ennek így kell lennie. *A mi erőnk az, egy pillanatig se engedjük, hogy kétségessé lehessen lelkükben: ez másképp is lehetne.* A változás mindössze annyi, hogy ami-

kor egymásba fogódzva, énekelve chalucok mennek végig az utcán, az arab csendeszen az ut szélén áll meg. Ne higgye senki, hogy ösz-szeszorított ököllel, vagy ajakba mart fogakkal. Számára már természetes, hogy ez a világ rendje, mely ellen küzdeni kár lenne. Figyelje majd meg a kolóniákon, hogy a soméreknek milyen nagy tekintélyük van az arabok előtt. Ennek a tekintélynek pedig nem a fegyver s nem a bátorság a kulcsa, hiszen az arabnak is van fegyvere s az arab se gyáva. Ami erőt, ami tekintélyt ad: az az országépítés zsidó öntudata. Ez ragyogtatja meg itt Haifában és mindenütt a munkásaink szemét, ez dagasztja a mellet. Nem hivatkozódóan, de a legszebb, legigazabb munkásöntudattal.

S ez az építés öntudata adja meg az itteni munkásmozgalom karakterét is. A „chuc laa-rec“-ben — az országon kívül — a munkásság osztályöntudatáról beszélnek. Itt ezt nem ismerjük, pedig sehol a világon olyan öntudatos munkástábort nem talál, mint itten. A mi öntudatunk azonban: az országépítésé. Kis emberi valónkat annak a gigantikus feladatnak erejében tesszük öntudatossá, hogy a mi munkánk: nem bér munka, hanem: országépítés. Miénk a teremtés gyönyörű büszkesége. Ezért van az, hogy bennünket nem „bérvizony“ kapcsol a munkánkhoz, hanem belső szükségesség, bátor akarat. És még valami; mit más ország munkása nem érez: mi itt nemcsak új

országot, de új társadalmat is építünk. Másutt egy új társadalomért folyik a harc. Itt mi építjük, itt mi valósítjuk az új társadalmat.

— Ime, ez az öntudatosság, mely erősebb minden hatalmi eszköznél, melynek nincs szüksége politikai játékokra. És ez egyben az arab kérdés kulcsa is. Talán paradoxonnak tetszik, de valóban úgy van: az arab kérdést mi munkások azzal oldjuk meg, hogy nincs arab kérdés, mintahogyan nincs itt angol, vagy másfajta kérdés sem. Csak zsidó kérdés van, abban az értelemben, hogy minden kizárólag tőlünk, zsidóktól függ. Felépíteni Palesztinát a magunk erejéből és csak a magunk erejéből fogjuk s ha gyengék vagyunk, nem arab intrika, vagy az angol kolonizációs politika tesz bennünket gyengévé, hanem mi magunk.

Fel kell építeni a zsidó Palesztinát, s fel fog épülni. Nekünk ebben kétségünk nem lehet. *S el kell érjünk azt, hogy az arabok se kételkedhessenek benne.* Ennek eszköze, megvilágítója pedig: ez a bennünk levő öntudatosság, mely nem hagy az arabokban sem kétséget aziránt, hogy minden teljességben, erőben, akaratan megvalósul.

*

Ilyenformán beszélt a zsidó munkás. S így beszél valamennyi. S míg másutt a munka csak a kenyérkeresés eszköze, itt szinte fanatikus szeretet kapcsolja a munkást a munkájához.

Másutt, ha a munkászubonyát a munkás levetette: semmi kapcsolata többé napi munkájával nincsen. Itt érettségizett emberek ragyogó szemekkel ujságolják, hogy épül a „kvis“ az ut, melynek követ ők törik. Itt megszemélyesedik az ut, *vérkeringéssé* lesz, hisz kolóniát kolóniával, ember emberrel köt össze. S ki mocsarát csapol, már is a gazda örömével örül a majd szárba szökő vetésnek, pedig még sár és víz minden. S ki téglát készít gyárban, vagy primitív kézigépen, a téglájából készült ház kényelmében gyönyörködik, pedig homokot és cementet kever csupán. Ez az a fanatizmus, ez a *vallásosság*, melyről már szólottam. Ez az a hit, melynek er je, hogy kétségei nincsenek. És így nincs arab problémája se, mint ahogyan nincs egyetlen olyan kérdése, melynek megoldása ne egyesegyedül önmagának s önmagával a zsidóság összességének erejétől, elhatárolásától, akaratától függne.

H A J N A L I H I T V I T A

Az Emek legelején egy új kolónia van most alakulóban. Már állanak a barakkok, már negyvenegy család ki is költözött, már megkezdődött a munka, a legnehezebb, a kezdetek kezdete: a mocsárcsapolás. Az új kolóniát *Náchlát Jákob*-nak hívják és ma ez Emeknek a legérdekesebb pontja. Szinte többet beszélnek róla, mint Nahalalról, vagy Ain Charodról.

Ezt a kolóniát Varsó vidékéről jött chaszid zsidók alakították. Jámbor életű chaszid zsidók, kik parasztok akarnak lenni. A jablonowi rebe vezeti őket, akinek minden akarata az, hogy zsidó parasztok papja legyen.

Pajeszes, szakállas zsidók ezek. Asszonyaik sájtliban járnak s lányaik a chalucok hórákórébe befogózni se mernek. Még hosszú kabátokat, sőt kaftánt viselnek s így mennek

munkába. Jeruzsálemben, a chaluka zsidók között nem akarnak tudni erről a kolóniáról. Egyik kvucában hallottam először beszélni róla. Chalucok között, kiknek hajnaltól estelig tartó imádsága a munka és csak a munka. És mégis valami különös büszkeséggel mondták el:

— Chaszid parasztok jöttek az Emekbe.

Nahalalban már többet tudok meg róluk. Hogy szinte teljesen tapasztalatlanok a mezőgazdaságban. Hogy kevés a földjük és így igen nehéz életük lesz, hogy a kolónia jövője gazdaságilag alig biztosított. S meg tudom azt is, hogy szinte minden nap más és más gazda megy át Nahalalból, hogy segítségükre legyen. Csak úgy hivatalanul, csak úgy testvéri szeretetből, csak úgy zsidó jó szomszédságból. Sha Nahalalban beszélgetésre Joffe, Waszlavszky és Ben Jehuda esténként összejönnek — a zsidó parasztság legjobb vezérei ők — bizony nem Nahalalról beszélgetnek, hanem arról, mit lehetne Náchlát Jákobbal csinálni.

✱

Kora hajnalban látogatunk el az új kolóniára. De már mindenki talpon van. A lányok még le se vetették a városi ruhát s a városi lelket, de már ásó, kapa van a vállukon. Még csak hecc, még csak játék, még csak amatőr-szórakozás számukra a parasztlelet, de lasanként csak beletörődnek. Ma még finom kisasszonyok, pár hét s paraszti lányok lesznek.

A férfiak most indulnak munkára. Két sorban

állanak fel, mint a katonák. És a rebe, egy alig huszonkilencéves ember, — kommandiroz. Kiadja a munkát, ki hova menjen, ki mit végezzen. És öreg szakállas, paj-szes zsidók kettős sorokban megindulnak a Kison medréhez, hogy mocsarat csapoljanak. S ahogy melegebb lesz a nap, mellig állnak a maguk ásta, vízzel telt mély árkokban s úgy teszik egészségessé a földet, termőfölddé a mocsarat.

Különös ember ez a rebe is. Nem akart rebe lenni. Ugy mondotta, hogy ezt a felelősséget nem bírja el. Az ő feladata az Isten szolgálata s ez könnyebb, mint a Földet szolgálni. Azt a földet, amely így mocsarasan és kopár-parlagon is: imádság, szentség, Erec Jisráél. De hivei nem tágitottak. És most kijött velük, hogy első legyen. Oh nem az imádkozásban csupán, de a munkában, az országépítésben.

Véletlenségből egy kvucányi chaluc járt arra felé. Ain Charod felé igyekeztek és megálltak kissé: hadd lássák, mit csinálnak a chaszid parasztok. Az egyik chaluc észrevette, hogy a még műveletlen földön pompás széna terem. A chalucok erre levetették a kabátjaikat, nekiálltak és lekaszálták a termést... S mert úgy látják, hogy még szükség van rájuk, tovább is ott maradtak. Csak úgy kérdés nélkül, csak úgy chaluc elhatározásból, csak úgy testi szeretetből.

S úgy láttam, hogy ezek a chalucok na-

gyon büszkék ezekre a paraszttá vedlő chaszid zsidókra. S nagyon büszkék erre a fiatal rebere is, aki első minden munkában, ki valósággal lelke mindennek.

De azt is láttam, hogy ezek a chaszidok is nagyon, de nagyon büszkék a nahalali szomszédokra és a chalucokra is.

— Ezek nem is emberek, ezek angyalok... mondja a rebe. Sohase hittem, hogy ilyen zsidó is létezik, s most látom, hogy ilyen a zsidó, hogy ez a zsidó...

Kissé elkomorodom. Haifából jövet az egyik chaluc elkeseredetten beszélt el, hogy egy maláriában elhalt társuk sirkövét türelmetlen chaszid zsidók a temetőben ledöntötték, mert a sirkőre kőfaragó chaluctársak szép képet faragtak ki s a siron levő virágokat is szétszórták, pedig chalucák szedték az Emekben...

— Igaz, igaz, de van köztük sok, ki vallástalan.

A rebe elkomolyodik.

— Vallástalanok? Nem Ezeknek l-lkében talán mélyebb vallásosság él, mint akármelyikünkben. Hát tudjuk mi ugy szeretni Erec Jiszráél földjét, [mint ők, hát tudjuk mi azzal a testvéri szeretettel szeretni a zsidó népet, mint ezek szeretnek bennünket...? Bennünk talán csak a Tóra szava, a Tóra parancsa él, de bennük a Tóra szelleme... S ha a vallás törvényeit nem is tartják mind szigoruan be, nem Erec Jiszráél nevelte őket ilyenekké, de a

galut. Nekünk nem volt erőnk, hogy megtartsuk őket... S azt hittük, hogy elvesztettük ezt a fiatalságot. Nem igaz. Jobbat, különbet, zsidóbbat találtunk meg bennünk, mint amilyenek mi magunk voltunk. És csak rajtunk mulik, hogy külső életükben is zsidókká tegyünk őket...

*

Igy beszélt a fiatal jablonover rebbe s lassanként kis kör gyűl körénk. S félig kész barakok között, az új kolónia közepén, friss hajnali napsütésben vita indul meg abban a sokat hánytorgatott kérdésben, melyhez annyi türelmetlenség, annyi megnemértés tapadt eddig.

Az egyik chaszid zsidó, ki azelőtt kereskedő volt Varsóban, szentéletű, igaz zsidó, így beszélt:

— Bejártam az Emeket... Szomorúan tapasztaltam, hogy sokan vannak, kik nem tartják be a vallás törvényeit. Pedig igazabb zsidókat sehol én még az életben nem láttam. De egy különös jelenséget tapasztaltam. Nincs olyan jesivabocher, aki úgy ismerné a Tórát, mint ezek a chalucok és a régi kolónisták. Nincs elterjedtebb könyv Erec Jisráélban, mint a Tenach. Ezek a mi fiatal zsidóink teljesen összenőttek a multtal... Nem is csoda. Látják ott azt a kis tölgyfa erdőt. A „Népek erdeje“ állott itt. Itt harcolt Szisera, a kanaánita vezér Deborah és Borok ben Avinoam ellen... Az

Emek pedig népek vándorlásának útja volt. Nahalal a Sebulun-törzs városa volt valamikor... Ruth itt szedegethetett kalászokat és Boaz itt aratott. Lejjebb, Nahalal mellett fekszik Nagniger. Itt élt Rabbi Jochanan ben Nuri, Rabbi Akiba tanítványa... Ide látszik Gilboa kopár hegye, melyet Dávid király megátkozott: „Se harmat, se eső ne érjen...” Ott volt Jisreel városa, melynek a királyok alatt oly nagy szerepe volt. A „Giveat hamore h” hegyén gyülekeztek Midjan hadai, míg Ain Charodot most vízzel látja el az a forrás, melynél Gideon hadai gyülekeztek s melynek vizéből a harc előtt ittak... Amikor a zsidó telepes az ekét a földbe vágja, akkor érzi, tudja, hogy zsidó multat tesz termékennyé... S együtt él ezzel a multtal... Ne itt keressük tehát az itt-ott mutatkozó vallástalanság okát, hanem a galutban. Hisz az tette őket vallástalanná. Erec Jisráél földje viszont napról-napra igazabb zsidókká teszi őket... Tény, hogy intézményesen Erec Jisráél a Tóra alapján épül. Vallásos zsidó itt lehet csak igazán vallásos. A szombat a legvallástalanabb kvucában is igazabb szombat, akár a galut legvallásosabb kilejában. Mert itt szombati ünnepelő napra valóban mindenki kiszakad a mindennapi élet gondjából. Viszont Erec Jisráélt nem elég intézményeiben Tóra alapján állónak tenni, de oda kell hatni, hogy mindenki, magánéletében, felfogásában is azzá legyen s a vallás külső

törvényeit is megtartsa. Erre persze parancsot kiadni nem lehet, mint Tel-Avivban a szombati munkaszünetre. Ezt belső parancsá kell tenni. És mi azt hisszük, hogy ennek eszközét megtaláltuk. Mi, chaszid-zsidók itt Náchlát Já-kobban, ott az erdélyi kolónián, Chitinben, Bné-Brakban, Magdielben s mindenütt, ahol a chaszid zsidóság országépítéshez fogott... Azzal és csak azzal lehet meggyőzni a chalucokat, hogy a szigoruan vallásos élet és Erec Jisráél felépítése nem ellentétes dolgok. Mert eddig csak ennek ellenkezőjét látták. A chaluka zsidó gyűlölettel tagadta meg a közösséget az új, a dolgozó Erec Jisráéllal. A galutbeli hatalmas ortodox rétegek nem törődtek azzal, hogy itt mi történik s minden kifogások az volt, hogy a chalucok — nem vallásosak.

*

A chalucok közül is megszólal az egyik:

— A régi allijah két csoportból állott. Jöttünk mi, kik már a chuc laarechen elszakadtunk a vallásos élettől, kik már ott se éltünk vallásos életet. De mint zsidók jöttünk ki s zsidóságunk volt az, ami erőt adott ehhez a nehéz munkához. Százan és százan pusztultak el maláriában, csak azért, mert jó zsidók voltak, százan roppantak össze s bizony nagy száma van azoknak, akik harcban estek el, a zsidó föld védelmében... Ez a borzalmas küzdelem minden gondolatunkat lekötötte... S mert hazul-

ról nem hoztuk magunkkal a vallásos élet külsőségét, viszont vallás nélkül nem élhet meg egyetlen nép se, szinte dogmatikus erővel tettük vallássá s igenis, zsidó vallássá ennek az ősi zsidó földnek szeretetét, a zsidó népnek szeretetét és isteni rendeltetésé, hogy egy új, igaz, becsületes közösséggé tegyük életünket. Ez a mi vallásosságunk: zsidó mult, zsidó föld, zsidó nép, zsidó jövő...

— A másik allijah csak az imát hozta magával, csak a betüt... Ezek a chaluka zsidók voltak. Az imát, a betüt, a külső törvényt ezekről kellett volna megtanulnunk... Ezek azonban megtagadtak bennünket, meg a zsidó multat, a zsidó földet, a zsidó népet és a zsidó jövőt is. Sőt még a héber nyelvet is. Ám jönnek a tanítómesterek, jönnek azok, akik megértik, hogy milyen készség van bennünk mindenhez, ami zsidó, ám érezzük meg, hogy azok a nagy vallásos rétegek ott a galutban nemcsak imádkoznak, de dolgoznak is Cionért: pénzzel és munkával s akkor erőszak nélkül, terror nélkül, önmagától: egy más generációt talál majd itt a vallásos zsidóság.

*

Egy másik chaluc panaszló szóval mondja:
— Megtagadtak bennünket, mert nem vagyunk vallásosak. Ezt megértem. De megtagadták Erec Jisráélt... Hiszen volt és van számukra elég mocsár lecsapolásra... Mért nem

jöttek ők mocsarat csapolni... Van elég törtetlen ut, mért nem jöttek ők utat törni... van elég kopár mező számukra is megművelésre, mért nem jöttek dolgoz két kézzel; van elég szikla, melyre földet lehet hordani, terraszt építeni: mért nem jöttek... Es van elég föld idegen kézben, mért nem jöttek megvásárolni s van elég deszka baraknak, iskolának, templomnak, mikvének és mindennek: mért nem jöttek építeni. Rendben van, megtagadják a közösséget azzal a munkával, melyet mi végzünk, mert nem vagyunk számukra eléggé vallásos zsidók... De jöttek volna ők, a vallásosak, oh nem a helyettünk való munkát elvégezni, de a rájuk eső munkát csupán... Ezek a chaszid kolóniák mind a Keren Kajemet földjén alakultak... azon a földön, melynek árát többnyire nem a chaszid zsidók adták össze... S most is... Örömmel halottuk, hogy az Aguda földet vásárol. De kinek vásárolja: a zsidó népnek talán... a zsidó közösségnek talán? Nem, hanem eladásra, jó üzletre s így megtagadják a mózesi törvényt, mely a földet a nép tulajdonául, nem pedig egyes gazdagok birtokául parancsolja... A Keren Kajemet földje viszont a zsidó népé... És még egy keserű példa, bár lenne más is, ezer is... Jeruzsálemben a chaluka zsidók gyermekeiket nem a zsidó iskolába, hanem a katolikus és protestáns misszionáriusokhoz járatták... Lányaikat úgy nevelik, hogy velünk szóba se állhatnak... viszont angol ka-

tonákkal bátran sétálnak... Természetesen így nem tudtuk megtalálni azt az utat, amely a vallásos élethez visszavezet. Ez az ut pedig csak az lehet, amely egyben Erec Jiszráél felépítésében is előre visz...

*

Egy aïn-charodi chaluc ujságolja:

— Az idén már szép széderv volt nálunk... már sokan voltak, akik nem ettek chumecet... pedig pár év előtt máskép volt... Egyre többben vannak, akik ha már nagy ritkán hushoz jutnak, a szomszéd kolóniára vágatni küldenek... Magától jött s magától jön minden... Talán mert az Emekben már Náchlát Jákob van.

Egy Balfouria-beli kolónista közbevág:

— Így volt nálunk is. Egy szép napon megjelent nálunk egy szakállas zsidó az erdélyi kolóniáról... Valami Hirsch nevű, Reb Cheskel Hirsch... Beszélgetni kezdett... Megkérdezte, hogy ki vág nekünk... Hát mi magunk... válaszolta egyik... Nézzétek fiuk, én sakter vagyok, majd én vágni fogok nektek, zsidók vagytok, ne egyetek tréfe hust... A fiuk nevettek... Azóta az öreg Hirsch átjár a kolóniára és rendesen vág... Azóta kéretlenül is felkeresi mindenki... A multkoriban a fiuk elhatározták, hogy ez így nem mehet... mégis csak illenék az öregnek vágatási díjat fizetni... S képzeljék: az öreg Hirsch megsértődött, kijelentette, hogy ő csak ingyen vág, vagy se-

hogy... a vallás törvényeinek betartása nem lehet üzlet, kenyérkereset...

Az egyik chaluc mosolyogva mondja:

— Mióta itt dolgozunk Náchlát Jákobban, mintha valami nagy változás menne végbe... Ma már senkinek se jut eszébe szombaton dohányozni... Az egyik chaluc most tanulja meg, miképen kell tefilinnel imádkozni... Mindenki örvend, hogy itt szigoruan kósert eszünk... Ugy látszik, Náchlát Jákob chaszidjai az egész Emeket meghódítják... Még csak eggyel nem tudunk kiegyezni. Azzal, hogy a lányok nem táncolhatnak velünk órát...

Ime, így beszélgettünk Náchlát Jákobban.

EGY ÚJ VÁROS ÉPÜL

Két kaftános zsidó megy előttem az utcán. Lengyelek lehetnek, s jiddisül beszélnek. Ha nem érdekelne, akkor is hallanom kellene, hogy miről beszélgetnek, olyan hangosak. Világpolitikáról. Mossulról. Mintha életkérdésük lenne: olyan izgalommal tárgyalják meg a legujabb eseményeket. És milyen beavatottak. Egy angol képviselő, — hozzá, ha a Labour Party-hoz tartozik, — alig lehet jobban informált.

Este egy kerthelyiségben hűsülünk. A szomszédasztalnál megint hangos beszélgetést hallok. Ezuttal arabok vitatkoznak. És az idegen beszédből egy szó ismétlődik úgy ki, hogy megjegyezhetem: Mossul...

A Mossul-kérdés ugyanis Haifa jövődő nagyságának kulcsa. Ezért épül a kikötő, s ezért rajzolják már lázas tervezgetéssel új és új vasutvonalak tervét.

*

Haifának van egy híres álmodozója, akit mégis a legreálisabb embernek ismernek. Wasitz dr.-nak hívják, s Haifa egyik vezető embere, a város vezetőségének tagja.

— Látott már olyan levelezőlapot, amellyel egyes városok szokták magukat a jövőben elképzelni: A levegőben repülőgépek és léghajók cikáznak; az utcán, ahol különben macskaköveken töri lábát a ló, hatalmas emeletek között villanyosok szaladgálnak... A városka melletti hegyre fogaskerekű vasut visz fel... Így fog kinézni Marcipán város száz év múlva... Ha én most átvenném ennek a levelezőlap-rajzolásnak a szerepét és előadást tartanék arról, hogy miképpen fog itt nem száz, de tiz év múlva kinézni, talán épp olyan humorosnak tartaná ezt, akár azt a primitív levelezőlapot... Pedig itt minden valósággá lesz. A mossuli kérdés...

— Mit akarnak annyit a mossuli kérdéstől... vetem közbe. Hol van Mossul és hol van Haifa?

— Mossul ott és Haifa itt, való igaz. De két-három éven belül a mossuli petróleum itt lesz. Hatalmas rezervoárookban, ezernyi tankban... Mert Haifa és Akkó között valami nagy dolog készül, olyan nagy dolog, amit csak az tud elképzelni, aki már megszokta, aki már tudja, hogy ide letette lábát az angol imperializmus... És innen fogja meghódítani egész Közelázsiát, innen fogja dirigálni, hogy mennyi

petróleum folyjon át Mossulból vastag csöveken át Haifába és innen egész Európába. És innen fogja dirigálni, hogy Bagdadból mikor induljon a vonat, Teheránból az autókolonne és milyen csatlakozása legyen a tunisz—kairói vonalnak ahhoz a rövidke új vonalhoz, mely Haifából közvetlenül Captown-ig, a Fokföldre visz, Afrika déli csücskéig. Ki se kell majd szállani a vasuti kocsiból...

Wassitz dr. felmutatott a Karmelre Akár hiszi, akár nem, két éven belül itt fogaskerekű vasut viszi fel az utasokat, akik úgy jönnek majd ide, mint azelőtt Kairóba mentek... S három év múlva Haifából úgy mehet Akkóba, hogy ki se teszi a lábát a városból, mert az egész egyetlen hatalmas, beépített terület lesz...

— Igen... mondom kissé mosolyogva... ma délelőtt jártam ott. Nagyon szép terület. Az autó a tenger hullámától keményre vert homokon majd beszaladt a tengerbe. Szerencsére, néhány óriási teknősbékát a partra vetett ki és felforgatott a tegnapi vihar, s ezeken megakadtunk. Még sakált is láttam, hogy tévék csontvázáról és keselyűkről ne is beszéljenek...

— Petróleumszagot nem érzett? — kérdi Wassitz.

— De igen...

— No látja, már megkezdődött a munka. A Kison-folyót petróleummal öntötték le s ezáltal megölik a moszkító petéket. A topográfia-

felvételek már folynak is. Az angolok két vonatot állítottak be. Ezek viszik ki a munkásokat. Egy éven belül sok-sok ezer munkás fogja ellepni ezt a hatalmas, ma még mocsaras földterületet és két év múlva itt pompás város és termékeny sikság lesz... A zsidó akaraterő visszaadja az emberiségnek és elsősorban a zsidóságnak azt a területet, amely eddig csak a halál termőföldje volt...

— No és a spekuláció... vetem közbe...

— Nem akarok arról vitatkozni, hogy vajon szabad-e csak úgy pálcát törni a spekuláció felett. Hisz spekuláció építette fel Amerikát is. Én nagyon örvendetesnek tartom, hogy Palesztinát már alkalmas területnek hiszik arra, hogy itt üzlet legyen a befektetett pénz. Viszont valóban meg kell mindent tenni, hogy a spekuláció a nemzeti érdekeket ne bántsa s ki ne szolgáltatssa az ipart és kereskedelmet, no meg a mezőgazdaságot nyereszkeskedő emberek kapzsiságának. De itt már idején kellő intézkedések történtek arra, hogy ezt megakadályozzuk. A Keren Kajemet most újból céljául tűzte ki a városi területek megvásárlását s utólagosan megvette ennek a hatalmas sikságnak negyed-részt... Itt munkásnegyedeket fog létesíteni kisemberek számára. Az egész területet hét zónába osztották. A Keren Kajemet minden zónának egy negyedrészt magának vásárolta meg s így módjában lesz az olcsón örökbérletbe adott házhelyekkel megakadályozni, a spekuláció

elfajulását. Ezenkívül kikötötte azt is, hogy az egész területre elővételi joga van s senki nem adhatja úgy el a saját területét, hogy előbb a zsidó nép birtokközösségnek — a Nemzeti Alapnak — fel ne ajánlja. Amint tudom, az erdélyi zsidóság is várost épít itt, az amerikaiak városa mellett. Itt se azért adják el a földeket, hogy spekuláljanak vele, de azért, hogy az, aki ki akar menni Palesztinába, elkerülje a spekulációt és idején, olcsón, jó feltételekkel megszerezze magának azt a kis birtokot, amelyet később megszerezni amugy sem tudna. Nem a spekuláció, de a gazdasági életnek természetes törvénye fogja ezt a Haifa és Akkó közötti földterületet Erec Jiszráél legértékesebb részévé tenni. Azt viszont megakadályozni, hogy a földárák fel ne menjenek, nem lehet. De nem is kívánatos. De biztosítanunk kell magunkat, hogy ez a természetes értékelkedés, ne spekulánsok zsebébe tömje meg, de ezzel maga a zsidó nép gazdagodjék és az a termelőosztály, amely ezt a földet valóban magának vette, ezzel önmaga számára lehetővé tegye, hogy produktív munkát végezzen . . .

— Így tehát ma már mi sem állja az útját e nagy tervek megvalósulásának. S bár kissé elégedetlenek vagyunk az angolok Palesztina-politikájával, bizonyos, hogy itt óriási előnyt biztosít az angol imperializmus — melyet a mostani konzervatív kormány oly öntudatosan képvisel — a zsidó jüsuvnak. A konzervatív kormány

világpolitikájának sarkpontja most Haifa. Innen akarja magának most egyfelől a Szuezi csatornát biztosítani, másfelől gazdaságilag is innen akarja magának az ázsiai piacot meghódítani. Haifa a legfontosabb vasuti csomópont lesz. A Haifa—Damaskus—Bagdad-vonal Perzsián át Indiával teremti összeköttetést. Akkót mindössze hatvan kilométer választja el attól a sziriai vasuti végállomástól, melynek egész Konstantinápolyig lesz meg a csatlakozása. Ma már közvetlen forgalom van Haifa és Kairó között. Ezt a vonalat a Fokföldig építik ki. S kiépülés előtt áll a Jordán-vonal is, mely a Holt-tenger sok kincsét juttatná el Haifán át az egész világnak. Széduletes ez a perspektíva, mely egész Erec Jiszráél jövőjét vetíti elénk.

— Hisz akkor megvalósul majd Wassitz doktor eszméje is, — mondja egyik haifai előkelőség tréfásan. — Ha zsidó kikötő lesz, akkor nemcsak a tenger lesz itt zsidó, nemcsak zsidó hajók lesznek, mint amilyen a „President Artur“, de akkor zsidó tengerészek is lesznek. És Akkó körül felépül a „Zsidó Tengerészeti Akadémia“, mely zsidó tengerészeket fog kiképezni.

*

Egyelőre azonban a zsidó tengerészetet mindössze egy haváriára került megrozsdásodott, öreg gőzös jelenti, mely egyre mélyebben süpped Haifa és Akkó között a tengerpart fővényébe. Nem rég azonban zsidó halászok vették birtokba az öreg hajót és apró csónakjaikkal

ők képviselik a zsidó halászatot és a zsidó tengerészetet egy személyben. Az első zsidó halászokat is elérte azonban a tengerész-7égzet: egy májusi vihar felfordította csónakjaikat és hárman ott-pusztultak.

Ahol most ez az öreg gözös fekszik, ott lesz a majd épülő város középpontja. Valamikor itt volt Erec Jiszráél határa. Akkó ugyanis sok-sok évszázadon át már „chuz láárec” volt. A törökök politikai határt vontak Akkó és Haifa közé. Az akkói zsidók — valamikor nagyszámban éltek itt — halottaikat Haifába vitték át, hogy a Szentföldben nyugodjanak. Most azonban új zsidó hódítók teljesítették azt parancsot, melyet Isten Mózesnek adott: „Mindenen hely, ahová lábatokkal léptek, a tettek: a sivatagtól és a Libanontól az Eufrates folyóig és a nagy tengerig: legyen határok.”

Az ócska bárka körül már szinte hegyé nő a homok. Ha az ember kezébe veszi és az ujjai közt lepereggeti, mintha a világtörténelem homok-órájának homokját pergetné. Hiszen itt volt Phönícia és ebben az akkói homokban fedték fel a phöníciaiak az első üveg anyagát. Valamikor ezt a földet a pálmákról nevezték el, hisz Phönícia a „pálmák földjét” jelenti. A régi multat ma csak az olajgyár mögötti kis palmaerdő és Akkó néhány pálmafája jelzi. És a híres phöníciai üveggyártásból csak a homok maradt meg.

Ebben a homokba azonban a régi idők iva-

dékai új pálmákat fognak ültetni és ezen a homokon új élet épül, új város. Késői ivadékok nemcsak a „pálmák földjévé“ teszik az akkói öblöt, de visszaidézik a phöniciak korát, amikor a világkereskedelemnek ez volt a gócpontja.

A JÖVŐ FALUJA: NAHALAL

Csak „felfedezni“ nem.... Csak megmaradni ridegnek, szemlélőnek... Csak lelkesedni nem, csak csodálkozni nem... Hisz olyan könnyű itt lelkesedni... Olyan könnyű betelni valamivel, ami már régen bennünk van...

Itt az Emek előtttem... A levegőrétegnek e hihetetlen tisztaságában szinte a mélyére látok. Itt állok Nazareth felett és tisztán látom jobbra a Karmelt és balra Tel Josef várszerű dombját... Palesztinának csodája ez az égi tisztaság, mely új szemet ad az embernek... Legalább úgy hiszi mindenki... Hisz husz-harminc kilométernyire látok el fáradt szememmel...

Az Emek! Valóban szép, termékeny síkság... Palesztina legszebb termőföldje...

Az autóban dr. Ettinger, Palesztina kolonizálásának legjobb szakembere magyaráz... Az Emekről... csupa szám, csupa adat, amit mond... Istenem, olyan szép nap van, olyan szép a vetés, olyan kék az ég... mit érdekelnek bennünket a számok... Mit bánom én, hogy ott tizennyolckilométeres csőhálózatot fektettek le... hogy a nahalali föld szanálása tizennégy millió lejbe került... Hogy a szakemberek azt mondták: itt senki le nem telepedhet, mert megöli a malária... Hogy kissé igazuk is volt, mert ötvenkét százalékos maláriamegbetegedés volt... Amott lenn minden mocsár volt... Ott jobbra volt a „Samune“ forrás... az arab szó mérges vizet jelent... Most tizennyolc métermázsza gabona terem holdankint itt... Ott azelőtt sás volt, a sásban teknősbékák, mérges kigyók és vízi állatok... Most margaréta nyílik s legfeljebb egér cincog a füben. Három év alatt megváltozott a fauna... új állatvándorlás indult meg az Emekből és az Emekbe...

Lassanként úgy látja az ember, hogy a statisztikai adatok szépen elterpeszkednek az Emeken... Hiszen itt nem is buza nő, hanem számok, számok, számok... Hiszen itt nem gazdasági naplót vezetett a gazda, hanem lázcédulát... Külön magának, külön a feleségének és külön a gyermekeinek... Hiszen itt grammokban mérték a mindennapi betevő falatot, mert a főtáplálék: a kinin volt...

Lám ott erdő is van... mutatja Ettinger. Már négyéves... teszi hozzá. Istenem, hát itt évszámra mérik az erdőket... Négyszáz dunám, hatvanezer fa... Eukaliptusz... Volt idő, mikor azt hitték naiv kolonisták, hogy ha eukaliptuszfát ültetnek és kinint szednek hozzá, akkor le lehet a maláriát győzni... Ha lenne egy olyan hőmérő, amely az égig ér, akkor bizonyosan az égig szaladna fel a higanyoszlop: annyi lázba került ez a naiv kísérlet... Most már tudjuk: a forrást szépen betonba kell fogni, a szélét meg kell tisztítani minden gáztól, sástól, indától, korhadt növénytől és árkot-árokra kell huzni, csövekkel kell körül-ábronsolni az egész Emeket... Lám: a szem nemcsak messze kilométerekre lát el, hanem Röntgenné lesz, és lehántja, mint valami alma héját, a föld vékony kérgét... Hisz ez a föld össze van drótozva... hisz a már buzával érett földtáblák alatt, keresztül-kasul, mint valami drót, csövek húzódnak el... S ezek adnak életet buzának és embernek egyaránt...

Mert ez az Emek, s ezért világ csodája... Mert mocsárból lett... alig pár év alatt... mert senki se hitte, hogy itt buza teremhet a sás helyett... Mert itt valóban földet hódítottak a lázmérők számai, mérnökök és chalucok...

*

Ott Nahalal fekszik... Talán a világon nincs falu, melynek rajzát annyira ismernék a világ

minden részében. Mert ez a falu úgy született meg, hogy legelőször volt: a *rajz*... Kaufmann mérnök kigondolása a „körfaluról“. Belül egy nagy kör... Ide jönnek a középületek. Azután egy másik körbe a házak... a harmadik kör az udvar... a negyedikbe az istállók... azután egy széles körömben az istálló mögött a zöldséges kert, mögötte ugyancsak széles övben: a szőlők s ezek után széles szektorban a határ széléig: a termőföld. Így rajzolta meg Kaufmann mérnök a falut és azután emberek jöttek, akiknek minden igyekezetük az volt, hogy a rajzot a hatalmas földrajztáblán lemásolják... Es lemásolták: nem ceruzával, hanem házzal, istállóval, kerttel, szőlővel, buzaföldekkel.

Es ahogy az ember a nazareti tetőről lenéz*: megállapíthatja, hogy az „élő kép“ jól sikerült, Nahalal valóban olyan, ahogyan előre megrajzolták, elképzelték... *

És itt egy kissé elgondolkozhatna az ember, ha nem lenne fontosabb problémája is. Hát így lesz Erec Jisráélben a mocsárból termőföld és így másolnak le rajzokat, hogy falu legyen belőle. Erdemes elgondolkodni rajta, hisz ilyen sikása még sincsen Európának, mely így, négyöt év alatt lett volna azzá s ilyen faluja sincs, mely emberi kigondolással, művész és okos mérnök számításából így lenne valósággá... *

De nemcsak mocsarakat lehet és kell lecsapolni így, szakemberek számításából... nemcsak falut lehet építeni már megrajzolt képről... Az életet is be lehet rendezni... Előre elképzelt, elgondolt rendszerrel. És Nahalal csodája nem az, hogy józan számítással épült, de hogy belső berendezésében, életében is valami olyan elgondolás valósul meg, melyet legfeljebb szobatudósok mertek elképzelni utópisztikus elgondolással egy új társadalomról és egy új emberről.

Itt Palesztinában másképp valósul meg minden, mint másutt... És ami a legfontosabb: szobatudósok nélkül. Mintha az állandó malária-láz minden gondolatot egy lázas képbe sűrített volna, mintha a láz hevét egy lencse összefogta volna, akár a nap sugarát... És a forró fókuszpontokat széthintette volna az Emekben... Nahalal, Ain-Charod, Tel-Josef, Ghive, Merchavja, mind, mind egy ilyen fókusz, melybe a lázas gondolatokat összesűrítette a chalucok láztól megviselt szive.

*

Nahalal: *mosav ovdim*... Így nevezik azt az individuális gazdasági rendszeren felépülő települési formát, melynek próbája, bizonyága éppen Nahalal... Az Emek tulsó szögletében Ain-charod és Tel-Josef a másik telepítési formát jelenti: a teljes közösségben élő „nagy kvucá“-ét. Melyik életforma a helyesebb: talán az idő fogja eldönteni. Talán a mezőgazdasági

eredmények... De még valószínűbb, hogy sem az idő, sem pedig a mezőgazdasági rentabilitás. Mert ha kigondolt formák is ezek; úgy a „mosav ovdim“, mint a „kvuca“ életformák és így belső szükségességből, akaratból fakadtak...

*

A *mosav ovdimot* régi chalucok alakították... A legjobb vezérek. Joffe, akinek élete az új Palesztina egy darabja... Zvi ben Jehuda, Waslavsky... Ben Brak és még mások, akik már végigcsinálták a chalucélet minden küzködését... Az első chalucok közül valók és akik mégis otthagyták a kvucát, melynek kialakulásában talán a legnagyobb részük volt... De úgy váltak ki, mint ahogyan a fiu otthagyja az apai házat, amikor kikerül az életbe... Nem cserbenhagyás volt ez, hanem egy új életforma kipróbálása. A kvuca közösségével szemben ők arra az álláspontra helyezkedtek, hogy a mezőgazdaságban az individuális termelés állhat csak meg. És így született meg a „mosav ovdim“, mely az individuális termelést egy újfajta emberi közösségbe fogja össze. A chalucok nagyrésze megmaradt a kvucában. Egy másik híres munkásvezér, Lefkovits megalakította Ain Charodban a „nagy kvucát“, amelynek tagjai eldobnak maguktól minden individuális termelést s teljes közösségben élnek...

A „mosav ovdim“ már megkapta a maga házi karakterét: ez a „balbatis“ közösség. A gyomor problémája itt már eldöntötte a kérdést,

melyiknek van igaza, ki „mosav ovdim“-ban éli le életét, vagy ki „kvucában“ harcol a földdel és a földért. A „mosav ovdim“-ban már nyugodt paraszti életet találunk, rendes táplálkozást, bizonyos enyhe megnyugvást . . . A „nagy kvucában“ lázas harc folyik. A gyomorral is, mely alig kapja meg a táplálékát . . . A földdel is, melynek megművelése nem tűri a kollektivizmust . . . De Palesztinában nem a gyomor állapítja meg az életformákat, sőt nem is a gazdasági rentabilitás, hanem a belső életformák felismert szükségessége . . . Helyes-e, vagy helytelen, gazdaságos, vagy sem, koplalást jelent-e, vagy jóllakást: ezeket a kérdéseket nem teszik fel. A kvucabeliek számára a *közösség* az az egyedüli forma, melyben élni akarnak.

*

Mindennek mélyén azonban nagy harc, lázas vetélkedés folyik. De nem egymás ellen, hanem mind a két rendszer saját körén belül vivja meg a küzdelmét azzal, hogy minél tökéletesebbé, teljesebbé akarja tenni magát. A „mosav ovdim“ zsidó parasztjai ép úgy érzik, akár a nagy kvuca chalucai, hogy ami most folyik az: *kísérlet*. Kísérlet nemcsak Palesztina, de az egész emberiség számára.

*

Nahalalban a ház mögötti udvarokat ajtók kötik össze egymással. Körbe lehet járni az egész falut anélkül, hogy az utra kellene kimenni. Egyik gazda szabadon bemehet

a másik udvarába. Rendszer, zár útját sehol se állja. Kertek között, az istálló mögött kerítést se látni. S a csirkéknek is különös jó természetük van: nem mennek át a szomszéd-asszony kertjébe... Legalább is eddig soha se volt perpatvar, csirke-per a szomszédasszonyok között. No meg a cselédekkel, béresekkal, szolgákkal sincs baj, mert mindenki a saját cselédje és a saját parancsolója... S egyik szomszéd nem nézi le a másikat, mert szegényebb volna. Egyformán száz dunam földje van itt valamennyinek s az sem az övé, hanem a Keren Kajemeté, amely 8600 dunám földet adott a nahalaliaknak. Persze, van, akinek jobban sikerül a vetés, van, aki jobban győzi a munkát, van, aki már Kaliforniában kitanulta a mezőgazdálkodás minden csinját-binját. De gazdaggá nem lesz az sem, mert ebben a községben különös elvek vannak és ezek között a legelső az, hogy senki szegényebb, gazdagabb a másikinál ne legyen.

*

Waszlavszky tanító volt valamikor Oroszországban. Az első chalucok közül való... Harcolt a maláriával és az arabbal. Most kolónista és a község egyik vezetője.

— A gazdagságnak három forrása van — mondja elgondolkodva. — Az első: az öröklés és a mások munkájának a kihasználása; a másik valamely véletlen szerencse, vagy a másikat ért szerencsétlenség: a harmadik a saját

szorgalom, az egyéni iniciativa. Ez a község azon épült fel, hogy senki itt gazdaggá ne lehessen. Három alapelve van a mosav ovdimnak: mind a három a gazdagság ellen való.

— Az első alapelv: *a föld nem lehet magántulajdon*, csak a nemzet közösségé. Nahalal a Keren Kajemet földjén épült, mindenki száz dunamot kapott. Ez a terület most arra elegendő, hogy szorgalmas munkával egy család épen hogy megéljen belőle. A termelés természetesen intenzivebb lesz... Ha a csatornázás kiépül, akkor ez a száz dunam sok lesz s akkor átadunk belőle. Talán nemsokára már ötven dunamnyi terület is biztosítani fogja a megélhetést s így a földet megoszthatjuk... A szorgalmas munka nem hogy növeli majd a földterület nagyságát, de apasztani fogja. Egy családnak sem lehet több földje, mint amennyi a megélhetéséhez szükséges. S ez a föld nem az övé, hanem a zsidó népé. Ő csak a haszonélvezője.

A második alapelv, a „*saját munka elve*“. Bértmunkás nem lehet a kolónián. Mindenki a saját erejéből tartozik a földet megmunkálni, mással nem dolgoztathat. Nem gazdagodhat meg tehát senki más munkájának hasznán. Bértmunkás tehát nincs, de már a légtöbb kolónista lassanként kihozatja szüleit, testvéreit s így teszi intenzivebbé a termelést.

A harmadik elv: *a kölcsönös segítségé*. Mindegyikünk tartozik másokért dolgozni.

Egy asszonynak meghalt az ura. Most ő maga vezeti a gazdaságot, de mivel az egészség megművelni nem tudja, a föld egyrészét szétosztottuk a szomszédai között, akik azt megművelik. Természetesen az özvegy asszony számára. Egyik társunk most beteg lett. Az orvos úgy rendelte, hogy egy évig pihenni menjen. Mig távol van, mi dolgozzuk meg számára a földet. Ha valakinek tehene megbetegszik, akkor a szomszéd segíti ki... Minden tíz gazdaság közösen végzi a cséplést. A gépek közösek.

Ezen a három elven épült fel a falu. Persze, lehet valaki, aki tanultabb és így jobb termést ér el, a gazdasága jobban prosperál. Viszont mi olyan közösségben élünk, hogy senki véka alá nem rejti tapasztalatait, hanem a tanultabb segít, tanácsot ad a kevésbé tapasztaltnak s így többé-kevésbé az eredmények egyformák... De végül is meg van a módunk, hogy az aránytalan elosztást megakadályozzuk. Mindenki csak a szövetkezet útján adhatja el a termését, vagy vásárolhatja be a szükségletét. Így tehát a szövetkezet révén pontosan megállapíthatjuk, hogy kinek-kinek mennyije maradt meg feleslegül a saját szükségletén felül. Már most a felesleg arányában veszi ki a részét mindenki a közösség terheiből. Akinek nagyobb volt a feleslege, az olyan mértékben járul hozzá a közös kiadásokhoz, hogy végeredményében neki se lesz többje, mint annak, akinek a termése nem sikerült. Előfordulhat persze az is, hogy valaki-

nek a termelése alul marad a saját szükségletén. Természetes, hogy a kölcsönös segítség elve itt is érvényesül s akinek feleslege van, az leadja a nélkülözőnek. Így tehát a kiegyenlítődés itt is teljes,

— Am érhet valakit szerencsétlenség is ... Elpusztul például a marhája is, leég a háza, stb. ... s így ha a többiek nem is lesznek dagabbak, de ő szegényebb lesz ... hogyan párirozzák ezt ki?

— Ez a legegyszerűbb — válaszolta Waszlavszky — nálunk biztosítva van élőállat, ház, termés ... s így mindenkinek a kára teljes egészében megtérül ... Betegség esetén is az orvost, gyógyszert, ápolást a közösség fizeti, úgy hogy, akármilyen sajnálatos is legyen a betegség, nem jelent senki számára romlást, pusztulást.

— Nálunk — mondja Waszlavszky — még beteg is nyugodtan lehet az ember.

*

— Ez a mosav ovdim ... Így képzelték el Joffe, Waszlavszky és néhány derék társa ... És így is valósítják meg.

A galutban sokat hall az ember arról, hogy „zsidó-ország“ már csak azért sem épülhet fel, mert ha két zsidó együvé kerül, mind a kettőnek más a véleménye, mind a kettő mást akar. Hogy a zsidó nem tűr meg maga felett senki vezetőt, nem tud magának parancsolni, nem tud másnak engedelmeskedni.

S 1925 májusának egyik enyhe szombat délutánján, egyszerű, tiszta fabarakkban így beszélt Waszlavszky ... Ha az ember behunyja a szemét, azt hiszi, hogy valamiféle elméleti szociológus előadást tart arról, hogy miképen képzelne el egy ideális falut ... S a hallgató akaratlanul elmosolyodik, hiszen ez csak utópia lehet, csak elképzelés ... Ilyen emberi közösség nincsen ... ilyen falu csak az elképzelésben élhet ...

De ha szemét kinyitja ... Maga előtt áll Waszlavszky, akinek szemében különös tüzet hagyott a krónikussá lett malária ... És mégse ettől ég a szeme ... S mellettem Zvi ben Jehuda ül, ki komolyan elgondolkodik, s már egy lépéssel tovább is füzi, amit társa elmondott ... S a kis szobában egyszerű asszonyok és férfiak ülnek, a földön gyermekek játszadoznak, a nyitott ablakon át szénaitatot hoz a langy szellő ... Az istállóból behallatszik, ahogy a borju elbőgi magát anyja után ... Ma szombat van, a pihenés napja ... az ábrándozásé ... De holnap tovább folyik a kemény munka, a falu tovább éli a maga munkás életét ...

De ez a falu: Nahalal. Ez a falu már abban az országban fekszik, melyet úgy hívnak: Erecz Jiszráél ... És ezek az emberek valóban egy új emberiség bibliás magvetői ...

*

Náchlát Jákob sorsát az asszonyok fogják eldönteni... mondja a délutáni beszélgetés során Zwi ben Jehuda felesége. Ha ezek a városi zsidó asszonyok is hozzáfognak dolgozni, ha a munkában nem lesz különbség férfi és nő között: akkor a kolónia meg fogja állni a helyét, különben menthetetlenül elpusztul.

A kvucáról beszélgetünk és megint megszólal az egyik asszony:

— Ain Charod problémája is nagy részben a konyhában fog eldőlni... A nagy kvucákban általában nagyon rossz a koszt. Nemcsak elégtelen, de egyáltalán nem áll arányban a nehéz munkát végző emberek egyszerű igényeivel. A konyhában nagyrészt azok dolgoznak, akik nehezebb munkát elvégezni nem tudnak, vagy a maródiak... Okos gazdasszony, ügyes szakácsnő talán a legfontosabb feladatot teljesítené a kvucában... A kis kvucák legnagyobb előnye, hogy könnyebb a háztartás, kevesebb embernek kell főzni...

Előbb azt hittem, hogy ez csak asszonyi feladás. Szombat délután volt, s ezek az asszonyok úgy ültek a kis deszkafalu szobájában, mint ha valami szalonban ülnének. A különbség talán csak az, hogy cselédkérdés és tészta recipék helyett azokról a problémákról beszélhetnek, melyek körül ma szinte minden forog: az új Palesztina felépítésének lehetőségeiről. Szombati ruha van rajtuk, egyszerű szoknya, fehér blúz. Másokon meg pongyola... Ha az ember

nem tudja, hogy ez itt Nahalal, s nem hallaná a beszélgetést, úgy gondolná, hogy valami kis zsidó városkában van, valahol Keleteurópában . . .

*

A beszélgetés azonban nem tart sokáig. Az asszonyok be sem várva a férfiakat, felállanak és elmennek . . . A Beth Haamban ugyanis községi gyűlés van. Már délelőtt megkezdették a beszélgetést és délután folytatják.

A Beth Haam: a nép háza, egyelőre hatalmas hombár, melyben hosszú asztalok vannak. Az asztalokon ujság, s az ujságon gyermek . . . A hombár ugyanis tele van gyermekekkel, akik zavartalanul felmászhatnak az asztalokra és végig sétálnak a kitertett ujságfedőkön . . . Senki se kiabál a gyermekekre, megsimogatják őket, s legfeljebb felveszik az ujságot és úgy olvasák tovább. Nehány gyerek a gerendára mászott fel . . . Senki se félti őket és egyiknek sem történik baja. Itt szentség a gyermek, s a szülő már kis korában úgy bánik vele, mint emberrel, aki még a maga életét éli, a gondtalanság napjait.

A hodály fala képekkel tele. A falon grafikonok vannak. Egyik a bevetett területek arányát ábrázolja, a másik az elültetett fák számának növekedését . . . Külön grafikon mutatja az állatlétszám szaporulatát, a tejtermelés fejlődését stb. A gazdasági életnek alig van olyan megnyilatkozása, melyet grafikonba, ábrázolt számsorba ne foglalnának . . .

Asszonyok jönnek, karjaikon a kis gyermeikkel. Minden asszony egyenlő jogu tagja Nahalalnak. S ma különösen fontos szerepük van. A gyűlés tárgyát ugyanis az anyák tüzték ki napirendre. Az anyák — talán most először, mióta Nahalal fennáll — összeütközésbe kerültek azzal a jövővel, melyet Joffe és társai olyan szépen elképzelték. Az asszonyok ugyanis felvetették a kérdést:

— Mi lesz a gyermekeinkkel, ha felnőnek ...

Egy magas, agyondolgozott asszony beszél épen. Karján alig párhónapos csecsemő. Szoknyájába egy kis szőszke lány kapaszkodik. Az asszony elkeseredetten érvel:

— Száz dunam földünk van. Mi megszüljük nektek a gyermeket. Lebetegedésünk pillanatáig együtt dolgozunk veletek. Minden munkát ... Alig, hogy felkeltünk a betegágyból, folytatjuk, ahol elhagytuk. A gyermekek felnőnek. Ki biztosít bennünket, hogy lesz-e föld számukra? A száz dunam legfeljebb egy családnak elég. Már most gondoskodnunk kell, hogy föld-tartalékunk legyen. Mi, Nahalal asszonyai azt kívánjuk, hogy a Keren Kajemet még harminc dunamot adjon minden családnak ...

A férfiak nyugodtan hallgatják az asszonyok érvelését. Pedig ez az első nagy összetűzés. Most vetődik fel először a kérdés, mely talán majd az egész mosav ovdim rendszert próbára teszi: mit örökölnek a gyermekek? Mi lesz a kolóniák jövője? ...

Az asszonyok érvelésére Joffe felel:

— Nem az a célunk, hogy minél több földünk legyen, hanem hogy minél intenzívebb legyen a termelés. Száz dunámnyi földet intenzíven megdolgozni nem tudunk, százharmincat még kevésbé. S nincs jogunk önzőknek lenni; még gyermekeinkért sem... Itt a kolónián is már fiatal párok vannak, akik csak arra várnak, hogy földet kapjanak... A mi gazdaságunk legyen olyan, mint a méhkaptár... A fiatalok vonuljanak ki, s alkossanak új közösséget. Nem hozhatjuk be ide az öröködés problémáját. Ha intenzívebb lesz a termelés, akkor kevesebb földre lesz szükség és jut a gyermekeinknek is... Nincs jogunk több földet követelni, mint amennyire szükségünk van...

A férfiak szinte mind így érvelnek. De az asszonyok között egyetlen egy sem akad, aki ne kívánná több földet. S mikor az egyik fiatalember beszél, érvül fordítják ellene:

Nincs gyermeke, azért beszél így...

A nahalali gyűlésen az anyák megkezdették a harcot. S előbb-utóbb fel fog merülni ez a kérdés mindenütt, ahol nem kvucában folyik a termelés.

— Nem jelentheti a földhöz való jogot az, hogy valaki kolonista fiának született... mondja az egyik chaluc. Sok ezren vannak, akik földre várnak. Hosszu évek óta. Akik nehéz, harcos munkával érdemelték meg. Szerencsére a megoldás adva van. Egyfelől a zsidó népnek

a legrövidebb időn belül minden rendelkezésre álló földet meg kell szereznie a Keren Kajemet útján. Ez a megoldás egyik fele. A másik pedig az, hogy a termelést intenzívebbé tesszük... Nem száz, de majd husz dunam kell elég legyen egy család megélhetéséhez. És akkor a mai százdunamos parcellák öt részre szakadhatnak, s öt új család megélhetését biztosíthatják. Meg kell tehát érteni, hogy nem hiába folynak állandóan a kísérletek a termelés fokozására. Nemcsak azzal gyarapítjuk a zsidó közösség földjét, hogy dunamokat vásárolunk, hanem azzal is, hogy minél kisebb területen, minél nagyobb számú család megélhetését tesszük lehetővé.

*

Mire a gyűlés véget ér, már estére jár az idő. A hódály hamar kiürül. S mire kigyul az esti csillag, már ott látjuk a szépen kiöltözött vitatkozó asszonyokat farmer ruhában a kertben, istállóban, a tyukok között. Legtöbbször bő nadrág, fejükön széles karimájú kalap. Vége a vitának, vége az elméletnek. Kezdődik az új hét, mely a jövő péntek estig szakadatlan munkát jelent. És most megérti az ember, hogy az új kolóniák jövője valóban az asszonyoktól függ, — bár nem feltétlenül azoktól, akik a gyűlésen szónokoltak. De a gyermekek ünnepe még szombat este is tart. Ahogy a péntek estét énekekkel fogadják, úgy bucsuztatják mostan: énekekkel, vigsággal, tánccal. Nahalal gyer-

mekei különben is híresek arról, hogy péntek este a tanító vezetése alatt a Beth Haam előtt énekekkel fogadják a szombatot. De a nahalali gyermekeknek más érdekessége is van. Szinte valamennyi kékszemű és szökehadju. Egy itt járt tudós már „fajelméletet“ is hozott fel erre az érdekes jelenségre:

— A zsidók a germán népektől tanulták meg a szétszórtságban a földművelést. És most, hogy megint visszatérnek a földműveléshez, atavisztikusan germán sajátosságok ütköznek ki a gyermekekben.

*

A tanácsteremben még néhány férfi maradt. Az előjáróság. A községet ugyanis tanácsok vezetik. Külön tanácsa van a hivatalos, a munkásszervezetekkel való érintkezésnek. Egy másik tanács a konzum ügyeit intézi, a harmadik a nevelési kérdéseket. Külön tanácsa van a kölcsönös segítség szabályozásának és külön bizottság foglalkozik a mezőgazdaság általános kérdéseivel. Minden bizottságnak egy elnöke van, s az elnökök alkotják a község elöljáróságát.

Végighallgatom a tanácskozásukat. S eszembe jut az a sok komisz tréfa, mely a zsidót úgy állítja be, mint aki egymással megférti nem tud, s kinek csak generálisai vannak. Istenem, milyen mély a galut nyomorúsága, hogy ilyennek láttatja a zsidót. Lám itt, szabad emberek és szabad zsidók között ismerjük csak meg

igazán a zsidó népet. A zsidó asszonyt és a zsidó férfit. Milyen megértéssel, józanul folyik a tanácskozás. Milyen végtelenül egyszerűek ezek az emberek. Pedig szinte valamennyien már évtizede élnek Palesztinában, melynek ők a szellemi vezetői. Itt nincsenek személyi harcok, érzékenységek és szófecsérlő viták... Ezek már igazi parasztok. Kevés szavuk, megfontoltak. Csak egyben őrizték meg régi valójukat. Még ma is idealisták. Még ma is egy magasabb szempont irányítja őket: a zsidó nemzeti és az általános szociális egybeforrasztása. És csak egyben nem parasztok. Nem kapzsiak a földre. S talán ők volnának a legboldogabbak, ha már jelenthetnék:

— Vegyétek el a földem felét. Adjátok másnak. Fele már elég, hogy megéljek... S többre szükségem nincsen...

Ilyen a nahalali zsidó paraszt. És ilyen lesz majd a nép, mely itt zsidóországot épít fel s ezt adja örökségül gyermekeinek...

VÉGE A HŐSKÖLTEMÉNYNEK...

A kopár, szürke Gilboa hegy átokvert pusztaságáról piszkos arab falu tekint le a völgybe, hol most Palesztina legszebb búzája nő. A hegy lábánál három kolónia fekszik: Ain Charod, Tel Josef és Beth Alpha. Ez az ugynevezett Nuris komplexum.

A három kolónia a „kvuca“-rendszeren épült fel. A kvuca teljes élet- és munkaközösséget jelent, amely a „Selbstversorgung“ elvének parancsos keresztülvitelével a zsidó nemzeti gondolatot és az általános szociális haladás gondolatát egyesíti. Ez a kvuca-rendszer száraz, hivatalos definíciója. Az élet azonban nem tűri a definíciókat, s eldobja magától az elméleteket. Ez a három kolónia se elméleti elgondolás útján keletkezett, de valami különös, rajongó entuziasmus hívta életre.

Ezek a kolóniák már évek óta állanak. Végigszenvedték minden kezdetnek itt még rettenetesebb szenvedését, végigkoplaltak éveket, s lelkiigényeiket a minimumra edzették le. Laktak éveken át sátrak alatt és a legtöbbjének minden kényelme most is csak annyi, hogy saját ágya van, s deszkabarakk védi éjszakánta.

És mégis: elmúlt már az ideje annak a heroikus korszaknak, mely a chaluc fogalmát hőskölteményekbe foglalta. Sok, nagyon sok visszaélés történt a chaluc és kvuca fogalmával. Oh nem itt Erec Jisráélben s ezeken a kolóniákon. De abban a zsidó köztudatban, mely mindenáron hőskölteményekkel akarta megcsiklandozni erszényét, s mely szinte hozzászokott ahhoz, hogy a chalucok elpusztuljanak a maláriától, elsenyvedjenek a munkában, a lányokat napszurás ölje meg, s legalább évenként néhány somért buza-tolvaj arabok golyója terítsen le . . .

Az a régi entuziazmus, mely annak idején vakon nekivágott mindennek, nem lett kisebb, nem lett kevésbé intenzív. Csak más lett. Begyökerezett a földbe, ahogyan a buza is gyökeret ereszt. Nem kopott le belőle semmi, nem fásult el belé a lélek. De megnyugodott és megszilárdult.

A sátrak alól ez az entuziazmus beköltözött a fabarakkba. Már nem gyékényen ül, vagy a pusztai földön, de széke és asztala is van. S az asztalon virág. A falon pedig kép. S az egyszerű barakkba könyvespolc is került.

Ez az entuziazmus beköltözött az istállóba is. Ennek az entuziazmusnak egyik problémája lett, hogy melyik tyukfajta adja a legtöbb tojást, melyik venyige fogan meg legkönnyebben és terem legtöbbet.

Ezt az entuziazmust nem lehet már többé hőskölteményekbe foglalni, de mégis könyvbe kerül. Üzleti könyvekbe. Követel és tartozik rovatba. Számsorokba, összehasonlító táblázatokba, grafikonokba. Minden kvucának hivatalos helyisége, könyvelősege van. És itt, ezekben a könyvekben dől el a kvuca sorsa. Mert ma még valamennyi nagy kvuca deficitel gazdálkodik. Ami természetes is, hiszen mindegyik még csak az építés stádiumában van. Ma még éveket kell várni, míg a most elültetett venyige szőlőt hajt, amíg kiderül, hogy mit és miképpen lehet termelni. Ma még csak a lehetőségét teremtik meg egy későbbi, belterjes gazdálkodásnak.

Ma még a beszerzés emészt fel mindent. Be kell várni, míg elkészül a kolónia. Ehhez évek kitartása kell. S e kitartáshoz az a bizonyos újfajta entuziazmus, amely vallásos áhitattal hisz és amely a maga munkáját a jövőbe vetíti. De ehhez a kitartáshoz pénz is kell s nincs az a lelkesedés, mely pótolni tudná az aratógépet. S nem az a fontos, hogy a tehén után ki a trágyát hordja: egyetemet járt, vagy, aki a tehenet feji: valahol Berlinben fehérszobás uri kisasszonyka volt. A trágya kémiai össze-

tételét ez az érettségi bizonyítvány nem változtatta meg, szagát se tette finomabbá. S a tehén merő respektusból egy decivel se ad több tejet azért, mert aki feji azelőtt talán keztyűben aludt. A fontos az, hogy a kvuca damaszkuszi tehén helyett valami nemesebb fajtájú tehenet vehessen. A fontos statisztikai adat az, hogy az arab tehén évente csak hatszáz-hétszáz liter tejet ad, a fajtehén azonban 2000—3000 litert.

S ha vannak a kvucának problémái, ilyenek és csak ilyenek. Mert minden más: nem probléma többé, hanem életszükséglet. A közösségben levő élés sem csak társadalmi kísérlet, hanem valami, ami már természetes, ami számukra másképp nem is lehetne. Befejezett tény, ami már túl van vitás és vitatkozó korszakán.

*

Ezek a kolóniák már a „chaluc” szót is elfelejtették. Az országépítésnek ezt a leg szebb fogalmát, melyet agyonkompromittált az a sok népgyűlési propaganda szónoklat és az a sok felfedező turista, aki úgy állt meg a chaluc előtt, mint ha bálvány lenne és egy új emberiség csodáját abban látta, hogy valaki a trágyahordást, vagy nem tudom mi mást, választotta foglalkozásul a helyett, hogy váltókereseti blankettákat töltsön ki, vagy kereskedelmi levelezést végezzen. A chalucok eldobták maguktól azt a hősi pózt, melybe a Palesztinajárók parancsolták, hogy a fotográfia jól sike-

rüljön. Egyszerűen „poalim“-oknak, munkásoknak nevezik magukat. És az Emekben sokáig nevettek azon a lengyelországi zsidó képviselő-asszonyon, aki mindenkitől csak ezt kérdezte:

— Volt-e maláriás? Megsebesült-e már arab golyótól? Van-e egyetemi végzettsége? Nem unta-e már meg a koplalást?

*

Ne fedezzük fel tehát mi sem újból és újból a kvucát és engedjék el a „Chaluc“ című hőskölteményt is. Ma az egész ujjáépítésnek sokkal szárazabb, keserűbb, vajudóbb problémái vannak s azt kell eldönteni, hogy vajjon *mezőgazdaságilag lehet-e rentabilis a kvuca termelési rendszere, vagy pedig át kell térni a „mosav ovdim“-okra.* Végeredményében egy ország nem épülhet fel olyan falvakkal, melyek lakossága csak úgy tud megélni, ha állandóan „takciv“-ot, altruista hitelt kap a Keren Hajjeszódtól.

— Nem lehet egy újfajta, cionista chalukát létesíteni... mondotta a kvuca-rendszer egyik igazságtalan ellensége — még akkor sem, ha ez az új chaluka reggeltől estig dolgozik is. Nekünk olyan falvak kellene, melyek a maguk erejéből tudnak megélni. Viszont nem állandósíthatjuk a koplalásra berendezett falvakat sem.

Ez tehát a probléma. S a gyakorlati kérdés annál aktuálisabb, mert hiszen a Keren Kajemet most megvásárolt újabb száznegyvenezer dunamja a legrövidebb idő alatt szétosztásra

kerül és így dönteni kell, hogy vajjon kik kapjanak földet: újabb kvucák, vagy pedig „mosav ovdim“-ok. De épp úgy problémája ez a Keren Hajjeszódnak, annak az alapnak is, mely a felépítést végzi, hiszen ez sem rendezkedhet be a deficitek fedezésének állandó rendszerére.

Ennek a kérdésnek látószögéből keli nézni a kvucát. Ha ezt a problémát ismerjük, akkor bizony hiába idézzük magunknak e kolóniák megalakulásának minden hősi emlékét. Beth Alpha például úgy alakult meg, hogy néhány mindenre elszánt ifju a cionista intézmények vezetőségének tilalma dacára egyszerűen megszállta a mocsarakat s kolóniát alakított. Bejelentették, hogy ők itt letelepedtek és innen nem mennek el, még akkor sem, ha mind elpusztulnak maláriában, vagy az akkor még itt garázdálkodó beduinoktól... Fele elpusztult, de a kolónia ma áll. Ez volt az Emek betelepítésének ugynevezett „okkupációs“, hódító korszaka. Ahhoz, hogy tovább is megmaradjanak a kolóniák, ahhoz nem elég e heroikus honfoglalás emléke. Ehhez — s ez áll Tel Josefre és Ain Charodra egyaránt — az szükséges, hogy a „Meschek“ a gazdaság, mint olyan mezőgazdaságilag prosperáljon. Ez az a küzdelem, amely ma a kvucák életét irányítja. Ezért az a fokozott munka, amely be akarja bizonyítani, hogy igenis a kollektív, a közösségen alapuló munkarend a mezőgazdaságban is beválik.

*

Ne higgye tehát senki, hogy itt éjszakákat betöltő viták folynak és az emberek kapálás közben azon gondolkodnak, hogy ők most egy új társadalmi rendet valósítottak meg. Ne gondolja senki, hogy itt az asszonyok ruhamosás, vagy más munka közben a gyermeknevelés új társadalmi rendszerén gondolkodnak és ezért szállnak egymással vitába. Nincs idő erre, nincs kedv és nincs energia. Egyetlen egy probléma van, mely minden energiát leköt és mindenkit lefoglal: úgy gazdálkodni, hogy a saját lábunkon megállhassunk, anélkül azonban, hogy bármit is fel kellene adni abból a belső akaratból, mely magát a kvuca-gondolatot megteremtette. Ha a kvuca gazdaságilag összeroppanna, ezzel nemcsak egy gazdasági kísérlet menne csődbe, hanem széthullana, megsemmisülne az a fiatalság is, amely ma Palesztinának valóban a legjobb része s talán az egész emberiség jövőjének utmutatója.

Ezek a fiatal emberek belső szükségéből választották a kvucában való élés formáját és ez adott erőt ahhoz a heroikus küzdelemhez, amely a kolóniákat megteremtette. Ez ad erőt most is. Talán nehezebb a termővé tett földnek meghólitása, mint amilyen nehéz munka volt, hogy mocsárból termőfölddé varázsolták. És még egyet: ezért a célért sok mindent fel lehet áldozni; mindent, ami az egyéni élethez tartozik. De nem tudnak és nem akarnak semmit feláldozni a kollektív élet formájából. Ez

viszont az a roppant erő, ami — s ezt minden becsületesen gondolkodó embernek kívánnia kell — mégis csak őket teszi győztessé és a kvuca-kolóniák megmaradását biztosítja.

A kvucában folyó harcnak hadvezetősége is van. A főhadiszállás az az iroda, honnan a kvuca ügyeit intézik. És aki igazi bepillantást akar nyerni a kvuca életébe, aki nem elégszik meg azzal a hangulattal, amely olyan könnyen fog mindenkin, ki akárcsak pár órát is tölt itt el, látogasson el ebbe az irodába, nézzen be a könyvekbe, hasonlítsa össze a grafikonokat. Természetesen, ez kissé száraz foglalkozásnak tetszik s mesét se lehet mondani róla. De ezekben a számokban vajudik Palesztina, ezekben a gazdasági könyvekben írják az új zsidó történelmet.

*

Ain-Charod és Tel-Josef ezelőtt közösséget alkottak. Mind a két kolónia a „gdud haavodá,”-hoz, a munka hadseregéhez tartozott. Tel Josefet a Gdud megalapítójának, Új Palesztina nemzeti hőségnek, Josef Trumpeldornak neve után nevezték el. A gdud célja az, hogy a „Selbstversorgung”, az önellátás elvét minden részletében keresztülvigye és ennek körén belül a városi és mezőgazdasági munkásságot teljes közösségben egyesítse. Amíg a kvucák teljesen önálló szervezetet jelentenek, addig a gdud valóban hadsereget, munkáshadsereget

alkot, melynek szakaszai és századai vannak és egységes reglama alatt állanak. Ain-Charod nem akart ehhez az egységhez tartozni és különvált, önállósította magát. Lassanként azonban maga is átveszi a gdud gondolatát. Sok olyan tagja van ugyanis, akiket a kolónia eltartani nem tud, illetve akiknek munkaerejére egyelőre szükség nincsen. Ezekből most „plugákat” alkot és ezek másutt, de önállóan dolgoznak. Itt próbálják ki a jelentkezőket, itt esnek át az első kiképzésen, úgy, hogy az ain-charodi nagy kvuca ezekből a kisebb, kívül dolgozó csoportokból egészíti ki magát.

Ugyancsak teljesen önálló Beth Alpha is. Sőt itt két különálló kvuca dolgozik. A galíciai ifjakkból álló Hasomér Hacair még 1922-ben szállta meg ezt a mocsaras területet. A másik kvucát, a „Kvuca Hefcibah“-t csehszlovák zsidó fiúk alkotják. Ebben a két kvucában kilencven százaléknál is több az intellektuális elem.

E kvucák között nincs eltérés magában a közösségi gondolatban. A kvuca minden tagja egy közösséghez tartozik, amelynek körén belül dolgozik. Viszont ez a közösség ad keretet egyéni életének is. Számunkra talán legmegszébbmenő példája annak az ugynevezett „ruhaközösség”. Észert senkinek sincs saját ruhája, saját fehérneműje. Közös raktárból kap mindenki ruhát és ide adja vissza. A mosás közös, nagy mosókonyhában történik.

*

De hadd látogassunk el most a kvuca irodájába. Egy sápadt, hosszú szakállu idősebb ember magyarázza meg a könyvelést. A kiindulási pont az, hogy minden munkás napi 22'60 piasztert keres meg munkájával. Ezt a pénzt természetesen nem ő kapja, hanem ezzel gazdálkodik a kvuca, ez az a napi egység, melynek alapján az egész kvuca gazdasági ügyvitele folyik. (Egy piaszter tíz lejnél valamivel több.)

Az itt következő adatok Tel Josefre vonatkoznak, de általában minden mezőgazdasági kvucára állnak. A kolónia itt nemcsak a maga kiadásait fedezi, de hozzájárul a gdud központjának fentartásához. Ugyancsak a központból szerzi be minden olyan szükségletét, melyet saját maga előállítani nem tud s ez irányítja a nevelést is.

Egy kvucatag napi része így oszlik meg:

Ellátásra	7'00 piaszter	
Mosás	0'76	"
Ruha és cipő javítás	0'69	"
Kulturális kiadások	0'12	"
Kisebb személyi kiadások	0'50	"
Lakás	0'60	"
Utazási alap	1'10	"
Betegségek	1'00	"
Tagdíjak a munkás szerv. nek	0'25	"
Rendkívüli orvosi segélyek	2'10	"
Adminisztrációs kiadás	0'21	"
Sómérnak (a kolónia öre)	0'09	"

A munka elosztás költségei 0.18 piaszter

Munk.-nélk. napokra (utazásra) 0.18 "

Eszközök javítására 0.23 "

Ezek azok a kiadások, melyek a kvuca házipénztárát terhelik. Ezek összesen napi 15 piasztert és 14 millimet (egy piaszter 10 millim) tesznek ki. Természetesen ezen az összegen belül bizonyos változások is előfordulnak. Így például a napi kosztra hét piaszter van felvéve, ténylegesen azonban alig eszik meg egy kvucata nap 1. hat piasztert. Erre a spórolásra rá vannak kényszerítve, mert például a betegségek sokkal nagyobb összeget emésztene fel, mint ahogyan azt felvették.

A kiadások másik része már a „gdud ha-avoda” tehát munkáshadsereg központi pénztárába folyik be. Ain-Charodba ezek az összegek a kvuca pénztárába tartoznak.

A közös szervezetbe minden munkás után a kvuca naponként a következő összegeket fizeti be:

Új ruhanemük beszerzésére 0.83 piaszter

Krónikus betegek kez. (fürdő) 0.10 "

Családi segélyekre 0.11 "

Gyermeknevelésre 1.40 "

Tartalékalapra 0.25 "

A központ kiadásaira 0.26 "

Munkánélküliség alapjára 0.18 "

Sportra 0.09 "

Az esős időszak munkánélküliségére á 0.45 "

A közös szervezetbe minden munkás után a kvuca naponként három piasztert és 69 millimet fizet tehát be. Még egy nagy tehertétele van a kvucának s megállapíthatóan erre hozza a legnagyobb áldozatot: az ünnepnapok szigorú betartására. Ez természetesen teljes munkaszünetet jelent, s így az arra a napra eső kiadásokat fedezni kell. Erre minden nap 3 piaszter és 7 millimet áldoz a kvuca minden egyes tagja. Lám a rideg számok a vallássság kérdésébe több betekintést engednek, mint sok vitás megállapítás.

*

De különben is beszédes számok ezek. Kezdjük mindjárt a napi élelmezésnél. A hét, de ténylegesen hat piaszteres napi élelmezési budgetből a legnagyobb összeget a kenyér foglalja le. Egy kiló kenyér ára Palesztinában átlagosan három piaszter. Minden tag naponta egy kiló kenyeret kap. Tejet csak a betegek és a gyermekek kapnak. Hus legfeljebb kétszer van hetenként: péntek este és szombaton délbén. De leggyakrabban csak péntek este. A koszt szinte kizárólag zsirtalan főzelékekből, tejlevelekből és főképen teából áll. Ez a fő-táplálék. S ilyen élelmezés mellett a legnehezebb testi munkát végzik el.

Igen nagy tehertételt jelentenek a betegségek is. Külön kiadást jelent maga az orvos, illetve a betegsegélyző pénztár, a Kupať Ho-

lim, amely csak a harmadik nap után látja el a betegeket. De számításba kell venni, hogy a betegre nemcsak kiadás van, de az a veszteség is, hogy nem keres s így más keresetéből kell ellátni. A kvucában átlagosan a tagok 12 százaléka beteg. A Nuris-komplexben azonban, ahol még malária van, a betegek száma napenként eléri a 16 százalékot is.

Nagy tétellel szerepel a gyermeknevelés is. Ennek kérdése külön fejezet alá tartozik, de nem érdektelen, hogy minden két és fél gyermek gondozására egy teljes munkacrőt vesznek igénybe.

Aránylag sokat adnak ki a sportra is. A családi segélyeket a kvucabeliek otthon hagyott családtagjai kapják, úgy, hogy nem egy munkaképtelenné vált öreg asszony vagy férfi, ki itt él a galutban, kap segílyt a kvucától.

Ez a kis adat is alaposan megcáfolja azt a vádat, hogy a kvuca közössége megbontja a családi közösséget.

*

A kvuca munkástagjai különben két csoportra oszlanak. A produktív munkások csoportjába tartoznak olyanok, akik östermelő munkát végeznek. A többiek, az improduktív munkások azok, akik munkája magának a kvucának fentartására szolgál. Ilyenek például a konyhában, a javító műhelyekben, mosodákban foglalatoskodók. De ehhez tartoznak a dajkák, a ta-

nitók, az orvos stb. Az eddigi megállapítások szint, ha a kvuca tagjainak 55 százaléka produktív munkát végez, akkor a kvuca már teljesen megtalálja a maga számítását, anélkül természetesen, hogy újabb beszerzésekre, fejlesztésre gondolhatna. Első pillanatra is feltűnő például, hogy a napi kereset beosztásánál teljesen hiányzik a mezőgazdasági gépek beszerzésére szolgáló tétel. Egyelőre tényleg a helyzet az, hogy a kvuca ezeket a kiadásokat nem fedezheti.

*

Ime rideg számvetéseken át igyekeztünk bemutatni a kvuca életét, azt a nagy és komoly küzdelmet, melyet jövőjéért folytat. Egy másik fejezete a kvuca létének az, hogy miképpen történik annak adminisztrálása. Nem érdektelen kérdés, hogy ki intézkedik a munka beosztása felett. Itt a megoldás nagyon egyszerű. Minden termelési ágnak külön munkacsoportja van. Egy csoport például a dohánytermeléssel foglalkozik és azt igyekszik minél belterjesebbé tenni, a második csoport az állatállományt és a tejgazdaságot intézi, a harmadik csoport az általános falcha (gabona termelés) munkáját végzi és így tovább. Minden egyes ilyen termelő csoport vezetőt választ magának. Mindenkit lehetőleg és a szükséghez képest abba a csoportba osztanak be, amelybe dolgozni akar. A csoportok munkáját a csoportvezetők gyűlése hetenként állapítja meg. Viszont minden csoport napon-

ként osztja be, hogy — a csoporton belül — ki milyen munkát végezzen el.

Ezen kívül természetesen vannak olyan gyűlések, amikor a közösség maga határoz általános jellegű kérdésekben.

*

Szárazan ez a kvuca adminisztratív életének képe. S ma a helyzet az, hogy éppen ez a száraz, adminisztrációs rendszer helyességén áll, vagy bukik a kvuca. Könnyű és talán kedvesebb feladat lenne a kvuca életéről eleven fotografiát bemutatni. De esti hórázáson és éneken kívül más is van a kvucában. Itt keservesen, nagyon keservesen dolgoznak az emberek s bizony nem érnek rá még önmagukkal sem harcba szállani.

Beth Alphába egy kora reggel látogattunk el. Azon az éjjelen nagy vihar volt, mely lehordta a barakkok tetejét.

— Hát ez hol szerepel a napi kereset felosztásában? — kérdezte egyikünk.

A chaluc a gyomrára mutatott: itt.

Mert ezt a kárt csak a konyhánál, a gyo-mornál lehet visszasz pórolni. Az egész kvuca-életben ez az egyedüli olyan tétel, melyet csök-kenteni is lehet.

Ime, így dirigálják az irodából a kvuca életét. S így színes utleírás helyett: hadd beszél-jenek csak azok a számok, melyek megett az eleven élet virja a harcát.

*

Valamennyi kis és nagy kvucában együttesen étkeznek az emberek. Hatalmas fabarakkban van a közös étkező, amely egyuttal a kvuca szellemi életének középpontja is. Szinpad is van, sőt Bet Alphaban még zongora is.

Naponként négyszer gyűlnek itt össze a kvuca tagjai: négyszeri étkezésre. Harangszó adja meg a jelt. A mezőn dolgozó munkások is hazajönnek délre, mert itt már tropikus a hőség s nem lehet dolgozni. Ezzel szemben a nap hajnali négy órakor kezdődik, ekkor kelnek fel munkára.

A hatalmas étkezőbarakkot Ain-Charodban képek díszítik. Michelangelo Mózesé talán a legismertebb kép egész Palesztinában, mindenütt látni. A személyi kultuszt itt alig ismerik s legfeljebb a halottaknak szól. Mindenütt ott van Trumpeldor, az új Zsidóország nemzeti hőségének képe, s azoké, kik hősi harcokban estek el. Trumpeldort egyenruhásan ábrázolja a kép. A többiek egyszerű chalucrikában vannak, Tel-Chaj két hősnőjét hazulról hozott gyorsfénykép után ábrázolják. Az öreg Gordon képe is mindenütt ott van... Herzl Tivadar képét inkább az irodákban találni. Ain-Charodban, de Tel-Josefben is hiányzott az étkezőből. Az ok nem kegyeletsértő: ezek az emberek sokkal jobban összenőttek a földdel, semhogy ne azokat látnák csak maguk előtt, akik soraik közül valók és innen hullottak ki.

*

A hatalmas étkező hamarosan megtelik. Nagy tálakban hozzák az ételt: Reggel párolgó szamovárokban a teát, — amit különben állandóan lehet kapni. Délben leves, főzelék és tea az ebéd, vacsorára pedig megint csak főzelék és tea. Kenyér bőven van és igen jó...

Itt, az étkezőben éli le életének szabad részét a kvuca. Itt már jut idő beszélgetésre is. Ilyenkor kissé feloldódnak ezek a zárt lelkek. Itt mindenkit szívesen látnak. Természetes, magától értetődő dolog, hogy a turista egyszerűen leül az asztalhoz és együtt eszik a többiekkel. Sőt éjjeli szállást is kap: valamelyik távollévő chaluc üres ágját. Nem kérdik mikor jött, nem kérdik mikor megy el. Mindenki szívesen látott, nem vendég, hanem hozzátartozó. És mert minden napra jut néhány turista, már elmúlt az ideje annak, hogy minden látogató csak úgy megtámadhatja a már ismert, stereotip kérdéseivel azokat az embereket, kiknek ez a pár negyedórájuk a napi pihenés... Fáradt, dolgozó emberek ezek, kiknek már nincs kedvük arra, hogy kiszolgáltassák magukat a kíváncsiskodóknak.

— Dolgozunk, hogy éljünk... élünk, hogy dolgozzunk... foglalja össze fanyar élet-programját az egyik, ki bizony már élete javát kvucában töltötte. És esténként senki sem gondol már a hórára, az énekre, erre a két narkotikumra, amellyel különösen a még ifju chalucok és chalucák bódítják magukat. Itt

már vége a hórázás korszakának. Itt már mindent kitölt a munka s a kvuca tagjait a jövő foglalkoztatja. A jövő pedig itt nem elvont fogalmat jelent.

*

De jelenti például azt, hogy a Nurisban e három kolónia rosszul választotta meg letelepedési helyét... Mélyen lenn a völgyben, hova szellő se ér soha. Ezen csak egyféleképpen lehet segíteni: a három Nuris-kolónia egyszerűen felszedi a sátorfáját és elköltözik. Máshol, talán az egész világon alig akad olyan falu, amely így elköltözne. Itt meg befejezett tény, hogy már a jövő évben Ain Charod, Tel-Josef és Beth-Alpha a szembenfekvő Kumir-hegy tetején lesz. Tel-Josef már a gyermekeket fel is költöztette, hogy ne szenvedjenek tovább ebben a forró katlanban. És itt megint Palesztina egyik csodája. Lenn tropikus meleg van s a levegőég meg se rezdül... Alig két kilométernyire a dombon már állandó és enyhe szellő van.

A jövőhöz tartozik például, hogy pálmaligeteket akarnak létesíteni banántermelésre. Hogy a legközelebbi jövőben már konzervgyár alakul. Hogy a már meglevő kis börgyárat üzemképessebbé teszik. És főképen: hogy több legyen a zöldség, több legyen a tej és jusson néhanapján másoknak is, ne csak betegeknek...

*

A közös étkező előtt öregasszonyok ülnek a padon. Előttük hatalmas kosarak. Krumplit hámoznak! Ha az ember nem tudná hol van, valamely kis galíciai faluba képzelné magát... Az öregasszonyok jidisül beszélnek... Hazulról hozott dolgokról, régi emlékekről... Van, ki valahonnan Litvániából került ide, más messzi orosz tartományokból, Galiciából, Keletporoszországból...

Hogy kerülnek ezek az öregasszonyok ide? És hogy jutottak be a kvucába azok az öregek is, akik bizony már rég tul vannak azon a koron, hogy mások hasznára lehessenek? Ülnek a napon, beszélgetnek s legfeljebb valami könnyű, nagyon könnyű munkát végeznek... Munkára senki se kényszeríti őket, mindegyikük azzal tölti az idejét, amivel akarja...

Ezek már beszédesek... Ezek már szívesen látják, ha az idegen szóbaáll velük. S ilyenkor kiöntik szívüket... Boldogok. Megvan mindenük, szükségét nem szenvednek... És itt élhetnek a Szent Földön...

A kvuca közösségébe is beilleszkedtek. És nem csodálkoznak azon, hogy itt minden más-kép van, mint volt otthon... Hogy itt senki se gyűjti a garast, sőt pénzt csak akkor látnak, ha valahova elutaznak... S megértik azt is, hogy itt nincs is szükség erre. A gyermeket a közösség neveli fel, az öregeket a közösség látja el. Ha beteg valaki: van orvosa, gyógyszer, pihenése... Itt ha nehéz is a jelen, de

a jövő két fenyegető rémétől: a betegségtől és az öregségtől senki sem fél...

Sőt jut már arra is, hogy azok öregségét biztosítsák, kiknek mindössze annyi közük van a kvucához, hogy gyermekük a kvuca tagja. Mert ha a kvuca helyzete megengedi, bármelyik tag kihozhatja hozzátartozóját... És most már nem kell a kvucából kilépni annak, aki a szüleit akarja eltartani, vagy kihozni. A lehetőségek szerint a kvuca közössége így, kollektíve vállalta magára a gyermeki kötelességeket is.

Az öregekkel persze egyre jobban belopja magát a vallásosság is. És itt megint olyan jelenséget látunk, amely valóban megható...

— A kvucában — magyarázza meg az egyik chaluc — a legteljesebb lelkiismereti szabadság uralkodik. Elv az, hogy a közösség tartozik minden tagja számára lehetővé tenni, hogy lelkiismerete szerint éljen, természetesen a közösség keretén belül. Mi senkire semmiféle meggyőződést nem kényszeríthetünk. S természetesen, hogy a mi idekerült szüleink a maguk világában élnek itt tovább. Kérniök se kellett. Imaházat rendeztünk be számukra, sőt Alfred Mondtól széfer tórát is kaptunk. Ezek az öregek itt épp olyan vallásosan élnek, mint ott-hon. S mi is mindent elkövetünk, hogy vallásos érzületüket a mi szabadabb életünk ne sért-hesse meg.

Az öregasszonyok is boldogan élnek itt. Csak

egy nagy panaszuk van: nem engedik őket eleget dolgozni.

— Pedig még bírjuk a munkát, hisz otthon is dolgoztunk s bizony, ha otthon volnánk, nagyon keservesen kellene megharcolni, hogy legalább egy kis betevő falat kenyerünk legyen. Itt azt mondják, hogy már eleget dolgoztunk az életben, megérdemljük a pihenést. Még a gyermekekre se engednek felvigyázni, erre is gyermekápolónők vannak.

Az egyikük elpanaszolja, hogy a leánya úgy ment férjhez, hogy a paphoz se ment.

Egy másik öreg néni azonban mérgesen leinti:

— Mit akar a paptól? Mi bezzeg voltunk a papnál. Talán jobban éltünk, mert a papnál voltunk? A mi házaseletünk csak kinlódás volt, veszekedés, gond. Hallott itt házastársakat veszekedni? Itt ezt nem ismerik. Bár nekünk lett volna olyan boldog, békés asszonyéletünk, mint ezeknek van.

Egy öreg, pajeszes férfi bezárja a vitát:

— A zsidó törvények szerint papra nincs is szükség. Csak két tanu előtt kell a házassági eskümintát elmondani és ez elég is.

Az öregasszonyok belenyugodnak ebbe a felvilágosításba és tovább hámozzák a krumplit. S fogatlan szájjal csendes, öreges dudolásba kezdenek. Néhány munkából hazatérő chalué körülállja az öregeket és mosolyogva hallgatják az éneket.

Mert az öreg nénikék — a legfrissebb hóramelódiát dudolják.

*

Késő éjszaka. Hárman fekszünk a sátorban. Messziről sakálüvöltés hangzik. Két óra lehet, mert a kvuca egyik csoportja: a tejgazdasághoz tartozó, már fenn van. Még az éjjel folyamán Haifába kell vinni a tejet.

A három sátorlakó: egy chaluc, ki Lengyelországból jött ide még a háboru előtt; egy kolónista Nahalalból és jó magam. A chaluc és a kolónista valamikor egy kvucában dolgoztak Szedzserában. Mind a ketten vezetői az emeki kolonizációnak. Erre a kibeszélésre már rég óta várhattak. Talán azt hitték, hogy alszom, s így kezdték a beszélgetést.

— A kolónista: Még mindig azt hiszed, hogy a kvuca megoldja a mezőgazdasági termelés problémáját? Nem mondom, az ipari termelésben megáll a kvuca-rendszer, de a mezőgazdasághoz több individualizmus kell... Ha én reggel felkelek, előbb elgondozom, megittatom az állatot, kihajtom a tyukokat, egy negyed órát elpepecselek a kertben, közben megigazitom az elromlott szerszámot, összeszedem a tojásokat... Künn a szőlőben dolgozom, egy pár órát a veteményeskertben, ha kell kaszálok, ha kell aratok, csépelek. Szóval egészen napom változatos munkával telik el, s

nem töltök el semmivel se több időt, mint amennyi épen szükséges. De ti itt valóságos Taylor-rendszert hoztok be a mezőgazdaságba. Vannak, akik csak a tyukokkal foglalkoznak egész nap... Nálunk ez a napimunkának csak egy kis részét teszi ki. Mások nálatok csak az állatokkal törődnek. Ezt mi napi félórában intézzük el. Nagyon sok időtök megy kárba így. Ezért nem rentabilis a gazdálkodástok, ezért dolgoztok deficittel...

A chaluc: Talán igazad van. De a mi életünk nem igazodhatik csupán mezőgazdasági szempontok szerint. Nekünk magasabb szempontjaink is vannak: a közösségé...

A kolónista: A közösséget sem lehet állandósított nélkülözéssel sokáig fentartani. Nahalában négy év alatt alig négy százalék változás volt az emberanyagban, itt legalább 35—40 százalék.

A chaluc: Ez nem érv. A mosav ovdimban jórészt olyanok vannak, aki már éveken át kvucában dolgoztak. Természetes, hogy ezek számára egy magasabb életstandardot jelent a mosav ovdim, hiszen itt jobban élnek, mint éltek azelőtt. Rátok már valóban áll, hogy balbatis kolónia vagytok. Viszont ti eldobtátok magatoktól az új bevándorlókat. Bármilyen szépen hangzik is a „saját munka“ elve, ez cserbenhagyása az egész Palesztina-munkának. Ti nem veszitek fel magatokhoz a chalucot, hiszen idegen munkást nem tűrtök meg. Ha úgy látjátok, hogy szűkebb családokat nem

győzi a munkát, akkor kihozatjátok chuc laa-
recből valamely távolabbi családtagotokat, aki-
nek minden eddigi szerepe Palesztina felépíté-
sében csak annyi, hogy te vagy a fia, testvére,
nagybácsija. Ha a kolonizáció mosav ovdimokká
alakulna át, akkor egyszerűen megszűnne az új
bevándorlórétég elhelyezkedési lehetősége a
mezőgazdaságban. Már pedig jól tudjuk, hogy
a mezőgazdasági kiképzést csak itt lehet meg-
szerezni, nem pedig a galutban. A mosav ov-
dim prosperálhat nagyon szépen, büszkék le-
hettek arra, hogy már négyszáz font értékű ter-
mésfeleslegetek van, míg mi legfeljebb 27–30
font értékben termelünk többet, mint amennyit
magunk fogyasztunk el. De viszont hány új
chalucot juttattatok munkához, hányat vette-
tek fel kiképzésre, előkészítésre? Néhány csa-
ládotagot, de egyetlen egy chalucot sem. A ti
számotokra Erec Jiszráélből csak a falutok lé-
tezik és a családok. Ti már megoldottátok
magatok számára a nagy problémát és most
csak az érdekel beuneteket: miképen lehet a
termelést fokozni?

A kolónista. Való igaz: ez a mi nagy pro-
blémánk. Intenzívebbé akarjuk tenni a terme-
lést, hogy azáltal hozzásegítsük egész Paleszti-
nát a földkérdés megoldásához. Mert földet
nemcsak vásárlással lehet szerezni, de azáltal is,
hogy egyre kisebbé tesszük azt a területet,
melyen egy család meg tud élni. Amikor mi
ebben az irányban dolgozunk és hozzá eredmé-

nyesen, akkor újabb és újabb chalucok letelepedését tesszük lehetővé.

A *chaluc*: Ezt mi is elvégezzük. Hogy még deficittel gazdálkodunk, nem jelent semmit, mert mi viszont kevesebb takcivot kaptunk a Keren Hajjeszódtól. A kvuca még csak most van épülőfélben. Innen is elköltözzünk és akkor ujrakezdjük az építést. Tehát még abban sem állapodtunk meg, hogy hol lesz végleg a falunk. Ti azonban már végleg letelepedtetek és nincs olyan gondotok, hogy ahol most ház áll, nem lesz-e holnap ott dohányültetvény. A mi feladatunk azonban még ennél is több. Mi vagyunk Palesztinának ember-rezervoárja. Az igazi „allijah” hozzánk kerül be s nálunk lesz igazán e föld pionirja. Sajnos, egyre gyengébb az az anyag, amely most a galutból kikerül. Egyre kevesebben jönnek a kvucába és egyre kevesebb idealizmussal. Ma már nem vagyunk okkupációs katonái Erecz Jiszroelnak, hanem aszerint mérik értékünket, amennyit pénzben, megszámlálható értékben produkálni tudunk.

A *kolónista*: Az idealizmus belőlünk se vészett ki. Mi is egy új emberi közösséget akarunk. Mi is egy új formáját akarjuk megteremteni annak az életnek, mely, — ami véleményünk szerint, — csak úgy állhat meg, ha az ideális részét a realitás támasztja alá. Mi is látjuk, tudjuk azt, hogy bizony a galutból jött kvucák már a kikötőben feloszlának s szívesen

marad meg mindenki a városban, alkalmi munkánál, semhogy e fekete munkára jöjjön, vagy a kolóniára. Őszintének kell lennünk magunkhoz: a „chaluciót“ megbukott, legalább az új allijah ezt bizonyítja. Vége annak a hősi korszaknak, melyben például Beth Alphát minden tilalom dacára elfoglalták. Az új fiatalság, amely ide kivándorol, már a maga elhelyezkedési lehetőségének hasznosságát mérlegeli, de nem az országepítést. Hol vannak a régi chalucok... kik annak idején Szedzserában az első kvucát alakítottuk... Emlékszel?... azután Daganjába vándoroltunk... itt mindenki, kivétel nélkül, maláriás volt... Merchavjában Oppenheimer kísérletezett a „Genossenschaftja“-val... a Rotschild kolóniákon ekkor voltak az adminisztrátorok a legnagyobb urak... kiskirályok. Ekkor írta Achad Haam azt a híres cikkét a kolónizáció csődjéről. A háboruban még szaporodott a kvucák száma. A háboru alatt már 10 kvuca volt, közvetlenül a háboru után 14, most pedig 14 mosav és 23 kis és nagy kvuca bizonyítja, hogy Achad Haamnak még sem volt igaza. De nem volt igaza De Lemie-nek és Simonnak sem, akik a Cionista Világszervezet megbízásából vizsgálták meg 1922-ben a kolóniákat és visszatáviratozták:

„Emigráció stop!“ Enthuziazmusra nem lehet kolóniákat építeni... mondták.

A chaluc: Azután történt a ti kiválástok Joffe vezetésével. Így alakult meg a mosav

ovdim és a nagy kvuca. S azóta folyik köztünk a harc. Ismerjük be: sehol a világon így nem harcolnak egymással az emberek. Másutt a harcos felek úgy szeretnék a maguk igazságát bebizonyítani, hogy a másik fél kudarcát kívánják. Mi pedig akkor lennénk a legboldogabbak, ha mind a kettőnknek igazunk lenne. Mert ennek az Új Palesztinának ereje az kell legyen, hogy itt mindenkinek igaza van abban az értelemben, hogy senki társára a maga meggyőződését semmiféle hatalmi vagy gazdasági helyzettel nem kényszerítheti.

A kolónista: És így van ez mivelünk is. Ha a hivatalos tényezők még nem is formálták ki az ítéletüket, mi már tudjuk, hogy ez nem mondhatja: vagy mosav ovdim, vagy kvuca. *De mind a kettő.* Azok számára, kiknek életformája a kvuca, fenn kell tartani ezt a rendszert. Mi, akik kvucából kerültünk ki, nagyon jól tudjuk, hogy számotokra ez az egyedül lehetséges életforma. És mi, a mosav ovdimban élők nem fogjuk engedni, hogy „gazdasági szempontok“-ra hivatkozva bárki is el akarja toletek venni azt, amit annyi harccal, küzködéssel és — nincs mit szégyelni rajta — koplalással őriztetek meg. És be kell lássuk mi is, hogy a kvuca nemcsak kolónia-formát jelent, de jelenti azt, hogy ti vagytok az új és mindig új generáció kiválasztói és próbára tevői. Ahogy mondtad. A rezervoárja Palesztinának. De a tanítómesterei is. S ha más országok föld-

mives-iskolákra áldoznak, úgy nekünk a kvucákat még akkor is fenn kell tartanunk, ha deficittel gazdálkodnának is. Mert nem elég megtanulni a mezőgazdaság csinja binját. Ezt a feladatot bármiféle földmives-iskola is teljesítheti. De a kvuca új embert nevel. Új zsidót az új Palesztinának. És ez a feladata az, ami mindent eldönt. A ti számotokra, de minden zsidó számára is.

*

Szépen összefogva, ez volt ennek az éjszakai vitának tartalma.

*

Már a hajón nagy vita folyt. Egy kövér lengyel asszony, akinek gyermekét még a hajón is nevelőnő gardirozta, felháborodva jelentette ki:

— Elveszik az anyától a gyermekét Palesztinában... Megsértik az anya legszentebb jogát... Felborítják a legősibb ösztönt: az anyait. És így akarnak egy új társadalmat berendezni. A „mi” Palesztinánkat.

Egy másik asszonyság, aki már tul volt élete tavaszán, bár ez a tavasz nagyon hosszú ideig tartott, ugyancsak felháborodva mondja:

— Képzelve, a kvucában szabadszerелеmben élnek... Csak úgy együvé költöznek. Ha nem tudnak megférti egymással, akkor egyszerűen szétmennek... Minden birói eljárás nélkül.

Igy háborogtak az asszonyok a hajón az első osztály kényelmes szalonjában. A fedélzeten néhány harmadosztályu utas, — fiúk, leányok — hallgatta a kihallatszó vitát. És amikor már az asszonyok felháborodása a legnagyobb lett, egy rövidhaju szöke chaluca dugta be a fejét a félig nyitott ajtón:

— Nálunk Erec Jiszráélban minden gyermeknek „biztos“ az apja. Nálunk Erec Jiszráélban a házastársak egymást meg nem csalják. Elmondhatják ezt a hölgyek magukról, a maguk társadalmáról is?...

A vita elhallgatott...

*

A chaluca válaszát megjegyeztem magamnak. És azután fenn voltam egy péntek este a gdudban. És itt láttam először, hogy mi is a nő a kvucában. Fáradt, agyongyötört teremteseket láttam. Lányokat, akiknek arcát kiszivta a kemény napsugár, kezét kilugoztta, s lábukat vastaggá dagasztotta a hajnaltól estig tartó munka. Ezek a lányok nem szerelmi játékra valók. És láttam a férfiakat is: agyoncsigázva testben és lélekben. És nem volt nehéz megértenem: itt ezek az ifjak áldozatul dobták oda az orszáépítő munkának: a fiatalság örök szerelmi romantikáját. És én azt hiszem, hogy ez a legynagyobb áldozat, amit hoztak.

A tánc és az ének a narkotikuma ennek a fiatalságnak. De a tánc nem „páros“ tánc, ha-

nem a hóra. És nem hallottam egyetlen igazi szerelmes éneket sem. De nem hallottam arról sem, hogy a kvucában, ebben a szoros együttélésben valaha szerelmi harcok, drámák játszódtak volna le. Egy eset történt mindössze, de arról egész Palesztina tud. Egy orosz chaluc leszurta a fel-ségét féltékenységből. De ez is városban történt.

De meg kellett értenem mást is. A meg nem született gyermek tragédiáját.

Azokban a kvucákban, melyeket még nem sikerült földhöz kötni: nincs gyermek, vagy nagyon kevés van. A kvuca asszonyai nem engedhetik meg maguknak azt a luxust, hogy anyák lehessenek.

— Adjatok földet — mondotta a gdudban az egyik asszony — föld nélkül nem lehetünk anyák. Nem hiába nevezték el a népek „anya-földnek“. A mocsár kiáztatta belőlünk az anyaságot, a köhordás, a nehéz munka, az örök bizonytalanság kikergette a szerelmet. Mi csak együttélünk egymással. Közös szobánk van. A föld, az majd talán visszaadja a szerelmet és visszaadja az anyaságot is.

És azután a kolóniákon voltam. És megláttam a gyermeket. Az új ország új sarját. Sehol annyi szép, egészséges gyermeket nem látni, mint a kolóniákon. És megismertem egy új anyaságot, amelynek nincs önzése, amely a megújodás, a gyermekben való újjászületés öröme. Ezt az új anyaságot nem elméleti el-

gondolás alakította ki, de maga az élet, melynek törvényét bátorsággal merték felismerni.

Am egy ifju chaluc kissé dacosan igyekszik elmélettē tenni, ami nem az:

— Azért, mert az anya világra hozta a gyermekét, még nem tanulta meg a gyermek felnevelését. És ez még korántsem jogosítja fel arra, hogy úgy formálja, amilyennek ő akarja. Nemcsak az anyának, de a gyermeknek is vannak jogai. És minden jogok között a legelső az, hogy azok ápolják és azok neveljék fel, akik értenek hozzá.

Még sokáig folytatta volna az ifju chaluc, — természetesen még nem apa, — ezt a magyarázatot, ha egy viruló ifju asszony, karján a gyermekével, kit most hozott ki egy félórara a csecsemők otthánából, — mosolyogva félbe nem szakítja.

— Ugyan hagyjuk ezeket a teórikát. Nem az elmélet, de a gyakorlat tette olyanná a gyermeknevelést, mint amilyen. Mi a legfontosabb problémává a gyermeket tettük. És mert ez a legfontosabb, mert ez a legigazibb, legértékesebb „allijah“, erre költünk a legtöbbet. Nálunk egy gyermek, még a legkisebb is, havi négy és fél fontba kerül, amikor egy felnőtt élelmezésére legfeljebb két fontot költünk el. Nahalalban csak az iskoláztatási, kimondottan nevelési költségek családonként egy font hozzájárulást jelentenek havonta.

— Mondják, hogy itt a kvucában „elveszik

az anyától a gyermeket“. Dehogya is veszik. Mi, anyák adjuk és milyen örömmel adjuk. Mert mi kora hajnaltól késő estig dolgozunk. S nincs gondunk arra, hogy vajjon a gyermek nem rántja-e magára a forró vízzel telt edényt, nem gyújt-e tüzet, nem esik-e bele a kutba és ezer más veszélyre, mivel a chuc laarechen tele vannak a lapok. A gyermekeket előbb napközi otthonokba adtuk. És lassanként rájöttünk arra, hogy a napközi otthonban minden tekintetben jobb dolga van a gyermeknek, mint ha a mi, ugynevezett „otthonunk“-ba maradna. Elsőrendű, kiképzett ápolónők gondozzák a csecsemőinket. Be kell lássuk, hogy jobban értenek hozzá, mint mi. Állandó orvosi felügyelet alatt állanak. Valóságos kultuszt üznek a gyermek egészségéből. Eleinte éjszakára hazakaptuk a gyermekeket. Be kellett lássuk, hogy ez nem helyes. A gyermek éjszakája nagyon fontos, talán fontosabb, mint a nappala. Az anya, aki egész nap nehéz munkát végez, éjszaka nem tudja ellátni a gyermekét, annyira fáradt. Már pedig minél kisebb a gyermek, annál több gondot ad az éjszaka. S ismétlem, a gyermek érdeke fontosabb, mint az, hogy mi az „anyai önfeláldozás“ fogalmával játszunk. Így alakult ki azután, hogy a gyermekek nevelése és főképp felnevelése nem nálunk és nem a mi vezetésünk alatt folyik, hanem külön, a legjobb szakemberek, ápolónők, orvosok, tanítók felügyelete alatt. Természetesen mi minden szabad időnket

a gyermekeinkkel töltjük és bátran állithatom : sehol olyan tiszta, harmónikus viszony a gyermek és szülője között nincsen, mint itten. Ime ez a gyermeknevelés problémája. Am kérdezzék meg a chuc laarec valamennyi proletárasszonyát: nem lennének-e a legboldogabbak, ha gyermekeiket úgy látnák el, ahogy itt a kvucában el látjuk őket.

*

Beszélgetés közben már a gyermekek országába jutottunk. Az egyik barakkban a csecsemőotthon van. Epp fürösztötték a kis apróságokat. Hófehér ágyacsák, ragyogó tisztaág mindenütt. Az ain charodi kórház orvosa, egy fiatal königsbergi ember is végig nézi a fürdetést.

— Statisztikánk szerint — mondja — a gyermekhalandóság a kolóniákon az egész világon a legkisebb, pedig még itt a meleg éghajlat alatt sok fenyegető betegséget kell leküzdenünk s mindenekelőtt a maláriát, melyre a gyermekek a legkönnyebben inklinálnak. De nálunk a gyermekre való felügyelet már — a születése előtt kezdődik. Minden kolóniának, még a legkisebbnek is, betegháza van és hivatásos, nagyszerűen kiképzett ápolónője, „haveset“-je. A körorvos naponként meglátogatja a maga kolóniáját. A lebetegedés előtt álló asszonyok az Emekből mind hozzánk jönnek az ain charodi kórházba, melynek külön szülészobái vannak. Akarja látni? Ime a könyv. Szinte kilenc hónapra tudjuk előre, hogy ki mikor fog szülni.

Junius hónapban például huszonkét lebetegedést várunk. A várható lebetegedések száma: 280. Az anya, graviditásának első időszakától kezdve szinte, állandóan orvosi felügyelet alatt áll. Ezért oly kevés nálunk az abortus, ezért nincs gyermekági láz, ezért oly kicsiny a gyermekhalandóság. Sajnos, ez csak a kolóniákra vonatkozik, azokra az asszonyokra, akik már kolónián élnek. Másutt az asszonyt a viszonyok arra kényszerítik, hogy elhárítsa magát az anyaságot. S ez az igazi tragédiája a zsidó munkásasszonynak.

A csecsemő-otthonnal szemben kis óvoda van. A gyermekek koruk szerint vannak a szobákban elhelyezve. Külön konyhájuk van, önálló háztartásuk. Egész kis gyermekközösség ez. A már tanulásra érett gyermekek is külön vannak. Az iskola itt azonban nem azt jelenti, mint nálunk. Itt nincsenek szűk padok, szigorú órarend s a tanítók, kik mumusai a gyermekeknek. A tanító itt együtt él a gyermekekkel és együtt tanulnak. Legszebb szobája a kvucának az, amit iskolának neveznek. A falakon szebbnél szebb képek, az asztalon virág, kis szekrénykében ásvány-, növény-, rovar- és állatgyűjtemények. Mind a gyermekek gyűjtése. Egy másik szobában kis műhelyek vannak. Mert ez itt a „munka” iskolája. Mindenütt külön kertészetek vannak, hol a gyermekek teljesen önállóan gazdálkodnak s lassanként teljesen résztvesznek a közösség munkájában.

Ime így nevelik Palesztinában az új generációt. Még csak a házasságletről kell valamit elmondanunk. Tény az, hogy nagy ceremóniát a házasságból nem csinálnak. Ha két ember egymáshoz valónak érzi magát, egyszerűen bejelenti a kvuca vezetőjének, hogy közös szobát kérnek. Az igaz, hogy ezt a bejelentést többnyire egy napi szabadság követi: a fiatalok bemennek a városba a paphoz és hivatalos formát is adnak egybekelésüknek. A gyermek nem gond, mert a felnevelése nem a szülőket terheli, hanem magát a közösséget. S így válás esetén nincs szükség bonyolultabb eljárásra.

A „gdud haavoda“ egyik kvucájában az egyik chaver: orvos. Ő magyarázta meg a legjobban a házasséletet:

— Az itteni életből szinte kiveszett az erotikum. Ez, nehéz munkát végző embereknél könnyen érthető. Amíg a chluc laarecban a házasságban többnyire anyagi érvényesülés, vagy más „koved“ szempontok szerepelnek, itt minden más gondolat kikapcsolásával azok kerülnek össze, akik egymáshoz tartoznak. Így már a házasság maga is sokkal egészségesebb alapokon nyugszik. A gyermek nem jelent gondot a kvucában. Hiányzik tehát ez az akadály is. S mivel szabadakaratból kerül össze férj és feleség: ebben a házasságban nincs szükség házugságokra. Ha nem tudnak egymással élni: nincs különösebb akadály, hogy szétmenjenek. Tény azonban az, hogy válás csak a legritkább

esetben forlul elő. Általában a házaselet itt nagyon egyszerű, nagyon közvetlen, nagyon harmónikus. Két egymáshoz tartozó ember együttélése.

— Az sem történik meg, hogy valaki „elcsábitson“ valakit. Nincs szükség erre. Hisz semmiféle akadálya nincs, hogy egymásé legyenek. Itt tehát nincs hazugság. Sem a szerelemben, sem a házaseletben. Itt az együttélés és a szerelem egy. Talán nem viharos és romantikus ez a szerelem, viszont nem viharos a házaselet sem.

Igy „erkölcstelen“ tehát a kvucák élete, ime így rabolják el az anyától a gyermekét.

A G D U D H A A V O D A

Aki látta őket perzselő napsütésben a „kvis“, az utkésztés nehéz munkájában, mocsaras mezők lecsapoló árkában, vagy a jerusalemi köfaragó-telepen, de este, tömeg-otthonukban, csak az ismerte meg: ami a legszebb, a legigazabb egész Palesztinában, amiről Ramsay Macdonald méltóan állapithatta meg: hogy egy új emberi típus képviselői, egy új, igazabb emberiség előkészítői. Ennek az új munkástípusnak öntudatos összefogója, irányítója és kiválasztója: a gdud haavoda. A munka hadserege.

Egy hét nehéz munkája után a „Gdud“ péntek este megpihen. A jerusalemi pluga egész héten át nehéz kötő munkát végez. Péntek este azonban az ünnepe. Mindegyiken a már szinte uniformisszerű egyszerű fehér

ing és rövid nadrág. Ez a palesztinai zsidó ifjuság viselete. Egyszerűbb, szebb munkásruhát sehol se látni. Másutt a munkás vasárnapra: kiöltözik. Egy napra kivetkőzik munkásmivoltából, „ur” lesz a szó minden külsőségében. A palesztinai zsidó munkásnak nincs ünnepelő ruhája. Mert ha csak egy órája is szabad: tetőtől talpig megmosakodik és felveszi az egyszerű fehér inget. Ez az uniformisa és a pompás tisztaság uri büszkesége. És még valami: az a pompás öntudatosság, amely a maga életét köznapi megkötöttségek felé emeli.

*

Péntek este a gdud igazi ünnepe, ha nem is feltétlenül imádságos ünnep. Az imádság mindenkinek belső ügye, mit önmagával és Istennel kell elintéznie. De így is, vagy talán éppen ezért: a szombat a zsidó munkás igazi ünnepe, örömünnep, melyen felszabadul a test és a lélek a heti munka nehéz bilincsétől. Péntek este tele látogatókkal a „gdud” egyszerű barakkja. A látogatótól nem kérdik kicsoda és mit keres. Szívesen látott vendég mindenki, anélkül azonban, hogy vendégszámba vennék. Ha úgy tetszik: belefönódhat a bórátánc körébe. Együtt táncolhat a táncolókkal, együtt énekelhet az énekelőkkel. Nem vendég, nem idegen, de testvér, de egy közösségbe való.

*

A táncolók köréből kiszakitjuk az egyiket. Nem kérdezzük, hogy vezető-e, vagy egyszerű tagja a munka hadseregének. Egy a sok közül. És így szólaltatjuk meg a „gdud“ munkájáról, életéről. Szabályozott, önirányított munka ez, mely maga állapítja meg a maga életformáját, törvényeit. Nem elmélet, de gyakorlat itt minden. Nemcsak elhatározás, oktan vita, de mindjárt megvalósítás is.

A gdud célja: Palesztinának, a zsidó nemzeti otthonnak felépítése, de úgy, hogy a legteljesebben az emberi közösség országa legyen. A zsidó nemzeti ideálokat az általános emberi ideálok megvalósításával kell teljessé tenni. Ezt valósítja meg gyakorlatban a gdud, mely a legteljesebb testvéri s munkaközösségben él egymással.

A gdudnak két alakulata van. A városi munkáé és a mezőgazdasági munkáé. És itt megint egy hatalmas, utmutató célkitűzés: a mezőgazdasági munka összekapcsolása az ipari munkával. A gdudnak egységes kasszája van. Ide folyik be minden jövedelem, ebből látják el úgy az általános, mint az egyéni kiadásokat. A gdud gazdasági rendszerének alapja az, hogy minden egyes városi tagja napi 25 piasztért keres. A valóságban a városi munkánál a kereset nagyobb, viszont a kolóniák még nagy nehézségekkel küzdenek. Egész természetes, hogy a városi plugák feleslegét a kolónia kapja, a maga mezőgazdasági üzemének biztosítására.

Itt látjuk az igazi jelentőségét ennek a nagy közösségnek. Az igazi kollektivitás azonban ott kezdődik, mikor egymástól látszólag eltérő munkaközösségek a mezőgazdasági munka és a városi ipari munka kerülnek így teljes egységbe.

*

A munka hadseregének eddig nyolcszáznál több tagja van. Egy hónapi próbaidő után mindenki a gdud tagja lehet. S ezzel feladja individuális életét és alárendeli magát a közösségnek. Am el lehet csodálkozni azon, hogy a gdud tagjainak még saját ingük sincsen: a közösség adja, mossza, adja vissza, de az igazi belső értéke azonban ennek a közösségnek nem a kollektivitás, melyet végeredményében bármely állam a hadseregében megvalósít. Itt ember, a legteljesebb belső szabadsággal és e közösség: az emberi együvértartozás közössége. A legteljesebb együvértartozás mellett a lelkiismeret legteljesebb egyéni szabadsága.

—A gdud — mondja a chaver — nem kérdi, hogy kinek milyen a politikai vagy a vallási felfogása. Bárki a lelkiismeretének legteljesebb szabadságával lehet tagja a mi közösségünknek. Ha például valamely választáson a gdud jelölteket állít: a gdud tagjaira nézve nem kötelező, hogy a jelöltekre szavazzanak. Mindenki arra szavaz, akire tetszik.

Ugyanez a helyzet a vallásossággal. Amiképen nem kérdezzük senki politikai meggyö-

ződését, épp úgy nem szabályozzuk senki valóságos meggyőződését. Egyetlen szempont irányadó, mely több politikánál, amely már világnézet: és ez a zsidó közösség kiépítése, az emberi közösség teljesítésében. Mikor mocsarat csapolunk, mikor utakat építünk, mikor követ törünk, nemcsak nemzeti építő munkát végzünk, de az emberiség munkásai is vagyunk.

*

A gdudnak három városi csoportja van: Jerusalemben, Haifában és Tel-Avivban. Most alakult meg az afulei csoport is. A jerusalemi csoportnak mintegy száznolcvan tagja van. A csoport kötőréssel foglalkozik. Amíg alig másfél év előtt minden építkezési munkát arab kötőrők végeztek el, addig ma már a mi ifjaink ezt a nehéz munkát is meghódították és ők látják el a jerusalemi építkezéseket. S nemcsak az egyszerű kötőrést végzik, de már a művészi kőfaragásban is értékes munkát produkálnak. A jerusalemi gdudnak Talpiotban mechanikai műhelye is van.

*

Ha valamelyik városban több a munka, akkor a másik plugából megfelelő számú munkást dirigálnak oda. Ugyanez a helyzet a mezőgazdasági munkánál is. A gdud kolóniai szükséghez képest kapnak erősítést a városi plugáktól, vagy megfordítva. Szóval a legteljesebben

keresztülvitték azt az elvet, hogy a gdud tagjai egységet alkotnak.

A gdud nagy kolóniája: Tel Josef, de vannak kisebb kolóniák, úgynevezett kis kvucák is. Ilyen Kfar Gileadi és Tel Chaj is. Kfar Gileadiban azoknak a soméreknek gyermekei vannak, akik az arabokkal való harcokban estek el. A gdudnak az a terve, hogy a gdud valamennyi gyermekét itt fogja felnevelni, s — Giveath Jeladim mintájára valóságos kis gyermekfalut létesít. A gdud különben nemrég konferenciára hívta össze a pedagógusokat és napokon át kizárólag a gyermeknevelés kérdését vitatták meg. Természetesen nem problematikus viták voltak ezek: de azonnal gyakorlat, valóság.

Problémákat általában nem ismer a gdud. Itt nincs elképzelt falanxter-rendszerek megvalósításáról szó. Itt mindent maga az élet alakít ki és mindennek is ez a próbája... Ha van probléma: akkor csak olyan van, mi kívül fekszik a gdudon.

*

Ilyen például az új allijah, az utánpótlás kérdése. Azok az elemek, akik most kerülnek ki Palesztinába, még az országépítő feketemunka gondolatától is távol állanak, nemhogy a közösség magasabb belső parancsa irányítsa őket. A „chaluc“ fogalmát csak a mult emléke és a külső propaganda tartja fenn. Ténylegesen ma

a régi chalucokon kívül alig van új „chaluciot”. Megkérdeztük, mi az oka ennek:

— Az ok igen természetes, — mondja gdud-beli ismerősünk. Megszűnt Palesztina felépítésének romantikus korszaka. Volt idő, amikor csak ez a romantikus, önfeláldozó akarat tette lehetővé az építést. Ez akkor volt, amikor még kininnel és eukaliptusszal harcoltunk a malária ellen, amikor még a kolóniák köré hadállásokat építettünk és amikor csak néhány elszigetelt kolónia állott. Ebben az atmoszférában jött ide a chaluc és így valósult meg az első kvuca. Hadd említsem meg azt is, hogy a kvuca gondolata jóval az orosz felfordulás, még a háboru előtt született meg, úgyhogy semmi közösséget sem megalakulásában, sem felfogásában nem tartunk egymással. Akkor csak az jött ki, aki valóban országot akart építeni. És mert az ipari felépítés még a kolonizációnál is kezdetlegesebb volt: természetesen mindenki a mezőgazdasági munkát választotta. De volt egy más ok is. A viszonyok olyan nehezek voltak, hogy individuálisan senki sem tudott volna megállni. A kvuca nem elgondolásból, de egyszerűen szükségből keletkezett: együtt kellett maradjunk. Most azonban a kivándorló generáció, még az is, amely chaluctelepről jön, csak technikailag készült fel az országépítésre, lelkileg azonban hiányzik belőle a régi szellem. De a viszonyok is mások lettek. Mindenki megállhat a saját lábán, nincs szüksége a kvucára. Kijön mint

munkás és elhelyezkedik a maga erejéből. S az ipar felvevőképesége is egyre nagyobb. A régi chaluc helyett kijön az új palesztinai munkás, amely siet minél jobban elhelyezkedni. Ha meg is volna benne a chaluc-akarat: igen gyakran kénytelen bér munkássá lenni, mert kijöveteléhez más szempontok is fűződnek. Amikor mi kijöttünk, a szó szoros értelmében kiszakadtunk a szülői háztól. Ugy jöttünk el, hogy se mi vissza nem térünk, sem a szüleink ide ki nem jönnek. Két külön világ volt ez, s nem hittük, hogy ezek valaha találkozni fognak. Ma azonban az a fiatalember, aki egymaga kijön, „előre” jön, mert nyílt vagy titkos célja az, hogy hozzártatózóinak kivándorlását is lehetővé tegye. Már pedig ezt a kvucában elérni nem tudja. Nem lett rosszabb a zsidó ifjúság, csak mások lettek a viszonyok, illetve hiányoznak azok a régi feltételek, melyek a kvucát megteremtették és a chaluc-gondolatot kialakították. Ma a „kvis” munka, az utépités a legtöbb poalimnak, munkásnak nem nemzeti feladatot jelent, csak annyit, hogy ezt a nehéz munkát jobban megfizetik. És a mocsár lecsapolásánál is igen jelentős szerepet játszik a bér nagysága.

Ezek a viszonyok, ha meg is ölték a chaluciótot, — nagy előrehaladást jelentenek az ország építésében. S így nem ez ellen kell negatív küzdelmet folytatni, hanem itt kell a közösségi gondolatot pozitív formában megerősíteni. Ez nevelési probléma. Egyre jobban be-

bizonyosodik, hogy nem a galutban, hanem itt kell a „chaluc telepeket“ felállítani. A „képző munkának“ a „hachsarah“-nak Palesztinában kell végbemenni. Viszont a chalucanyag kiválasztását nekünk kell kezünkbe vennünk és így munkánkat ki kell terjesztenünk a galutra is.

*

A gdud nagy barakkja előtt három csendőr áll meg. Nem tagadom, bennem már bizonyos állandó képzetet ébreszt fel, ha csendőrt látok. Amit itt nem nehéz megérteni. A három csendőr leszáll pompás arab lováról, odaköti az állatokat a korláthoz és bevonul a barakkba. Pár pillanat és ott vannak a táncoló kör közepén... Együtt táncolnak és együtt énekelnek a többiekkel...

— *Chaverek* ... mondja az egy chaluc...
ők is gdudhoz tartoznak... van nekünk mérnőkünk, orvosunk, ápolónőink, hivatalnokaink, akik különböző helyeken dolgoznak, de a gdud katonái... Mert a gdudé a jövő, Palesztina jövője...

A GYERMEKEK FALUJA

A Balfouria-kolónia felett, a Giveath Hamoreh (a tanítók dombja) alatt nemcsak Palesztínának, de talán az egész világnak legérdekesebb faluja fekszik: Giveath Jeladim. Ezt a falut a gyermekekről nevezték el. Felnőtt az egész kolónián mindössze három akad. Egyikük Pogacsov, Erec Jiszráél egyik legkiválóbb pedagógusa, a második a kolóniának gazdasági intézője és néhány felügyelő. A kolónia valamennyi többi tagja: gyermek. Van köztük hatéves, de a legnagyobb nem haladta túl a tizenhat évet. Ez a falu tehát valóban a gyermekek faluja, 115 gyermeké, kik a legborzalmasabb emlék: az ukrán pogromok szomorú bélyegével lelkükben kerültek ide. Véres pogromok száztizenöt árvája: ezek laknak Giveath Jeladimban.

A turisták ritkán keresik fel ezt a kis kolóniát. S ennek nagyon örülnek itten. Legalább a gyermekek nincsenek kitéve olyan kérdéseknek, melyek már hegyedő sebeket tépnenek fel.

— Mi itt ezt a szót nem ismerjük, hogy „árva“. S nem is engedjük, hogy ezt a fogalmat a gyermekek faluja megismerje. Mi itt egy kis köztársaságot alkotunk. Egy nagy családot, mely minden tagját egyforma szeretettel köti le... Erec Jiszáélben az árvák intézményét is másképen kellett megvalósítanunk. Meg kellett érezzük, hogy nincs kegyetlenebb jótékonyság, mint az, amit általában mindenütt az árvákkal elkövetnek. Árvaházakat létesítenek, gyermek-kaszárnyákat, hol szinte minden azt ordítja a szerencsétlen gyermek fülébe: te árva vagy! téged a jótékonyság tart el, te a társadalom számkivetettje vagy. S a szerencsétlen gyermekeket, az árvaság fegyenceit még egyenruhába is bujtatják, hogy az emberek messziről felismerjék őket. Ezt a kegyetlen jótékonytságot kellett itt megszüntetnünk. Mert nekünk ebben is másoknak, jobbaknak kell lennünk. Így kerültek ide ezek a gyermekek Ukrainából és Oroszországból. És itt mindent elkövetünk, hogy semmi eszükbe ne juttathassa, hogy árvák... De mindent elkövetünk azért is, hogy ne érezzék azt sem, mintha őket valaki kitarthatná, mintha valamiféle jótékonyság kenyerét ennék...

Igy magyarázta ezt el Pogacsov tanító. De

nem kellett magyarázat. Mert itt valóban egy teljes emberi közösséget valósítottak meg. Nem játékos kedvvel, de komoly valósággal: egy kolóniát, melynek életét, munkásságát maguk a gyermekek irányítják, végzik el...

A gyermek-falunak ezer dunam földje van. A Zsidó Nemzeti Alap adta számukra. Ezen gazdálkodnak, s bátran állithatjuk, hogy ez a gazdálkodás semmivel sem különbözik akár-melyik más palesztinai zsidó falu életétől. Hatalmas területen gabonát termelnek, s a pompás traktort egy alig tizenötéves fiu kezel kifogástalan szakértelemmel. A délafrikai cionisták, — akik különben évenként hatezer fontot adnak a gyermekfalu fejlesztésére, — a legmodernebb gazdasági gépekkel látták el a kis kolónistákat.

Egy alig tizennégyéves fiu referál:

— Az idén elég jó termésünk lesz, különösen árpában. A gabonát nem vetettük el idején, de azért közepesen fog hozni... A jövő évben már dohányt is termelünk...

Ez a kis fiu kezeli különben a gazdasági gépeket... Egy évig tanulta ezt a mesterséget, s olyan zseniálitást árult el, hogy a szomszédos Merchavja-kvucában is hire van... Az istállónak egy leányka a legfőbb intézője. S mikor be akarunk menni, szigoruan tiltja meg:

— Az istállóba idegeneknek tilos bemenni, mert nem akarjuk, hogy betegséget hurcoljanak be....

Igy csak azt engedik meg, hogy az ajtón át benézzünk az istállóba, ahol két tizenkétév körüli leányka — feji a teheneket. Ami nem kis munka, mert a gyermekfalu tehenészetének tiz pompás tehene van... A fiuk viszont az öszvérekre büszkék. Hat öszvérük van, s ezekre ugy vigyáznak, mintha szemük fénye volna.

A kolónia közepén egy fabarakk áll. Itt egy kis kiállítást rendeztek. Komoly mezőgazdasági és ipari kiállítást. Sőt állatkiállítást is, mert nagy verseny folyik különösen a tyukketrecek körül: ki tudja a legjobb eredményt elérni...

A községháza előtt hirdetőtábla áll. Ide függesztik ki a „községi hirdetményeket“. Mert bizony ilyesmi is van. A kis gyermekközösség szigorú alkotmányt dolgozott ki magának és ennek szabályai szerint él... Precizen szabályozták a kolónia tagjainak jogviszonyát... Csak azzal voltak kissé megakadva, hogy a „férfiakra és nőkre egyaránt kiterjedő szavazati jog“ hány éves korhatárral kezdődjék. Voltak ugyanis olyan forradalmi elemek, akik *mar az öt éves polgárnak szavazati jogot akartak adni*. Ha jól emlékszem, végül is hatéves korral kezdődik az aktív és tíz évvel a passzív választási jog, az összes politikai jogokat is beleértve. A községi „polgárok“ egy héttagnak vezetőiséget „vaad“-ot választanak és az intézi a község valamennyi ügyét, ez állapítja meg a munkabeosztást s ez köti meg a községet érintő szer

zódéseket itt. Mert itt még szerződéseket is kötnek. Minden gyermeknek megvan a maga parcellája. Ezt teljesen önállóan tartozik megművelni. Már most ezt a parcellát bérbe veszik a közösségtől. Természetesen bérleti szerződést is kötnek. Minden „bérlo“ tartozik természetbeni bérösszeget fizetni — a közös konyhának. Sőt elő van írva, még „üzleti és gazdasági“ könyvet is kell vezetni és a községi tanácsnak, a „vaad“-nak joga van a könyvelést felülvizsgálni s ahol látja, hogy a gazdálkodást elhanyagolják, joga van a szerződést megsemmisíteni s a bérletet megszüntetni... Amint a „vaad“ egyik nyolcéves tagja előttem teljes komolysággal kijelentette, erre még nem került a sor.

Egy másik hirdető tábla a községi bíróságé: a „mispát hasalom-é.“ A község összes peres ügyeit, úgy a „magán, mint a büntető jogiakat“ a község békebírósa intézi el.

Hogy még teljesebb legyen a gyermekfaluképe, Pogacsev egy tizév körüli, kissé borzaskinézésű ifjút mutat be:

— Ime, a kollégája, — mondja mosolyogva. És valóban, mert a kolléga ur szerkeszti a gyermekfalukéthetenként megjelenő hivatalos közlönyét.

A kolóniának természetesen közintézményei is vannak. A gyermekek büszkén mutatják meg a templomukat. Saját előimádkozójuk, jól kiképzett kórusuk van s természetesen a teljes templomi szertartást maguk végzik el.

A közintézmények során első helyen kell említeni még a sportteret. Ez egyik legfontosabb intézménye a gyermekek falujának. Kis sportpályájuk van, ahol éppen a „válogatott csapat” trenirozott. Mert nagyon fontos mérkőzés előtt állanak. A gyermekfalú megett ugyanis egy kis arab község fekszik: Sunem. Ennek csapatával kell megverekedni az emeki futball hegemoniáért. Pogacsevtől azután megtudom, hogy a zsidó és arab gyermekek nagyon jó viszonyban élnek egymással, gyakran járnak látogatóba. Sőt Giveath Jeladimban egy Analfabetizmus ellen küzdő bizottság alakult, amely már is tevékenyen működik az arab gyermekek között és a héber betűvetésre tanítja őket.

Ez a külső berendezkedése a falunak. Ez az önálló élet azonban korántsem jelenti azt, hogy a gyermekek most már nem tanulnak. Itt azonban az iskola nem kényszert jelent, hanem valóban belső nevelést.

— Mi itten a szocialis munka iskola-elvét valósítjuk meg. A napi beosztás nyolc órára köti le a gyermekeket. Négy órán át teljesen gyakorlati szempontokkal és eszközökkel rendszeres tanulás folyik. Ez sem azonban zárt helyen. Mi azt a fogalmat, hogy „tanterem” nem ismerjük. Künn tanulunk a kis erdőben, vagy séta közben. A tanulás közvetlenül történik... Megbeszéljük a dolgokat, aki valamit nem ért megkérdi, a már hallottakat elismételjük és így tovább... A dolgozatokat természetesen ott-

hon írja meg mindegyik. De ez nem sablonos valami, hanem állandó verseny, állandó torna. A növénytant, állattant künn a mezőn tanuljuk meg, s általában igyekszünk mindent közvetlen szemlélet útján megismerni. A négyórai tanulás mellett négy óra a kötelező munkaidő. Ezt az időt azonban a gyermekek maguktól toldják meg. Valósággal megható, hogy milyen gonddal gazdálkodnak a gyermekek. Nézze meg az állatokat: ragyogóan tiszták... Mert szinte betegesen harcolnak itt a tisztaságért. A gépeket sehol olyan jó karban nem tartják, mint ezek a gyermekek.

Ami azonban a legfontosabb: ezek mégis csak gyermekek. Igazi vigkedélyű, bohó gyermekek, akikben nyoma sincs annak, hogy ők már úgy élnek, mint a „nagyok”. De játékká tették a komoly életet, s mi játék, abba is tartalmat vittek bele.

Még csak egy kérdésem volt:

— Meddig maradnak itt a gyermekek?

— Ez a kérdés még nem aktuális. De elv az, hogy ezt a közösséget minden gyermek úgy tekintse egész életén át, mint az otthonát. Ha valaki bizonyos irányban tehetséget árul el, vagy valami mást akar tanulni, akkor természetesen elküldjük, mint ahogy a szülők elküldik gyermekeiket tanulni. Es úgy fognak ide visszatérni, ahogyan a gyermek az apai házba tér vissza...

*

Ime ez a gyermekfalu. Az épülő Palesztinának ez is egyik épülete. Azt hiszem: egyike a legszebbeknek, a legigazabbaknak, a legemberibbnek. És némiképen tanulságul szolgálhat a mi hazug, önző, egyletesdi jótékonyiságunknak is, amely úgy közeledik az árvához, hogy a könnyét akarja letörölni s ezalatt intézményeinek, „árvaházainak“ kényszerzubbonnyába bujtatja a testet és a lelket.

AHOGY AZ ÉPOSZ SZÜLETIK

Az új Palesztinának új éposza születik meg most. Az éposz hőse: Josef Trumpeldor, kit Tel Chajban egy fiatal effendi nehéz harcok után, gonosz cselfogással leterített. De József Trumpeldor nemcsak az új honfoglalás hősi halottja, több ennél, igazabb hős, emberebb martir. Az ő személyében egy egész nemzedék akarata, vágya összpontosul. S mert emberi életének magossága példa nélkül áll: így lett belőle nemzeti hősnél is több: egy új embertípus glóriás megtestesítője.

Galil legszélén szinte, Metulla alatt két kolónia fekszik egymás közelében: Tel-Chaj és Kfar Giladi. A két kolónia között egy buza- virágos dombon kis temető. Ebben nyugszik Trumpeldor Josef. Körötte három sirdomb, három leány nyugszik itten... Mind a három Josef Trumpeldor oldalán, harcban esett el.

Ez az éposz úgy születetik meg, ahogy régi époszok megszülettek: szájról szájra járva, faluról falura vándorolva. De ennek az éposznak még nincs versbéli formája. Ma még sokkal elevebben él, semhogy költött formát talált volna. Hiszen az éposz sok hőse él még... Kfar Giladi-ban régi harcos idők tanúi élnek. Somérok voltak valamikor, Galil őrei... Kik megmaradtak, nehéz harcokból megmaradtak most nagyrészt itt élnek Kfar Giladiban... Innen indul ki az éposz, melynek minden éneke kész, csak versbe kell fogni...

*

Trumpeldor József valahol a Kaukázusban született. Apja katona volt. Ugy hívták ezeket: Nikolaj katonái. Mert annak idején összefogdosták a zsidó gyermekeket, elvitték messze földre és katonákat neveltek belőlük. Kikeresztelték őket, s cári zsoldost csináltak, kiket féltő szülők arra szántak, hogy a szent könyvek jámbor kutatói legyenek. Trumpeldor József apja is ilyen cári katona volt, akit azonban nem lehetett arra bírni, hogy kikeresztelkedjék. Nem is vitte sokra, egyszerű őrmester maradt s a Kaukázusban élt. Ebben a katonai környezetben nőtt fel Trumpeldor is. Ugy nevedett ő is, mint a többi katonagyermek: cári intézetekben. A kis gyermek azonban más volt, mint a többi. Egy levelét ismerik ebből a korszakából. A levelet anyjának írja:

— Légy vallásos anyám, — írja — legyen gondod, hogy minden péntek este gyertyát gyujtsál. Ha apámat elrabolták és kiszakították a zsidó otthonból, legyen legalább az én otthonom olyan, hogy tudjam: zsidó vagyok.

Azután az orosz-japán háború következett. Trumpeldor a harcosok között van. Félkarját elveszíti a harcokban, de azért tovább harcol. Hadnaggyá nevezik ki. Ekkor fogságba kerül. De már érzi, tudja, hogy rá más hivatás vár. A fogságban megszervezi a zsidó katonákat. Tanítja őket és tanul maga is. Az orosz katonák fogságba esett generálisai erre Trumpeldorhoz fordulnak: vegye kezébe ő az összes foglyok ügyét. Trumpeldor megteszi s a japán kormány jóváhagyásával ő intézi a foglyok életének adminisztrálását. A békekötés után a foglyok egységes rendben térhetnek haza. Gazdagabban, mint ahogy fogságba estek, mert Trumpeldor a fogság idejét arra használta fel, hogy mesteremberekké képezte ki őket. Nagy ünnepségekben részesítik, Miklós cár kihallgatáson fogadja, teljes jogú orosz polgárrá teszi s nagy kitüntetést akaszt a mellére.

Trumpeldor azonban nem fogadja el sem a kitüntetést, sem az állampolgárságot. De azt kéri, hogy minden zsidót emancipáljanak. Memorandumot nyújt át a cárnak, amelyet azonban visszautasítanak.

Trumpeldor ekkor már tudja, hogy neki Oroszországban helye nincsen. Hozzá fog ta-

nulni. Elvégzi a magasabb katonaiskolát és külföldre megy, hogy jogi diplomát szerezzen. Két év múlva a háború. Trumpeldor előbb a galíciai fronton harcol, majd lejelentkezik a hadvezetőségnél: szervezzék meg a zsidó légiót. A cári hadvezetőség még nem érti meg a gondolat jelentőségét. Elutasítják a kérését. A zsidó légió gondolata nem hagyja nyugodni. Jabotinszkyval együtt megnyeri az angol hadvezetőséget tervének és így születik meg a zsidó légió, melynek egyik bataillonját ő vezeti, míg a légió segédtisztje Jabotinszky lesz.

A légió harcában Trumpeldor babonás hírnévre tesz szert. Ő a Gallipoli harcok legendás hőse.

*

A harcoknak vége. Trumpeldor erre a zsidó légió katonáit tovább is egybetartja s hosszú időn át ez a légió képviseli egyedül a felsőbb hatalmat Palesztinában. De azután elrendelik a zsidó légió lefegyverzését. Ekkor születik meg Trumpeldorban a „Gdud haavoda“, a munka hadseregének gondolata. A régi légionistákból kolónisták lesznek. S most bizonyult csak igazán nagyoknak Trumpeldor. Megszervezi a kolóniákat, kezében tartja az egész országépítést. Ez a vezér igazi nagysága!

Különös ember. Szabadgondolkodó, de mert nem akar senkit megsérteni azzal, hogy ő tréfet eszik, inkább lemond a husevésről. Azelőtt

dohányos volt. Felfogásával ellenkezik az, hogy szombaton nem szabad dohányozni. De mert megint becsüli és figyelembe veszi más érzésvilágát, lemond teljesen a dohányzásról, hogy ezáltal se magával, se mással összeütközésbe ne kerüljön.

Künn él a kolónián. Chaluc Tel-Chajban. Levetette az uniformist és dolgozik. Ekkor történek ki a harcok a Szíriát megszálló franciák és az arabok között. Az arab bandák a zsidó kolóniákat is veszélyeztetik. Jerusalemben a munkástanács ülést tart. A felső-galileai kolóniák chalucai teljesen el vannak zárva Palesztina többi részétől. Felvetik a kérdést, nem volna-e helyesebb visszavonulni innen, hiszen kár a két harcos fél között oktalan áldozatnak lenni. Usiskin és néhány társa háborus büszkeséggel szónokolnak amellett, hogy egy talpalattnyit sem szabad feladni, hova már zsidó tette a lábát. És így megmaradnak ott fenn Tel-Chajban a kolónisták s ott marad — bár Jerusalemben hívják — Trumpeldor József is.

Tel-Chajjal szemben egy arab falu fekszik. Régi rablóbanda. A háborus zavar jó alkalom könnyű vagyonszerzésre. A falu sejkje alig tizenhatéves. És megtámadják Tel-Chajt. Trumpeldor tizenegyed magával tartja a kolóniát. Köztük három leány is. A sejk, dacára, hogy sokkal többen vannak, nem tud a jólvédett kolóniába jutni. Erre „salom“-ot ajánl, békekötést. Fehér lobogóval jön maga a sejk az

ünnepes békekötésre. A kapuk kinyílnak. Erre az arabok berohannak. A kapuval szemben egy kis házacskva van. Egy szoba földszint, egy szoba emelet. A földszinten a leányok vannak. Fenn Trumpeldor. A vezér lenn hallja, amint a lányokat, akik elkeseredetten védekeznek, leölik. Fentről tüzel a benyomuló arabokra. Egy kézi-gránát szilánkja a hasát éri. Trumpeldor kiadja a parancsot: tovább harcolni. Es ő maga felhasított testtel, borzalmas fájdalmak között, ott marad. Csak a harc végével — az arabok idején, mielőtt segítség érkezett volna, elvonulnak — viszik el Trumpeldort a közeli Kfar Giladiban. Ide azonban már nem érkezik meg. Utközben meghal. És társai megjegyzi maguknak az újra klasszikussá lett mondást, mellyel Trumpeldor a chaverjeitől bucsuzik:

— Boldog vagyok, hogy hazám van, melyért meghalhatok. Szép dolog így meghalni a zsidó hazáért . . .

Még éjszaka Kfar Giladiban eltemetik. Közös sirgödörbe teszik a másik három leánnyal . . .

Pár nap mulva azonban a sirt feldulva találják. A sómérek erre elhatározták, hogy erről senkinek sem szólnak, mert a legborzalmasabb vérfürdő következett volna be.

Egy év előtt a gdud haavoda elhatározta, hogy exhumáltatja a vezér holttestét. De hol temessék el végleg? Tel Chaj kvucája azt kívánta, hogy ott legyen Trumpeldor örök nyugovó helye. Hiszen ehhez a kvucához tartozott

és ott esett el. Kfar Giladiban a régi sómérok legjobbjai éltek. S féltek attól, hogy ha felbontják a sirt s nem találják ott a holttesteket, akkor újra kitör a harc. Erre maguknak követelték Trumpeldor nyugvóhelyét. Egy éjjel azután több chaver titokban kiásta a sirt. A holttesteket megtalálták, az arab sirgyalázók csak megbolygatták a sirt. Másnap azután megtörtént hivatalosan az exhumálás. És úgy döntöttek, hogy Trumpeldor és a három lány végleges sirhelye Kfar Giladi és Tel-Chaj között legyen. A Gdud haavoda kötőre kvucája pedig elhatározta, hogy megtanulja a márványfaragást és a maga két keze munkájával állít emléket a gdud hős vezérének és társainak. S Kfar Gidali mögött egy kötőre kvuca már fejtí is a márványt.

De a világtörténelem már más emléket is állított. Amikor Palesztina új határát megvonták, a zsidó delegátusok arra hivatkoztak, hogy ezt a területet vérrel biztosította magának a zsidóság Trumpeldor és társainak vérével. És ezért döntöttek úgy, hogy Galil fölött fut el a határ és Metulláig zsidó föld marad.

De az élet tovább szövi a legendát. Tel Chaj és az az arab falu, mely sejkjének vezetésével Trumpeldort így árulással megölte, ma is szembenéznek egymással. És a sejk tudja, hogy Trumpeldor halála megbosszulatlan nem maradhat. Egy szép napon küldöttségbe állott az arab falu és elment a kormányzóhoz, akit

megkértek: teremtsen békét a telchajiakkal. Békedíjat is felajánlottak: két ezer dunamompás, gabonatermő földet...

A telchaji kvucát erre a kormányzó megkereste: fogadják el a békejobbot és a kétezer dunamot, mely roppant érték egy ilyen küzködő, szegény kvuca részére. A válasz azonban határozott volt:

— Trumpeldor kiontott vérének nem lehet békedíjjal megfizetni... Nem kell a békejobb, mely a vezért megölte. És nem kell a kétezer dunam...

Mikor a választ a sejkkel hivatalosan közölték, visszaüzentek: tudja, hogy ő halálával fizet, mert árulással csalta törbe Trumpeldort. Tudja azt, hogy faluját el fogják törölni a föld szinéről... De meg akarja mutatni, hogy megbánta, mit gyermekfejjel elkövetett... És kiszolgáltatja magát: nem hagyja el a falut és így várja, hogy sorsa beteljesedjék.

S ma nincs olyan chaluc, ki ne tudná, hogy Tel Chajjal szemben egy arab falu van, melynek sorsa az, hogy egyenlővé tétessék a föld színével. És az éposz így fog befejeződni.

A B Á R Ó E M B E R E I

A palesztinai zsidó letelepítésnek a Zsidó Nemzeti Alapon kívül egy másik fontos tényezője van: a Rotschild-féle kolóniák. A „báró” kolóniái a palesztinai zsidó birtokrész jelentékeny részét teszik ki s ez volt az az alap, melyre a zsidóság a béketárgyalások során mint már meglévő, tényleges zsidó kolonizációra támaszkodhatott. Galilban szinte minden zsidó föld a „báró” szervezetéé, az „ICA”-é. És ennek dacára ez a kolonizáció, mely Palesztina felépítésének tényleges szerveitől szinte teljesen függetlenül veszi ki a részét a munkából, nemcsak nem bír gazdasági erejének megfelelő sullyal, de igen sok tekintetben fájó sebe az egész palesztinai zsidóságnak. Harminc, negyvenéves zsidó kolóniák ezek és mégis: alig képviselnek valamit abból az

akaratból, mely itt otthont, országot akar építeni a zsidóságnak.

Valamikor ennek a kolonizációnak megrontója egy nagyon önkényesen gazdálkodó adminisztrációs szisztéma volt, amely a telepéseket az adminisztrátorok kénye-kedvétől tette függővé. Ennek a korszaknak szelleme most is megvan, ha a rendszer meg is változott. A „báró“ még mindig úgy szerepel, mint az örök pénzforrás. Most, hogy Rotschild palesztinai látogatása során a kolóniákat is meglátogatta: hetek óta egyebet nem tárgyaltak ezeken a kolóniákon, mint azt, hogy mire és mennyit kérjenek a bárótól. Talán a legjellemzőbb, hogy az egyik Galilbeli ICA-kolónián meghagyta a felügyelő, hogy fessék ki a házakat. Ezt azonban a kolónisták megtagadták, mert ha a házakat kifestik, akkor a báró — látva, hogy milyen rendes, szép házaik vannak — nem ad pénzt a számukra. Hiányzott tehát és hiányzik ma is az a nemzeti gondolat, mely tényleges tartalmat ad az országépítésnek. Itt minden a „báró“, illetve a pénz, amit adott és amit még adhat. Természetesen ez egy állandó snorrerszellemet vitt be a kolónisták életébe, másfelől a legfontosabb tényezővé a pénzt tette. Ezek a báró-féle kolónisták nem lettek parasztok, de megmaradtak seftelő kis falusi szatócsoknak, kiknek üzlete a föld, melyet azonban — nem maguk dolgoznak meg.

*

Igy azután érthető, hogy bár a báró-féle kolóniák sokkal nagyobb területet foglalnak le, mint akár a Zsidó Nemzeti Alap földjei, az országépítésben nemcsak szerepet nem visznek, de akadályai is. Mert az arabokkal szemben állhat a „geulath haarec“, a föld megváltásának nemzeti parancsa, de ezek a kolónisták zsidók, anélkül, hogy a zsidó nemzeti otthon építésével sokkal több közösségük lenne annál, hogy ezek a kolóniák is Erec Jisráélben fekszenek. Palesztina földjét nem az teszi zsidóvá, hogy a föld telekkönyvileg zsidó kézben van-e, hanem az, hogy a *földet zsidó kéz dolgozza meg*. Már pedig ezek a báró-féle kolóniák ebből a szempontból zsidó földnek alig nevezhetők.

A legjellemzőbb kolónia erre a Galilban: Ros-Pina. Román zsidók alapították még 1882 ben. Kis falusi szatócsok, városi szegény emberek, akik akkor háromszáz dunam földet kaptak s a gazdasághoz szükséges teljes felszerelést, anyagi támogatást. Ezek a kolónisták most gazdag emberek. Urak, nem parasztok, akik maguk alig dolgoznak. De minek is dolgoznának: ott az arab, aki igénytelen s aki éhbérért elvégzi a munkát. Egy egész arab falut tart ki ez a kolónia. A múlt évben ugyan kétszáz chaluc dolgozott itt a dohányültetvényen. Lubliner berlini nagy dohánygyáros, aki az egész dohánytermést megvásárolta, kikötötte ugyanis, hogy csak zsidó munkásokkal dolgoztathatnak. Az idén azonban kimaradt ez a

klauzula s ma már nincs egyetlen zsidó munkása sem a kolónistáknak. Miért? Ime néhány válasz, mely valóban jellemző:

— A chalucok nem voltak elég vallásosak — mondja indoklásul egy öreg, Csernowitzból idekerült zsidó. (Az arab munkással szemben persze ilyen problémái nem voltak.) S még ők mondták nekünk, hogy mi nem vagyunk jó zsidók, akik a legszigorubb vallásosságban élünk. Még ők merték mondani, hogy nagyobb bűn a zsidóság ellen arab munkásokat alkalmazni, amikor ők munkanélkül állottak . . . Hát persze ezek után nem kérünk a zsidó munkásokból. Harminc éven át jók voltak az arabok, jók lesznek ezután is.

Egy másik kolónista már nem keres ilyen olcsó ürügyet. Már nyíltan megmondja, hogy őt nem érinti az, hogy a chaluc mennyire vallásos, hiszen ezt nem kérdi az arab munkástól sem. De az arab minden tekintetben jobban megfelel. Ceruzával a kezében számítja fel az okokat:

— Az arab munkással szemben nincs semmiféle erkölcsi kötelezettségem. Akkor veszem igénybe munkaerejét, amikor nekem tetszik. Itt élnek mellettünk, mindegyiknek megvan a kis agyagviskója, egy kis kertecskéje. Amit nálam keres meg, az már szinte több, mint amennyire szüksége van, hogy megélhessen. Ezzel szemben, ha chalucokkal dolgoztatunk, biztosítani kell számukra állandóan a munkát.

Nem küldhetem el, amikor akarom. Hiszen kizárólag abból élne, amit tőlünk keres és még egy talpalattnyi földje sincsen a maga számára. De ezenkívül: a chaluc nagyobb igényekkel bír. Nem csak anyagiakban. Nem bánhatunk úgy a chalucokkal, mint az arabokkal. Velük szemben be kell tartani a munkaidőt, számításba kell vegyünk, hogy más bánásmódhoz szokottak. Ha kosztot adunk nekik, megkívánják, hogy azt egyék, amit mi eszünk s bizony nem elégszenek meg egy-két darab nyersugorkával, vagy napon száradt lepénnyel. Másfelől a zsidó munkásnak többet kell fizetni. A múlt évben a zsidó dohánymunkásokkal úgy állapotunk meg, hogy a termés fele az övék. Már most egy munkás legfeljebb két dunam földet tud megművelni. Egy dunamon körülbelül hatvan kg. dohány terem. Egy kg. dohány beváltási ára 20 piaszter volt, úgyhogy egy chalucra alig esett 12 font kereset. Az egész év alatt egy chaluc legfeljebb negyven fontot kereshetett meg így. Ezzel szemben mi az arabnak, vagy husz százalékra adjuk ki a földet, vagy pedig évente 9—15 font bért fizetünk. Ha tehát zsidó munkással dolgozunk, akkor nem találjuk meg üzleti számításunkat.

— De volt egy másik baj is. Kik voltak azok a munkások, akik hozzánk jöttek. A jobb chalucok, akik már a mezőgazdasági munkában jártasak, a saját kvucáikban, a saját kolóniáikon vannak. Ide csak azok jöttek, akik

még kolóniákon nem helyezkedhettek el, akik még fiatal emberek, nagyjából más foglalkozásbeliek, akik most kezdik csak megtanulni a fizikai munkát. Így azután nem voltak a legjobb munkaerők. Már pedig igazán nem kívánhatják, hogy mi, öreg kolónisták áldozatokat hozzunk számukra, hogy a mi bőrünkön tanuljanak meg — dolgozni...

Ime így beszélt a kolónista. S meg volt győződve róla, hogy igaza van. Hiszen üzleti könyvei is neki adnak igazat. Aki zsidó munkással dolgozik, az nem keres úgy, mint aki arab munkást használ. Már pedig áldozatot... hát igen, áldozatot nem lehet hozni. Ehhez nem szoktak hozzá. Hogy ők ingyen kapták a földet, hogy a „báró“ jótékonyága csinált belőlük kivetett, megrugdalt, pogromokkal hajszolt semmiből gazdag, munkátlan kolónistákat, ezt már elfelejtették.

*

A beszélgetést végighallgatja a kolónista felesége is és kiönti anyai szívét...

— Képzeld, milyen szerencsétlenség ért bennünket. A leányunk, azt már megrontotta ez a mostani modern palesztinai szellem, képzelje, elment — chalucának.

Mert itt, az országépítés chaluc munkája: az az a modern rossz szellem, melytől félteni kell „Benjamin fiait“, ahogy a régi bennszülött kolónisták önálló szervezetüket elnevez-

ték. Az a szervezet, mely a régi kolónisták jogait hivatott megvédeni az új chaluc bevándorlókkal szemben.

Ez az új szellem azonban mégis hódít. Míg a múltban a kolónisták fiai nem maradtak meg a kolóniákon, hanem bementek a városba, sőt a külföldre is „tanult emberré” lenni, most már nem szégyelik, hogy falusi „parasztok”, sőt a munkából is kiveszik a részüket. Másfelől, amíg a múltban a kolónisták szinte kizárólag az Alliance iskoláinak emlőin nőttek fel, s a héber kultúrával közösséget alig tartottak, ma már a kolóniák gyermekei mind héberül beszélnek. Az öregek azonban továbbra is csak jiddistül érintkeznek egymással.

*

Egyik legfájóbb pontja marad azonban tovább is a palesztinai zsidóságnak az, hogy miképpen lehet a Rotschild-kolónistáknál a munkát meghódítani. A „kibus haavoda”-nak — ez a munka meghódításának héber neve — nagy jelentősége van az ország felépítésében. A nem zsidó munka nemcsak azt jelenti, hogy a föld nem a mienk, de jelent mást is, amint azt egy másik ICA kolónia, Chedere esete bizonyítja. Ez a kolónia is kizárólag arab munkásokkal dolgoztatott. Egy szép éjjelen azonban, az arabokat valaki felheccelte és megtámadták a kolóniát. Véres harc folyt a kolónisták és az arabok között, akiknek ők adtak kenyeret. Akkor

azután szent fogadalmat tettek, hogy ezentul csak zsidó munkást alkalmaznak. Be is tartották ezt a fogadalmat, ugy egy-két félévig. Ma már azonban megint ugyanazok az arabok művelik meg a chederai kolónista szatócsok földjét, akik nem sokkal ezelőtt még le akarták őket mészárolni. A zsidóság csak akkor érezheti tehát magát otthon a saját földjén, ha annak tényleg ura is. Urnak lenni valami felett pedig Palesztinában azt jelenti: *dolgozni!*

*

A Galilbeli kvucák mind ICA-földön keletkeztek. A „báró“ adminisztrációja is szakított már a régi kolonizálási rendszerrel és ha nem is áll még azon az alapon, hogy a kolonizálásnak nemcsak „jótékonyági“, de első-sorban és mindenekelőtt országépítési szempontjai vannak, itt Galileában is készséggel bocsátott földet a kvucák rendelkezésére. A kapitalista jótékonyosság így teszi tehát lehetővé nemcsak új kolóniák keletkezését, de egy új társadalmi rendszer kialakulását, mely mindennek mondható csak éppen kapitalistának nem. És ebben is Palesztina szelleme nyilatkozik meg. Mig a multban a báró kolóniái az adminisztrátorok önkényét nyögték, addig most senki sem szól bele a kvucák gazdasági rendszerébe, sőt bizonyos jóleső érdeklődéssel kísérik ezek gazdasági, de egyben szociális fejlődését is.

Igy néz a Galilban is szembe egymással az

új Palesztina és a régi. Amíg azonban a régi ICA-kolónisták idegenül nézik az ifjú kolóniák fejlődését, addig ezek elhatározott szándéka, hogy mégis maguknak hódítják meg a kolóniák munkáját.

Erre azután többféle kísérlet történt. Az egyik hivatalos alapokon indult meg. A kiindulási pont az volt, hogy a chaluc nem tud lesülyedni az arab igénytelenségéig s ez nem is lenne kívánatos. Már pedig a gazdasági életben nem szentimentális, hanem csak racionalis okok érvényesülnek s a kolónista, ki a maga szatócs, vagy kispolgári életét folytatja itt, csak azt nézi: miképen tud olcsóbban termelni.

— Rachmoneszre (könyörületre) — mondotta az egyik gunyosan — nem lehet országot építeni. Jaj lenne a zsidó országépítésnek, ha egy munkás alkalmazásának egyedüli érve az lenne, hogy az zsidó. Tessék lehetővé tenni, hogy a zsidó munkás mellett számításunkat épp úgy megtaláljuk, mint az arab mellett s akkor ez a kérdés el lesz intézve. Nem lehet egészséges állapot, hogy akár a mezőgazdasági, akár az ipari életbe csak áldozatok hozatalával lehessen zsidót foglalkoztatni.

*

A megoldást tehát racionálisan kell keresni. És így is keresték. Az egyik megoldási mód az volt, hogy jemenita zsidókat telepítettek le. Ugy gondolkodtak ugyanis, hogy olyan mun-

kásokat kell beállítani, akiknek életnivója nem magasabb, mint az araboké. Már pedig ilyenek a jemenita zsidók. Egy ilyen jemenita letelepítés történt Chedera mellett is, ahol mindegyikük kis kétdunámos telket kapott. Tény az, hogy ezek a jemenita zsidók már magasabb béreket tudtak elérni, mint az arabok. S erre mi történt. Egyszerűen az, hogy a jemenita zsidók a saját földjük megművelésére — arab munkásokat alkalmaztak, mialatt ők — persze magasabb bérért — kolónián dolgoztak. Ez a kis groteszk példa eléggé bizonyítja, hogy még egy ilyen kísérletnél is ridegen az a szempont érvényesült, hogy ki dolgozik olcsóbban.

Ezzel szemben hadd álljon itt egy olyan kolónista véleménye, aki már több áttekintéssel nézi ezt a kérdést:

— Kiindulási pont az kellene legyen, hogy ezek a régi kolónisták olyan kedvező feltételekkel jutottak a bárótól földhöz, annyi segínyt kaptak, hogy ennek feltétlen ellenértéke lehet az, hogy a nemzeti munkából kivegyék a részüket és csak zsidó munkást foglalkoztassanak. Ha úgy tetszik, itt kell megfizessék annak a nagy összegnek kamatját, melyhez bizony ők is a „rachmonesz“ útján jutottak. Tény az is, hogy ezek a régi kolónisták ma már mind gazdag emberek. Lassanként teljesen magukhoz váltották a földet és ma bizonyos arisztokratasztályt alkotnak a kolónisták között. Csekély kivétellel nem a saját két kezük munkájával

szerezték ezt a vagyont, hanem éppen a zsidó jótékonyság révén, amit illik és kell is visszafizetni. Ha más formában nem is, de abban, hogy zsidó munkást alkalmazzanak. Ezekből azonban teljesen hiányzik az országépítés eszméje, ezek ide telepítették a maguk golusz gondolkodását. Lám, az a telepítés, melyből hiányzik a népi gondolat, a belső, az eszmei tartalom, az még Palesztina földjén sem tud értékes maradandó emléküket teremteni.

Ez az elmélet. A gyakorlat azonban több józanságot követel, de mindenekelőtt azt, hogy a tényleges helyzettel számoljunk. A báró kolónistái nem lesznek maguktól jobbak. A viszonyok kell arra kényszerítsék, hogy mások legyenek. Ma már tudjuk azt, hogy a zsidó munkások szintjét csak abban az esetben lehetne lejjebb szorítani, ha egyben mindegyiknek földet adnánk, otthont, amely önmagában véve biztosítaná megélhetésük hatvan százalékát, úgy hogy a többi negyven százalékot keresnék csak meg külső munkával. Ez viszont azt jelentené, hogy a zsidó munkás is épp úgy ki lenne szolgáltatva a kolónisták kiuzsorázásának, mint ahogyan most az arab munkás van. Egy másik megoldás az, hogy az arabok életszínvonalát emeljük magasabbra, úgy hogy az arab munkás bére ne legyen alacsonyabb. Mi nem vehetjük magunkra azonban azt a feladatot, hogy az arabok ügyét szolgáljuk. Erre se időnk, se energiánk. Az ipari munkában történt erre-

vonatkozólag kísérlet, amikor az arab munkásokat a zsidó szakszervezetekbe vették fel. Ez a kísérlet azonban feltétlenül aláássa a zsidó munkásságban a nemzeti gondolatot és egyszerű bérkérdéssé teszi a munka meghódításának kifejezetten nemzeti programját. Tény azonban az is, hogy az arabok bérei a mezőgazdaságban is egyre emelkednek s ez lassanként a helyzetet előre viszi. A megoldásnak legfontosabb iránya azonban az, hogy a zsidó munkás a maga drága munkabére mellett, sőt ennek dacára jobban kifizetődjék, mint az olcsó arab. S ez az, ami máris beválk. Ugy a mezőgazdaságban, mint az ipari munkában ma már mindenki szívesebben foglalkoztat zsidó szakmunkást, mert ez feltétlenül jobb. Lassanként tehát a helyzet az lesz, hogy a zsidók okkupálják mindazokat a munkákat, hol szakmunkásra van szükség, míg a napszámosmunkát az arabok fogják szolgáltatni. Egy másik fontos jelenség is van, amit ki lehet használni. Az arab munkás ha olcsó is, megbízhatatlan, lusta és csak akkor dolgozik, ha hajcsár áll megette. Ez vezetett azután egy másik megoldási módhoz, ami Petach Tikvában nagyon jól bevált. És ez az, hogy nem individuálisan alkalmazzák a zsidó munkást, hanem bizonyos munka elvégzésére, egy földdarab megművelésére egy egész kvucát kötnek le.

A kvuca belső feladata, hogy miképpen osztja fel tagjai között a munkát. Itt azután kiderült, hogy a kvuca nem került többbe mint

az arab munkások bére, hozzáadva a felügyelők bérét is. Szóval ebben a formában a zsidó munkás nem került többbe, mint amennyibe az arab került volna. Ehhez a megoldáshoz tartozik az is, hogy az ilyen kvucák, melyek nemzeti feladata szinte azonos a mocsárirtással, mert hiszen lelkek mocsarát kell kiszáritani, — most már nem ujoncokból, hanem kipróbált munkaserőkből állanak és a vezetők a legtapasztaltabb munkásai Erecz Jiszáélnak. Ilyen csoportok — chevurot maabarnak hívják ezeket — dolgoznak Petach Tikvában, Rechabotban és Nes Zionában is.

*

Ez a harc a munka meghódításáért is a nemzeti feladatok közé tartozik. És így épp olyan elbírálás alá kell essék, akár az erdőültetés, mocsárirtás stb. És így a hivatalos intézményeknek is érvényesíteni kell a nemzeti munka elvét. Sajnos, ebben még sok kívánnivaló van hátra mind a két részről.

Chederában például, ahol az üzletes galut kolónistáknak nem egy típusát láttuk, egyszeren ezzel indokolták meg, hogy nem érzik nemzeti köteleltségnek a zsidó munkás alkalmazását:

— Az Anglo Palestina Compagnie, tehát egy hivatalos intézmény, mely a cionista Világszervezet felügyelete alatt áll, kétszáz arab munkást dolgoztat. Lám itt kétszáz zsidó munkás kap-

hatna munkát s tanulhatná meg a narancsültetvények munkáját...

Sajnos, ez igaz. Tény az, hogy hiányzik a megfelelő erkölcsi nyomás arra, hogy a zsidóságban belső kényszerre tegyék a nemzeti munkát. Ezt a hivatalos erkölcsi nyomást ott, ahol lehet, a munkásság pressziója pótolja, ami viszont gyakran tulzásba is visz. Ez a munkáspresszió teljesen kizárta Tel-Avivból az arab munkást, viszont odáig visz, hogy hivatalos intézményeknél csak a munkásszövetkezetek munkáját engedni meg, s ezt persze kihasználja a bér magasságának fokozására. Az erdélyi kolónia vízvezetékének elkészítését például egy olcsóbb zsidó vállalkozás kapta, mint ahogyan a munkások termelőszövetkezete vállalta volna. Erre az építést erőszakkal akarták megakadályozni.

Benjáminában viszont arról panaszkodtak, hogy a zsidó munkások itt nagyobb bért követelnek maguknak, mint ahogyan máshol dolgoznak. Természetesen ez nagyon megnehezíti ennek a most kialakuló Rotschild-kolóniának sorsát.

*

Egy másik fejezete ennek a munkáskérdésnek az, hogy azok a szervek, melyek nemzeti szempontok érvényesítését viszik át gazdasági térre, nem törődnek ezzel a kérdéssel. All ez elsősorban az ICA-ra, mely csak mostanában köti ki, hogy a kolónistáknak maguknak kell

a földet megművelni, illetve bér munkást csak az ICA engedélyével alkalmazhatnak. Érdekes jelenség például éppen Benjáminában, ahol már ez az új elv érvényesül, hogy az *új kolónisták* feltétlenül zsidó munkást kívánnak, míg a régi kolónisták fiai csak arab munkásokat foglalkoztatnak anélkül, hogy az ICA ebbe beleszólna.

Ez a kérdés tehát még korántsem talált megoldást. Egy bizonyos: ez a kérdés is megoldást nyer és pedig a gazdasági életnek eszközeivel. A megoldás irányát és módját az *élet* alakítja ki.

A FÖLD MEGHÓDÍTÁSA

Haifában ujjal mutatnak rá egy alig pár hónappal ezelőtt beköltözött emberre, aki azóta többmillió vagyont szerzett földspekulációval. Ros-Pinában a kolónisták főfoglalkozása: a földközvetítés. Rison le Cionban magas áron adják el a szőlő- és narancskerteket telavivi spekulánsok, akik már hozzá is fogtak e gyönyörű kertek kiirtásához. Petach-Tikvában alig egy év alatt száz százalékkal emelkedtek a földárak.

Már a hajón mindenki a „migrás”-ról beszél. A telekről, melyet megvett, vagy meg fog venni. A penziókban csodálkoznak az emberen, aki nem akar földet vásárolni... Munkások összekuporgatják a piasztereiket és dunamokat vásárolnak maguknak... Minden hajó hoz magával egy két rabbit, akik falujuk megbizásából földet vásárolnak. Az arab földesuraknak nincs nyugtuk; egyik közvetítő a másiknak adja a kilincset és ma már nem ritka-

4
ság a százszázalékos pönálé sem arra az esetre, ha az arab az opcionált, vagy az előlegezett földet nem adná át. Sőt nem egy eset van, amikor az arab örömmel fizeti meg ezt a százszázalékos pönálét, mert még mindig olyan összeget kapott, amely minden reménységét meghaladta. Mindenki vásárol, sőt már az Aguda is, amelynek emberei ellen a legelkeseredettebb hangulat van Palesztinában, mert a legsunyább spekulációt és árfelhajtást csinálják.

*

A kolóniákon künn elkeseredéssel beszél mindenki a spekulációról és annak exponenséről: Tel-Avivról. Valahogy úgy tekintik itt Tel-Avivot, mint egy nem Palesztinához tartozó várost. És ebben látszólag, de csak látszólag, van is némi igazság. A mostani bevándorlók nyolcvan százaléka, különösen azok, akiket Grabsky lengyel miniszterelnök hirhedt adótörvénye hajt ki, — most Palesztinában, Amerika helyett — Tel-Avivban telepedik le. Persze jiddisül, vagy lengyelül beszélnek, az asszonyok még a strandon elhordják magukkal hozott toilettjeiket, a lányok még kissé a lebergi, vagy a varsói korzó játékos forgatagában képzelik magukat. De azért lassanként elkopik az idegenből hozott ruha s lekopik a régi máz. Egy-két év s a fiatalság már teljesen megtelik Palesztina szellemével.

*

Pár évvel ezelőtt még fantasztaszámba ment, aki arról ábrándozott, hogy a palesztinai föld spekuláció tárgya lesz. Akkor még álmok álma volt az, hogy földet nemcsak jótékony-ságból vásárol valaki, nemcsak hazafiságból, de azért, mert „üzlet”. És hozzá: nagyon jó üzlet. Akkor még a báró kolóniáin kívül egyedül a Keren Kajemet vásárolt földet. Akkor még a legfontosabb jelszó a „Geulath Haarec”, a föld megváltása volt.

Ma már a „Geulath Haarec” jelentősége egész más lett. Ma már a magántőke a legutóbbi évben legalább a kétszeresét vásárolta meg annak a földnek, mit a Zsidó Nemzeti Alap megvásárolhatott. Pedig ez az alap is sokat vásárolt. Szakértők becslése szerint feltétlen bizonyossággal lehet számítani arra, hogy ebben az évben a magántőke legalább egymillióhétszázezer dunam földet vásárol meg.

A föld tehát nem várt mértékben kerül vissza zsidó kezekbe. Ténylegesen az utóbbi idők során több föld került zsidó birtokba, mint az utolsó negyven évben összesen. S hozzá egyre nagyobb és egyre veszedelmesebb mértékű lesz az a földvándorlás, amely egyik zsidó kezéből a másikba adhatja a földet.

— Nem baj ez sem — mondják igen sokan. — A fontos az, hogy a föld zsidó kézbe kerüljön.

— A chalucok és a hivatalos körök azonban annál élesebben hangsúlyozzák ki, hogy a

„föld megváltása“ nemcsak annyit jelent, hogy a föld tekkönyvi tulajdonosa zsidó, hanem azt is, hogy ez a zsidó jelleg: nemzeti célokat szolgáljon.

*

Merchavja mellett egy Blumenfeld nevű nagyon gazdag zsidónak van földje. Merchavja azonban nem tudja legyőzni a maláriát, mert ez a Blumenfeld nevű birtokos nem akarja a saját földjét szanálni. Ha arab terület lenne, a Nemzeti Alap ezt a földet már rég megvásárolta volna. Ezt azonban nem tehette, mert „a multban csak idegentől vásárolhatott földet, hiszen a már zsidó kézben levő föld amugy is megváltott“. De éppen ez a merchavjai példa bizonyította, hogy nem minden zsidó kézben levő föld szolgálja az otthonépítés céljait. És most már a helyzet az, hogy zsidótól is meg kell a földet vásárolni ahhoz, hogy tényleg nemzeti föld legyen.

A földspekulációval szemben tehát új szerepet, új munkakört kapott az országépítés. Ma már a „föld megváltása“ jelentőségét háttérbe szorítja az a szociális feladat, mely a spekulációnak káros következményei ellen küzd. A spekuláció önmagában véve egészséges jelenség Palesztinában. A gazdasági megerősödés, a gazdasági biztonság, a friss vérkeringés tünete. És az egészség talán túlradó tünete az is, hogy a nemrégén értéktelen föld egyre értékesebb

lesz. Csakhogy már értéket jelent ez a föld! A föld értékemelkedésének természetes okai vannak s minél jobban halad az országépítés, annál több oka lesz, hogy a föld sokat érjen. De egészségtelen helyzet az, hogy ez a fellendülést nem a zsidó közösség, a zsidó otthon céljait szolgálja, hanem elsősorban mérhetetlenül meggazdagítja az arabokat, másodsorban pedig feléleszti azt a parazita közvetítő kereskedelmet, melynek egyedüli célja a mesterséges értékmelés, hogy a differenciát ő vághassa zsebre.

Ennek azután mérhetetlenül súlyos jelenségei vannak. Tel-Avivban például a produktív elemek keresetük 50—60 százalékát kell lakásra, műhelyre elfizetniök. Ez talán az egész világon páratlan jelenség. A legtöbb iparos ott akad meg, hogy nincs tőkéje a lakbérre, műhelyre stb. Ma egy emeletes ház építése kevesebbe kerül Tel-Avivban, mint maga a telek, melyre építeni kell. A lakberek olyan magasak, hogy két-három éven belül már behozzák az építési költséget. A házak úgy épülnek, hogy egy-két év múlva fel lehet rá huzni a második-harmadik emeletet, mert közben a házbér fedezi az építési költségeket. Házakat, melyek alig nyolctíz éve épültek, már lebontják, hogy újat, nagyobbab építsenek a helyükön. A ház még el sem készült, kívülről még állnak az állványok: de benn már laknak. Nincs három ház egymás mellett, melyek közül legalább egy ne lenne építés alatt.

Olyan jelenségek ezek, melyek az új Palesztina városépítésének problémáját a legfontosabb kérdések közé emelik.

Volt idő, amikor az országépítésnek csak mezőgazdasági iránya volt, amikor a zsidóletelepedést csak mezőgazdasági alapon képzeltek el, vagy legalább is így irányították. Ez parancsolta azután, hogy a földpolitika irányítója: a Zsidó Nemzeti Alap az utóbbi évek során csak mezőgazdasági megművelésre vásárolt földeket. Tény azonban az, hogy Palesztinának iparilag mérhetetlen jelentősége van és az új bevándorlók legnagyobb százalékban nem a mezőgazdaságban, hanem éppen ipari termelésben és részben közvetítő kereskedelemben akarnak elhelyezkedni. Ha ezer józan érv szól is amellett, hogy mienk kell legyen a falu, ha Tel-Aviv száz százalékosan zsidó jellegét tönkre is teszi, hogy a város lakossága ma még az arab falvak termeléséből él, letagadhatatlan, hogy a városi település egyre jelentősebb tényezőjévé válik az új Palesztinának.

És így a feladatok élén ma már nemcsak a föld meghódításának nemzeti parancsa is áll, de az a szociális feladat, hogy a megvásárolt földön egészséges élet keletkezzék, egészséges városi iparosság és kereskedelem.

A vajudó ország tehát egy új, nehéz nagy feladattal találta magát szembe. A problémája rideg, a megoldásból hiányoznak azok az érzelmi momentumok, melyek a kolóniák meg-

valósításában olyan szépen érvényesültek. A gazdasági élet törvényszerűsége áttör az idealizmuson és aki ez ellen vét: maga alá tiporja.

Egy új irányra van tehát szükség a városi földpolitikában. Es ez: a városokat körülgyűrűzni nemzeti tulajdonban lévő földekkel, melyeket kis parcellákban ugyancsak örök bérletben kapna meg a kisiparos, hivatalnok, városi gyárban dolgozó munkás. Az országépítés új fogalma a „schuna“, a városi munkástelepek. Jerusalemben, Tel-Aviv körül most alakulnak meg ezek a kertvárosok, hol két dunam földet kapnak örök bérletbe. És a közeljövő legfontosabb spekulációs tervén: Akkó és Haifa között a Zsidó Nemzeti Alap ennek a hatalmas komplexumnak negyedét vásárolta meg, immár másod, zsidó kézből. A haifai öböl hét zónájának mindegyikében egynegyed rész most már a zsidó közösségé és a teljes területen eladás esetén a zsidó alapé az elővételi jog.

*

Íme így folyik a harc a spekuláció ellen. A harc sikere természetesen attól függ, hogy milyen erkölcsi, de főképen, hogy milyen anyagi erővel tudja a zsidó népi közösség nemzeti vagyonná tenni azt az értékelkedést, mely különben csak az arabok és csak a spekulánsok könnyű zsákmányául esne.

T E L - A V I V

Disengoff polgármester teáján hangos vita folyik a földspekulációról. A vendégsereg közepén egy törekeny öreg ur ül: Achad Haam. Csendesen hallgatja a vitát, melyben egy öreg kolónista viszi a szót. Tel-Aviv ellen tüzel, melyet — szerinte — a spekulációs konjunktúra táplál csupán s melynek igazi létalapja nincs.

— Ha annak idején, tizennégy év előtt a jaffai néhány családnak nem adott volna kölcsön a Keren Kajemet háromezrezer frankot, hanem ahelyett a mai Tel-Aviv helyén földet vásárolt volna, akkor ma itt nem lenne spekuláció, akkor itt egy olyan város lenne, melynek földje a zsidó közösségé, a népé, nem pedig egyeseké, kik előrelátók voltak.

— Ez igaz, jegyzi meg mosolyogva Disengoff,

a zsidó város zsidó polgármestere, de vajjon akkor felépült volna-e a mai Tel-Aviv? Bizonyára nem. A spekuláció természetesen kártékony dolog, de lehet ellene védekezni. Jaj volna azonban Palesztinának, ha ez a védekezés azt a szabad fejlődést akarná megfojtani, melyet a gazdasági élet becsületesen felhasznált szabadsága diktál...

A zsidó polgármester néhány füzetet vesz elő. A füzetekben csupa színes kör van, egymás mellett futó színes vonalak rajza: Tel-Aviv fejlődésének grafikonjai ezek. Egy szédületes fejlődés játékos rajzai.

— Százhatvanegy dunamon épült fel a kezdet Tel-Avivjának hatvanegy háza. Ma havonta átlag száznegyven építési engedélyt adunk ki és havonként az utolsó időkben átlag negyven új ház készült el. Annak idején alig pár ezer fontot tett ki Tel-Aviv havi budgetje, ma meghaladja a százezer fontot. Akkor azt hittük, hogy egy viztoronnyal az egész város vízszükségletét biztosítani tudjuk, ma be se fejeztük az egyik viztorony építését s máris a másikba kezdünk. Egészséges e ez a fejlődés, vagy sem: erre nem lehet választ adni. Egy bizonyos: az élet diktálja ezt a tempót, a szükségesség, az egyre növekvő igények... — mondja Disengoff.

— Mi lehet Tel-Aviv jövője? — kérdi egyikünk. Hiszen egyszer csak meg kell szűnjék ez az építkezés, mely máris több bolthelyiségnek ad helyet, mint amennyit talán egész

Palesztina kereskedelme megbir. Egyszer csak bekövetkezik az, hogy nem fog minden második ház építés alatt lenni. Mi lesz akkor? Most Tel-Aviv kereskedelmi forgalmát az a rengeteg munkás táplálja, akik azonban innen elmennek, mert el kell menniök, mihelyt az építkezési düh visszaesik. Miből fognak akkor a kereskedők és iparosok megélni? Bekövetkezik a krach, amely épp olyan nagyméretű lesz, mint amilyen lendületes most az építkezés.

— Tel-Aviv jövőjét két irányban látom biztosítva — válaszolja Disengoff. Egyfelől itt alakul ki Palesztina egyik ipari centruma. Haifa lesz a nehéz ipar városa, ez a könnyű iparé. Már most egyik gyár a másik után alakul és a tengerparton igen kedvező feltételek mellett, 99 éves törlesztésre kapunk kincstári földeket. Így épült a Delfiner-féle selyemárugyár és a nagy bőrgyár. Ez az ipar természetesen nem támaszkodik Tel-Aviv fogyasztására, hanem exportra törekszik Palesztinán kívül is. Ez tehát egyfelől biztosítja a további gazdasági prosperitást. Másfelől Tel-Aviv a világ egyik legkellemesebb üdülőhelye lesz, páratlan tengeri fürdőhely. Sok minden mutat erre a fejlődésre. Több hatalmas, modern nagy szálloda épül, köztük egy tizemeletes. A turisták száma egyre nagyobb s szinte mind itt töltik el idejük jelentős részét. A kapitalista bevándorlók is innen néznek széjjel úgy, hogy Tel Aviv a legkellemesebb átmeneti állomása lesz azoknak is,

akik másutt telepednek majd meg. De egyáltalán nem olyan veszélyes a lakosság gazdasági elosztása, ahogy azt a felületes szemlélő hinné. A lakosság számának mindössze tizenegy százaléka kereskedő, harminchat százalék képzett munkás iparos, nyolc százalék tőkés, három százalék hivatalnok, a többi tanulatlan munkás. A lakosságnak harminchat százaléka kereskenyeret, ami igen magas százalékszám.

— Nem is hittem volna ezt, — mondja egyik legöregebb tel-avivi polgár, ki elsőnek épített itt házat. Ha az ember nem tudná, hogy másképp van, azt hihetné, hogy Tel-Avivban kétféle ember van csupán: olyan, aki „gazoszt” (hűsítő ital) árul és olyan, aki gazoszt fogyaszt.

Az öreg ur humora valóban jellemző Tel-Avivra, melynek olyan élénk utcai élete és így utcai kereskedelme van, hogy valóságos világvárosi jellege van.

*

Egy chaszid zsidó is van a társaságban. Persze a tel-avivi szombatra tereli a beszédet, Tel-Aviv adminisztratív uton is biztosítja a szombati munkaszünet szentségét. Péntek este a városnak erre a célra alkalmazott emberei járják be sófárral a várost. Az üzleteket azonnal bezárják, még egy pohár gazoszt sem lehet kapni. Minden megáll, csak a tengerparton van néhány cukrászda — leeresztett redőnyök mellett — hol legalább süteményt kaphat az em-

ber. A városi hatóságok azonban ezt sem akarják tûrni s a legszigorubban lépnek fel a cukrászdák ellen. A mi chaszidunk azonban ezzel sincs megelekedve.

— Láttam szombaton cigarettázni az utcán embereket — mondja.

Disengoff elmosolyodik :

— Valóban, olyan városi szabályrendelet nincs, mely ebben a irányban parancsolhatna. A rendőröket se oktathatjuk ki, hogy szólítsák meg azt, aki cigarettázik. Viszont előfordult, a rendőr igenis beavatkozott és megkérte az illetőt: ne bántsa mások vallásos érzékenységét. Jó szó és megértés itt többet használ, mint bármilyen erőszakos intézkedés.

A szombati szentséges munkaszünetnek különben egy egész más irányu érdekes epizódját beszélte el Disengoff :

— Hét óra felé lehetett szombaton, amikor az Allenby-streeten népesödületet lát. Chalucok, rendőrök és két pajeszes zsidó. A pajeszes zsidók ki akarták nyitni a gazoszos bódéjukat, abban a hiszemben, hogy a szombat már végétért. Erre a chalucok igen erélyesen felléptek, úgyhogy rendőri beavatkozásra volt szükség.

*

A telavivi rendőrség különben is érdekes intézmény. Kizárólagosan zsidó rendőrök vannak, kiválogatottan fess fiuk. Különösen a lovasrendőrök tesznek pompás benyomást. A

rendőr itt nem mumus. Feladatuk elsősorban a forgalom lebonyolítása. Rendészeti dolgokon kívül alig van más szerepkörük. Hiszen bűnügyek itt nem igen fordulnak elő, a közbiztonság meseszerű. Megtörtént, hogy egy nagy irodában, melynek hatalmas utcai helyiségei vannak, déli tizenkettő és három óra között egyetlen lelket sem találtam. Az iroda tárva-nyitva volt, írógépek, irások, minták állottak benn az irodában, anélkül, hogy a déli szünet alatt „becsuktak“ volna. Éjjelre se kell a rendőnyöket leeresztetni, vagy az üzletet zárrakkal ellátni. A legtöbb üzletet egyszerű kulccsal zárják le. A strandfürdőben a kabin nyitva marad, az értéktárgyakat nem kell leadni. Még lopás nem fordult elő.

Különben mi sem bizonyítja jobban a lakosság és a rendőrség viszonyát, mint a következő kis anekdóta, melyet szélteben-hosszában beszélnek most Tel-Avivban :

Május elsején a munkásság a városháza elé vonult és azt követelte, hogy hivatalos szünetet tartsanak. A rendőrség persze kordont vont a városháza köré. A hangulat eléggé kiélezett volt. Ám egyszerre a tömegből az egyik chaluc megáll az egyik lovasrendőr előtt, aki ép a főbejárat előtt posztolt.

— Jankev — kérdezi — mikor kaptál „chuc-laarec“-ből (külföldről) levelet ?

— Bizony már nagyon régen — válaszolja a rendőr.

— Mert én kaptam a falunkból — nesze olvasd el.

S „tüntetés“ helyett így beszélte meg a két egyfalubéli egymással az otthoni híreket.

*

Ez a közvetlenség, mely így találja meg a maga humorát, igen jellemző, különösen ha hozzátesszük, hogy a közbiztonság és a rend példászerű. Ha a rendőrségnek dolga van: úgy valóban csak az arabok adnak dolgot. Az akkói börtönben például mindössze hat zsidó fogoly van, ezek is politikai foglyok. De az utolsó években egyetlen olyan esetről nem tudnak, hogy zsidót nyereségvágyból elkövetett büncselekmény miatt ítélték volna el.

*

Palesztinának van egy olyan kérdése, melyre alig tud valaki választ adni. És ez: mennyi lakosa van Tel-Avivnak. A legkompetensebbnek: Disengoff polgármesternek tettük fel ezt a kérdést, de tőle se kaptunk biztos választ. Tel-Avivnak ugyanis nincs bejelentő hivatala még, s így hiányzik a tényleges nyilvántartás. A májusban megejtett községi választások során tizenháromezren adták le szavazatukat. Nagyon sokan élnek azonban még Tel-Avivban, akik csak átmenetileg vannak ott, s még nem határoztak, hogy hol telepednek majd le. Disengoff szerint Tel-Avivban állandóan

33—35 ezer ember tartózkodik. A bejelentő-hivatal felállítása most van folyamatban. Érdekes azonban, hogy ennek felállítása nem ment könnyen, ami a palesztinai szabadságszeretet érdekes tünete.

— Nem akarunk senkit sem arra kötelezni, hogy bejelentse magát, nehogy azt hihesse bárki is, szabad ember, hogy a mi szabad városunkban valamiféle rendőrségi kontroll alatt áll. A bejelentő hivatal kizárólag statisztikai célokat fog szolgálni, a hivatalos diszkréció teljes szigorúsága alatt.

Ez is jellemző példája annak, hogy az emberi szabadság a legmagasabbra becsült, féltett kincse Palesztinának.

*

Az utcákon fiatal lányok és fiúk járnak. Ha valaki idegen nyelven beszél, akkor minden megjegyzés nélkül egy kis kék cédulát nyomnak az illető kezébe:

— Zsidók! Beszéljetek héberül!

Ezek az ifjú emberek egy országos szervezet tagjai, s céljuk a héber nyelv terjesztése a friss bevándorlók között. Minden nagyobb városban irodájuk van, s bárki ingyen kap itt az esti órákra tanítót. Deáklányok és deákok szabadidejüket arra használják fel, hogy másokat héberül tanítsanak. Mindenütt esti tanfolyamok vannak.

De nemcsak kulturális téren folyik ez a

lelkes, munkás propaganda. Az ipari életben is egyre nagyobb szerepet játszik a „Toceret Haarec“ a hazai ipar védelme. Tel-Avivban, Jerusalemben és Haifában állandó kiállítást rendeznek a belföldi termékekből, melyek ma már mindenben állják a külföldi árukkal való versenyt. Mert itt nem frázis a hazai ipar fogalma, de jelenti azt a törekvést, hogy a belföldi áru jóságánál fogvást vegye fel a versenyt a külföldivel.

*

Palesztina ma még behozatallal fedezi szükségletének legnagyobb részét. Minden hajóval azonban egész garmadája jön azoknak, akik valamely iparvállalatot akarnak létesíteni. Hogy mit: maguk se tudják. Csak annyit tudnak, hogy valami olyat, ami még nincs. Azonban itt se lehet tudni, hogy vajjon, aminek ma nyoma sincs, holnap nem-e kezd meg már az üzemét. Valóságos versenyfutás indult meg a külföldi kapitalisták között olyan vállalatok létesítésére, melyeknek Palesztinában helye lenne.

Ennek a gazdasági alapító versenyfutásnak érdekes szerve van. Egy hatalmas információs iroda, amely nemcsak minden meglévő vállalkozásról tud, de feladata, hogy bármilyen tervet feldolgozzon, precíz kalkulációkat készítsen, s általában egy új üzem megvalósulásának minden előzetes adatát kézhez adja. Ennek a

nagy irodának vezetője Seidner mérnök és Jaffe agronomus.

Ő hozzájuk látogattam tehát el, hogy egy kis bepillantást nyerjek abba a vállalkozási kedvbe, mely ma már felismerte, hogy Palesztina egyike a legjobb terrénumoknak.

A „Mischar vitaasiah“ irodájában minden érdeklődő precíz kérdőívet tölt ki s ennek alapján kapja meg rá a precíz választ. Palesztinának alig van ma valamely nagyobb vállalkozása, melynek terve ne itt ment volna keresztül. Ez a nem is hivatalos jellegű vállalkozás ma pótolhatatlan szerepet tölt be az itteni gazdasági életben.

Seidner mérnök, az iroda vezetője egyetlen hét eseményének képét mutatja be. Egy hét folyamán a következő gyárak alapítására nézve kértek precíz adatokat. Tekintettel arra, hogy az adatok beszerzése meglehetősen nagy összegbe kerül, nem üres érdeklődésről, hanem komoly vállalkozási akarásról van szó. Íme egyetlen hét listája:

Gázgyár, sörgyár, bélgyár, halszáritó és konzervgyár, keksz és süteménygyár, cipőgyár, kötélgyár, malom, kefégyár, szappangyár, szalma-kalap-gyár, zománcedény gyár, sajtgyár, gyümölcskonzerv-gyár.

Ezenkívül egyetlen héten három vállalkozó akart szénsavgyártással foglalkozni. A fenti lista azonban még korántsem teljes, hiszen ez nagyrészt csak Tel-Avivra vonatkozik.

— Palesztina olyan ipari fellendülés előtt áll, — mondja Seidner — melynek méretei ma még fel sem becsülhetők. Tény az, hogy a tőke megkezdette bevándorlását s különösen Amerika érdeklődése nő egyre jobban. A tőkeerősség azonban még korántsem áll arányban a vállalkozási terv méreteivel. Az átlagos tőkétípus az ötszáz—ezer fontos. Ezek otthon többnyire kereskedők, vállalkozók voltak, akik eladták mindenüket s most valamely produktív vállalkozásba akarnának kezdeni. Sajnos, a rendelkezésre álló összeg többnyire nem elég ahhoz, hogy valami komoly vállalatot létesítsenek. Már pedig itt még az ipari hitelt nem ismerik, úgy, hogy minden vállalkozónak feltétlenül tőkeerősnek kell lennie s számitania kell arra is, hogy az első esztendőben még nem tud árujának megfelelő piacot kapni. Egy másik tünete ennek az ipari érdeklődésnek az is, hogy a bevándorló tőkés, főképen a kistőkés, az ötszázfontos kapitalistára bátran mondhatjuk azt is, hogy proletárkapitalista, csak aziránt érdeklődik, hogy mihez lehetne fogni, nem pedig aziránt, *amihez ért* is. (Igen sok esetben nem ért semmihez sem.) A megfelelő szakképzettség hiánya nem egy új vállalkozás születési hibája. A zsidó energia azonban itt is győz és csakhamar kifogástalan szakemberekké lesznek azok, akiknek azelőtt fogalmuk sem volt a munkáról. Természetesen a tandíjat ilyen esetben meg kell fizetni és ért-

hető az is, hogy a hitelek szolgáltató intézmények nem rendezkedhetnek be tandíjak megfizetésére. Ezzel szemben a szakember, különösen ha nincs tőkéje, különösen megszenvedi a hitelviszonyok gyengeségét s bizony már első lépésében megakad azon, hogy Tel-Avivban nincsenek megfelelő helyiségek ipari üzemek létesítésére. A nagyobb gyárak kaptak ugyan kincstári földeket, de itt meg az építési költség tett ki sokat.

*

És itt megint a vajudó Palesztina egyik nagy problémája: a nemzeti ipar támogatását egy vonalba kellene hozni a mezőgazdasági termelés támogatásával. Egyre erősebben nyilatkozik meg az a felfogás, hogy az ipari fellendülés sokkal hamarabb fogja a zsidó Palesztinát biztosítani, mint a kolonizáció, melynek tempója sokkal megkötöttebb. Egyre hangosabb követelés például az is, hogy a Zsidó Nemzeti Alap városi birtokokat vásároljon s azokon a Keren Hajjeszód — a felépítési alap — műhelyeket létesítsen, melyeket örök bérletbe adna ki.

*

Az ipari fejlődésnek egy másik érdekes megnyilatkozása is van Palesztinában. Ez a munkásság kooperatív szervezkedése. A legnagyobb építő-vállalata ma Palesztinának a „Soleh Bone“,

mely munkásszövetkezet. Ugyancsak munkásszövetkezet a legnagyobb nyomda: a Hapoel Hacair. A munkásság fogyasztási szövetkezetének, a Masbirnak kiutaló jegyei, mellyel a Masbir üzleteiben minden szükségletét fedezni tudja a munkás, valósággal pénzzámba mennek. A „Masbir“ különben hatalmas munkáskonyhákat tart fenn, ahol a legdrágább étel egy piaszterbe kerül.

Ezek a munkásszervezetek szociális parancsát tették a „nemzeti munkát“. Ennek azután gyakran olyan érdekes megnyilatkozásai vannak, melyeket máshol alig lehetne elképzelni. Egy nagy francia vállalkozó például több vagon kész ablakot és ajtót vásárolt meg Franciaországban. Az ablakok és ajtók azonban már két év óta egy haifai raktárban hevernek, mert egyetlen darabot sem lehetett elhelyezni belőlük. A munkások ugyanis egyszerűen megtagadták a készen behozott ablakok és ajtók beállítását.

— Ablakot, ajtót itt, az országban is tudnak csinálni asztalosaink; nincs tehát szükség behozott árra, amely ha olcsóbb is, de a mi munkásaink kenyerét veszik el, — mondják.

Tehát a munkásság szociális tudata is egyik érdekes szabályozója a nemzeti iparnak, amely ennek erejében, de a maga belső gazdasági rentabilitása folytán is, a legnagyobb fejlődésnek néz elébe.

A palesztinai munkásság adott, szent jognak tekinti: a munka jogát. Azt, hogy mindent,

amire Palesztinának szüksége van, az ő két keze munkája adja. És itt találkozik szembe a palesztinai munkásöntudat azzal a nemzetközi kapitalizmussal, amely szívesen tekintené piacának csupán Palesztinát, nem pedig önálló termelési tényezőnek. Különösen áll ez Angliára és így kapjuk az otthonépítés egymásik nagy problémáját, mely az angol és zsidó viszonyból sarjadzik ki.

*

A dohánytermelő elkeseredetten ujságolja: a dohány kilója után huszonöt piaster adót kell fizetni, amikor különként alig tizennyolc piastert kapunk érte a kereskedőtől. Az adó tehát magasabb, mint maga az ára.

Az atliti sóműveknél, ahol a tenger vizének elpárolgztatásával nyerik a sót, azt panaszolják, hogy a só után a forgalmi árnak dupláját teszi ki a kincstári illeték, ami az exportot lehetetlenné teszi.

A Holttengernél panaszolják, hogy nem szabad a felvetődő aszfaltot kihalászni, mert az angol adminisztráció koncessziót fog erre kiadni. Majd...

Exportőrök, importőrök megállapítása, hogy Palesztina vámpolitikáját nem a belföldi ipar fellendítésének szempontjai, hanem az angol piac érdeke irányítja.

Beszélik, hogy Rothschild lord egyik caesariai földvásárlását egy beduin törzs kérésére hivatalos helyen meghiúsították. A beduinok

ott a mocsarakban sást és papirost vágtak és ebből gyékényeket készítettek. Ha a földet szanálták volna, akkor ezek a beduinok nem foglalkozhattak volna tovább — a gyékénykészítés nagyjelentőségű nemzeti iparával.

Kalendia az egyedüli zsidó kolónia az Emek és Jerusaleem között. Köves, rossz föld ez, évek munkája kellett ahhoz, hogy a földekről a köveket elhordják. Igaz chalucmunka volt, két éven át kosarakban hordták a követ. S mikor készen voltak: jött az angol katonai igazgatás és repülőtérenek foglalta le a földet, mely az országot egyik oldalán fekszik. A másik oldalon arab föld van, ehhez azonban nem nyultak. Igaz ugyan, hogy a kisajátított földért megfelelő kárpotlást adtak.

Hevesebb vérűek ki-kitörve panaszozzák, hogy Anglia nem teljesítette a mandátum legfontosabb, vállalt megbízatását: nem zsidóknak, hanem araboknak adta oda a kincstári birtokokat. Viszont elfelejtik, hogy ezeket a területeket azelőtt is arabok birtokolták úgy, hogy ezektől a földet elvenni nem lehetett volna és ez nem is lett volna igazságos.

Mások az ellen tüzelnek, hogy a zsidók által fizetett adókat az angolok nem a zsidó, de az arab iskolák fentartására fordítják úgy, hogy az egész iskolarendszer fentartása a zsidókat terheli anélkül, hogy megfelelően részesednének a hivatalos budgetből.

*

Ezek az epizódok szájról-szájra járnak, kiszíneződnek és lassanként különös atmoszférát teremtettek meg: a palesztinai zsidóság nem szimpatizál az angol igazgatással és különösen fájlalja, hogy zsidó kormányzó működése juttatta odáig a zsidó otthont, hogy félig-meddig angol kolónia számba menjen.

Zsidó politikai körökben akörül forog a vita, hogy vajjon mit jelent közjogilag a zsidó nemzeti otthon fogalma. A teoretikus megállapítás az, hogy a „zsidó nemzeti otthon“ a balesi deklaráció fogalmával egyenlő és ténylegesen fednie kell a „Judenstaat“ fogalmát. Viszont az angolok a „home“ az „otthon“ alatt annak lehetőségét értik, hogy a zsidók zárt letelepedést alkossanak anélkül, hogy ebben bárki is megakadályozná őket és teljes belső autonómiájuk szerint intézzék a maguk ügyeit, teljes harmóniában az ott élő többi népek érdekeivel és szerzett jogaival.

A zsidók nincsenek megelégedve az angolokkal, mert kolonizáló törekvéseket látnak és a Judenstaat elejtését. Viszont az angolok nincsenek megelégedve a zsidókkal, akik nem azazal a tempóval és áldozatkészséggel építik országukat, amint azt az egész keresztény világ várta. S végül: az arabok nincsenek megelégedve sem az angolokkal, akik megkötötték az effendik középkori hatalmát, de nincsenek megelégedve a zsidókkal sem, akik éppen munkájuknál, kulturájuknál fogvást máris zsidó jelle-

get adtak annak az országnak, melyben még mindig minoritásban vannak.

*

Ha Palesztina egy politizáló állam lenne, akkor ezek az elégedetlenségek teljesen megkötnék a mindennapi életet. Szerencsére Palesztinában nem politizálnak az emberek s különösen nem a zsidók. Legfeljebb az effendik érnek rá politikával foglalkozni, de ezek is csak akkor, ha nincsenek elfoglalva a közvetítőkkal való tárgyalásokkal, akik útján a zsidóknak magas áron adhatják el földjeiket.

Igy azután ezeket a látszólag nagy kérdéseket igen józanul, szinte egy kézlegyintéssel intézik el. A kolónisták ezt mondják:

— Palesztinát nem a Balfour-deklaráció, nem a san-remói szerződés teszi zsidóvá, de a zsidó letelepedés, a zsidó ipar, a zsidó munka. Minden erőmegfeszítésünk ezt kell szolgálja. Egyáltalán nem fontos az, hogy melyik lord milyen nyilatkozatot tesz az angol parlamentben. S még az sem fontos, hogy lord Amery, a kolóniák minisztere mit mondott. A fontos az, hogy mi a *magunk erejéből* építsünk. Amit mi csináltunk: az megvan, az zsidó, az a mienk, azt senki tőlünk el nem veheti. Az angoloknak kétségtelenül világpolitikai céljai vannak Palesztinában. Ezek a célok azonban nemcsak, hogy nem ellenkeznek a zsidóság érdekeivel, de az országépítést nagy-

ban előmozdítják. Ez az angol érdek építtette ki az utakat, ez fogja építeni a haifai kikötőt, ez hálózza be vasuttal az országot, ez teszi Palesztinát a világkereskedelem egyik központjává majd. Ez az angol szellem kifogástalan közigazgatást teremtett meg, melynek védelme alatt mi szabadon fejlődhetünk. Ne várjunk többet az angoloktól, mint amennyit adni akarnak. Nem az ő feladatuk, hanem a mienk a nemzeti otthon felépítése. Hogy a mandátum szerint ebben jobban kellene támogatniok: ez igaz. De így talán még jobb. Mert így, ami van: az a mi erőnkől van, mindenben magunk erejére támaszkodhatunk. Nincs ki cserben hagyjon tehát bennünket, ha csak a zsidóság önmagát nem hagyja cserben. Az angolok különben igen okos politikát csinálnak s a zsidó közösségek belső adminisztrációját teljesen rábizzák magára a zsidóságra. Tel-Avivban például minden a mienk. És így van ez a kolóniákon is. Az angolok arab politikája ellen lehet ugyan panaszunk, de viszont könnyen állhat az is, hogy ez a politika volt az, amely megvédte a kezdet kezdetén a zsidó otthonépítést olyan támadásoktól, melyet kihárítani nem tudott volna. Ma már elég erősek vagyunk arra, hogy minden tekintetben megvédjük magunkat. Az 1922-es arab nyugtalanságok idején meggyőződünk róla, hogy az angol hatalom nem avatkozik ilyen összetűzésekbe. Nem rekrimináltunk, de most már magunk is csak azt

kivánhatjuk: ne segítsen se nekünk, se az araboknak, csak nézze, hogy mi mit csinálunk.

*

Ime, így beszélnek azok az öreg kolonisták, régi somérek, akik bizony sok nehéz napot láttak már Palesztinában s akik maguk mellé fektették a fegyvert, ha aludni tértek. Ma már őr sem kell a kolóniák védelmére, mert a zsidó öntudat, a zsidó erő önmagában rendet teremtet.

Egy angol főhivatalnok viszont, kinek nagy szerepet szántak az új kormányzó oldala mellett, a következőket mondotta nekem:

— A mi feladatunk az volt, hogy mindenekelőtt rendet teremtsünk abban a közigazgatásban, melyet a törököktől örököltünk. Ma Palesztinában nem rosszabb a közigazgatás, mint az angol világimpérium akármelyik részében. Ez a példás közigazgatás biztosítéka a zsidó nemzeti otthonnak. Egyelőre a zsidóság kisebbségben van s nagy szerencséje, hogy a többség demokratikus ereje — már pedig ez ma még arab erő — nem tudja befolyásolni az otthonépítést. Ez az a negatívum, melyet nekünk köszönhet. Mi tudjuk azt, hogy mire kötelez bennünket a mandátum s becsülni tudjuk azt az erőt is, amelyet a világ zsidósága szétszórtságában is képvisel. A zsidóság és az angolok érdekei egymással harmóniában kell maradjanak Palesztinában. Sem a zsidóságnak, sem nekünk

nem kell az érdekekből semmit sem feláldozni, hogy ezt a harmóniát megtaláljuk. Viszont mi ennél többet akarunk: azt, hogy az arabok se érezhessék azt, hogy valamit áldozatul dobtak oda akár a zsidóknak, akár nekünk, akár mind a kettőnknek. Ez az egyedüli biztosítéka az építés nyugalmának. E nélkül alig tudnánk előre jutni és állandó harci készség kötné le minden energiánkat az építés helyett. Meg kell találjuk az arabokkal is a megértést és ennek kulcsa egy olyan közigazgatás, mely csak az abszolút rendet és az abszolút igazságot ismeri. Minél gyorsabb, minél erélyesebb az országépítés tempója, annál hamarabb lehet meggyőzni az arabokat arról, hogy itt befejezett tények vannak, melyeken változtatni nem lehet s melyekbe beleilleszkedni az ő érdeke is. Ezt az országépítési tempót viszont egyesegyedül a zsidók diktálják s ha kifogásolni való van: akkor csak annak a zsidóságnak tehetnek szemrehányást, mely ennyire se becsüli és ismeri a zsidó nép történelmi rendeltetését, mint mi, angolok.

*

Egy kis kávéház előtt, alacsony székeken arabok ülnek. Reggeltől estig. Minek is dolgozzanak. A házukat bérbe vette a zsidó és annyit fizet érte, hogy ebből megélhet. A földje egy részét eladta. Jó drágán. Ami megmaradt, annak értéke napról-napra nő. A kis-

ujját se kell megmozgassa, szívhatja nyugodtan tovább a nargillejét. Ez az arab nem nyilatkozik. Elolvassa az ujságját, ha ugyan tud olvasni s ép úgy megszokta az „arab executive“ felhívásait, akár annak a gramofonlemeznek dallamát, melyet minden arab kávéházban reggeltől estig megszakitás nélkül játszanak. Monoton dallam, pár taktus csupán. De ez is elég. Uj dallamra, új énekre az arab nem kíváncsi. És betömi a fülét, mert az utcán egy csapat zsidó munkás jön hangosan énekelve: az Uj Palesztina új dalaival.

H E B R O N

Még Tiberiásban, Szafethben és természetesen Jerusalemben tartja magát a chaluka zsidóság, itt Hebronban azonban már most kialakulóban van a Tóra szent földjének új vallási centruma. Alig egy fél éve annak, hogy ideköltözött a világhíres szlobodkai jesiva, amely köré lassanként egy új és mégis oly régi és szent élet alakul ki.

Palesztina életének megismeréséhez tartozik a chaluka megismerése is. Problémái között ott szerepel ez a kérdés is, hiszen bizonyos az is, hogy Palesztina nemcsak az újjáéledt héber kulturának centruma, de centruma kell legyen annak a vallásos életnek is, mely előbb-utóbb mégis csak életre hívja az új szinhedriont és felépíti a Templomot.

A chaluka-zsidóság kérdése azonban nem

vallási, hanem kizárólag gazdasági probléma. Nem is tömegek problémája, de egyeseké csupán. És azt is állíthatjuk, hogy ez a probléma semmi összefüggésben nincs azokkal a vallási kérdésekkel, melyeket látszólag képviselnek. A chaluka zsidóság hitközségekben csoportosult. Minden kis hitközség élén egy előljáró áll s a hitközség funkcionáriusai ennek családtagjai. A chaluka-pénzeket az előljárók kapják, a gabbék és ezek osztják szét. Első sorban természetesen a „fizetéseket“ a tisztségbe esett családtagoknak. A legtöbb gabbe és a legtöbb funkcionárius fix fizetést kap. A gabbe-fizetések 20—30 font között ingadoznak, de a legkisebb funkcionárius megkapja a 10 fontot. Illetve ennyit kap, ha ugyan megkapja. Mert különösen az erdélyi kohel tagjai között sok a panasza, hogy az üzemi költségek túl magasak, Palesztinába alig jut ki már valami. Akik nincsenek állásban, — s ez áll különösen az öregasszonyokra — legfeljebb a közös konyhán kapnak valamit enni.

Igen sokan élnek meg abból, hogy gondnokai olyan házaknak, melyek tulajdonosa valahol Európában, vagy Amerikában él, házat vásárolt kegyeletos szívvél Jeruzsálemben, vagy más szent városban s úgy rendelkezett, hogy házában szent életű emberek kapnak ingyen lakást. Ma azonban a lakáskérdés olyan fontos probléma lett, hogy bizony a legtöbb alapítványos ház lassanként átváltozik bérházzá s a jövedel-

met a gondnok vágja zsebre. Vannak már esetek, amikor a gondnok a telekkönyvi háborus zavarokat felhasználva, a házat a nevére iratta át.

Ezek a rendszerek azt mutatják, hogy a chaluka szervezete szétbomlott. Ami még van, az kimerül egy áldatlan harcban minden ellen, ami építést és munkát jelent. Ez sem lenne baj, hiszen ártani amugy se tudnak, ha ezzel szemben pozitív vallási jelentősége lenne a chalukának. De ez sincs. Vallási szempontból a chaluka egyáltalán nem lehet hivatott, hogy kifejecesítse Palesztinába a zsidó vallási centrumot.

*

De ez sohse is volt a célja. Kegyetlen bizonyítéka ennek, hogy dacára a sok százéves chalukának, dacára azoknak a hatalmas pénzüsszegeknek, melyek a kegyelet postáján ide kivándoroltak, ennek a zsidó chaluka telepítvénynek nem jutott soha eszébe, hogy a zsidóság bibliai szent helyeit valóban zsidóvá tegye. Kivéve Rahel sirját, melyet Montefiore vásárolt meg, egyetlen zsidó vallási emlék sincs zsidó kézben. A zsidóság legszentebb emléke a Kotel Hamaarovi, a Nyugati Fal is arab tulajdon. Talán a legjellemzőbb minderre az a per, melyet a Nyugati Fal padjaiért folyt. A zsidók padokat állítottak fel a Nyugati Fal mellett, hogy a fáradt imádkozóknak legyen hova leül-

niök. Erre a szent fal telekkönyvileg is igazolt arab tulajdonosa tiltakozott a padok felállítására ellen, mert ehhez csak neki van joga. A pert a bíróság előtt a zsidóság elvesztette, mert az arab beigazolta, hogy a Nyugati Fal az ő bejegyzett tulajdona és így ő tőle függ, hogy van-e ott pad, vagy nincsen.

A Machpela története még jellemzőbb. Ide zsidó be sem teheti a lábát s meg kell elégednie azzal, hogy egy falba vájt lyukon át bedobhatja a kívánságát egy papírra írva, mely így azután, ha ősapánk is úgy akarja, teljessébe megy.

Elijahu barlangja híres zarándokhely. A telekkönyvi tulajdonos azonban arab, s rendes baksist szed a zsidóktól. Gazdag ember, ki már emeletes házakat épít magának — Elijahu barlangjából. De még számos ilyen hely van, ami mind annak keserű bizonyítéka, hogy az a vallásos zsidóság, mely oly szentnek tekintette a chaluka-életet, nem törődött a Tóra valóságos emlékeivel s legszentebb helyeink megvásárlására se áldozott egyetlen fillért sem.

*

Nem akarom a proplémának azt a részét érinteni, amely arra mutatna rá, hogy a palesztinai zsidóságnak ez a nem dolgozó rétege nemcsak passzív, de ténylegesen aktív ellensége az építő munkának. Ezt a harcot is meg lehetne vívni, ha ennek jelszava éppen a chaluka részéről a zsidóság vallásos központjának kiépítése

lenne. De mert erről sincsen szó, nem lehet — sajnos — az egész kiveszőben levő chalukarendszert másnak tekinteni, mint vallásos mázzal bevont egyszerű kolduséletnek, minden erkölcsi, de minden vallásos tartalom nélkül.

De ma már a chaluka egy letűnt kor maradványa csupán. Mi lesz hát mégis az az erő, amely Palesztinát a vallásos élet centrumává fogja tenni. Le kell szögezsem azt is, hogy ennek szükségességét vitatni nem lehet, nem szabad és nincs olyan szabadon gondolkodó lakója Erec Jiszráélnak, aki ne belső vágyódással gondolna arra, hogy a Szentföldet a zsidó vallásos élet gócpontjává kell tenni. A vallás is eleven élet: annak is megvan a maga fejlődése, belső tökélesedése. A szétszórtság úgy parancsolta, hogy a zsidó vallás megkeményedjék parancsai keménységében, mert csak így maradhatott meg kétezer év üldöztetésében. De Erec Jiszráél valósága, mint érett gyümölcsről lehántja ezt a kemény burkot, hogy újra kihajtson, fejlődjék, teljesebben a zsidó élet valóságában a Tóra.

Ennek a vallásos ujjáéledésnek, felfrissülésnek, teljeseedésnek hirnöke, előkészítője a szlobodkai jesiva, amely Hebronban telepedett meg. Itt, ebben a kis városkában, hol legendák őrzik annak emlékét, hogy a hiányzó minjehenhez maga Ábrahám ősapánk szállt ki sirjából és állt be tizediknek, ebben a kis városban tanulnak a szlobodkai jesiva bocherei.

*

Ennek a jesivának nincs szigoruan előirt tanítási rendszere. Minden bocher a maga útját járja. Azt a részt tanulja, amit akar, s ha kedve van a szent könyveken kívül mást is olvasni, ettől se tiltják el. Itt senki sem áll lelki kényszer alatt, itt nincs politizálás, itt nincs oktalan vita. Lehet valaki cionista, de lehet a legszélsőbb agudista is. Belső ügye, nem kérdik, nem korlátozzák, nem kényszerítik. Hetenként egyszer a jesiva rosa s néhány vezetője előadást tart. Ez minden. De az egész valami különös szellem fogja egységbe. Valami olyan tisztasága a tanulás szentségének, hogy még a profán lelkeket is áhitat szállja meg. A bocherek is a legkülönbözőbb fajtájúak. Van, ki hosszú kaftánt és pajeszt visel, van ki modernül jár felöltözve. Van, ki doktori diplomáját dobta félre a tanulásért, van, kinek a legkisebb világismerete sincsen. Egyik bochertől megtudom: aktiv katonatiszt volt az osztrák-magyar hadseregben. Most talmudot tanul...

Beszélgetek a ros-sal, a világhíres jesiva világhíres fejével:

— Aki innen kikerül, az egész ember lesz s egész zsidó. A mi célunk nem az, hogy a Talmud mesterembereit neveljük ki, de hogy olyan tiszta belső közösségbe neveljük tanítványainkat, hogy az életbe tiszta szívet, tiszta agyat vigyenek ki. A mi bochereink nem lesznek a vallásos élet hivatalos szolgálai. Van, ki

kereskedő lesz, más diplomát szerez, a harmadik mesterember lesz és így tovább. Amit innen magával visz, az első sorban és mindenkifelett a lelki élet gazdagsága kell legyen. Ez a tisztulás, az igazi emberré levés jesivája. Tiszta emberek kerülnek innen ki, fenkölt gondolkodásuak, kik a zsidó élet erényeivel teljesek.

— Ide nem engedjük be semmiféle politikai iránynak harcát. Mindenki kövesse meggyőződését. Bármilyen utat is választ: tudjuk, hogy becsületes, hittel vallott ut lesz az. S ez a fontos. Ettől a szellemtől várjuk mi a zsidó élet megújhdását. Ettől a tisztaságtól várjuk hitéletünk régi fényének ragyogását. Embert akarunk nevelni, zsidó embert, kire büszkéek leszünk s kinek tisztelete: a mi tiszteletünk.

Igy beszélt a jesiva vezetője. Es amig szólott: belső tűz fénye öntötte el arcát, melyet hófehér szakáll övez. Ezekből a szavakból meg kell éreznie mindenkinek, hogy az igazi, a szivből szakadt, a megújító és mégis konzerváló vallásosság törvénye van benne. Es bizonyos az is, hogy itt a hebroni jesivában már alakulóban is van az az új vallásos élet, mely gyökereit a multba eresztí, éltető ereje, nedve: a szent írás, de már terebélyes lombja árnyékot és menedéket ad mindenkinek, kibén egység az, hogy zsidónak lenni annyit jelent mint teljes embernek lenni.

*

Ime, itt a probléma megoldása. Ebben és az ilyen jesivákban. A vallásos gondolkodásnak ilyen megnyilatkozásában. A koldus, az egymást hitvány garasért akár megfojtani tudó, kapzsi, hit nélküli és szeretet nélküli chaluka zsidóság idegenkedéssel nézi nem csak az országépítő munkát, de a halobodkai jesivát is.

Hebron az egyetlen városa Palesztinának, hol a zsidóság lélekszáma csökkenőben van. Mióta azonban a szlobodkai jesiva ideköltözött, megint új bevándorlás indult meg. A jesiva körül új zsidó alakulat keletkezett, mely különbségében talán még valamennyire a chalukával tart rokonságot, belülről azonban ez az új település irányítója az a törekvés, mely Erec Jiszraél a maga modern felépítettségében is a vallásos élet régi központjává fogja tenni.

J E G Y Z E T E K

A Palesztina-építő munkának, különösen a kezdetben, néma ellenségei voltak a szefárd zsidók. Különös fajta ez itten. Levanti typus, sok nyelvet beszélő, mozgékony és éles eszü. Idők során a zsidóság élére kerültek, ők voltak a palesztinai letelepülés régi arisztokratái. Természetes, hogy féltékeny szemmel nézték az új bevándorlókat, akik csakhamar a zsidó élet élére kerültek. Lassanként azonban beletörődtek sorsukba, büszkeségük alábbhagyott, amig végül azután egy különös epizód megszüntette a szefárd zsidóság különváló útjának problémáját.

A szefárd zsidóság ugyanis változatlanul ragaszkodott a régen szerzett örökbekapott francia vagy spanyol állampolgárságához. Amikor a palesztinai állampolgárság kérdése aktuálissá lett, a szefárd zsidók nagy része egyszerűen

arra az álláspontra helyezkedett, hogy őket ez a kérdés nem érdekli, mert hiszen ők francia, illetve spanyol állampolgárok. Ekkoriban történt, hogy a francia konzul látogatást tett Tiberiasban. A szefard zsidóság francia zászlók alatt vonult ki a francia konzul üdvözlésére. Emlékiratot is nyújtottak át, melyben kifejtették, hogy törhetetlenül ragaszkodnak francia voltukhoz. A konzul nagyon meg volt hatva, meleg jelentést is küldött Párisba. A válasz csakhamar megérkezett. A francia kormány elrendelte a zsidó vallásu francia szefardok sorozását. Természetes erre sor nem került, mert a szefard zsidók is gyökeres palesztinaiaknak vallják magukat.

*

Az egyik haifai frank mészárszékben különös felírást láttam. Héberül volt kiírva, hogy „Tréfe“. Mert Palesztinában nem azt kell kiírni, hogy itt kóser hus vagy koszt kapható, hanem azt kell kiírni, hogy „tréfe“, mert különben természetes az, hogy a hus kóser legyen a mészárszékben és az éttermekben is a vallásos rituáléknak minden megfelelő.

Ez az igazi Palesztina, ez az igazi vallásosság, ez az igazi zsidóélet.

*

Palesztinában két helyen lehet partra szállani, Jaffában és Haifában. Így parancsolják az

angol hatóságok. Rotschild báró azonban más-kép akarta. Yachtjában lazott és Cézaréában kis deszkapallót építtetett és így szállt partra, mert senki azt meg nem akadályozhatta, hogy ő a saját földjén lépjen rá Palesztina szent földjére.

Mondják, hogy a yacht egyik kajútjében egy szőnyeg helyett egy nagy térkép van: Palesztina térképe. A térképen kis kék fehér zászlócskák vannak, amelyiken egy R betű is, az a Rotschild-féle kolóniákat jelzi. Az öreg báró órákat szokott eltölteni ebben a kajútban. A zászlókat ide-oda rakja. Sajnos több a zászló mint a föld, de báró nemcsak játszani tud a zászlókkal, de meg is tudja valósítani a zászlójátékot. Különben a báró igen szórakozott ember. Meghívta ebédre Jeruzsálem kormányzóját, a híres Storrs őrnagyot, aki az arab politikának szekerét tolja. Az őrnagy feleségével meg is érkezett. Rotschild azonban a yachtjával kihajózott a nyílt tengerre, úgy hogy Storrs már csak a hült helyét találta. Különös szórakozottság ez.

*

Jeruzsálemben egy chaszid zsidó megáll szombaton egy pöfékelő civil előtt.

„Hogy nem szakad rád az ég“, — mondja — „a szent városban szombaton dohányozni!“

A civil nem érti az ügyet és nyugodtan tovább szívja a pipáját. Erre a chaluka zsidó

dühbe jön és kiüti a pipát a szájából, Csödü-
let. Rendör.

A végén kiderül, hogy az illető egy keresz-
tény angol főhivatalnok. Ez a türelmetlenség
azonban már nem tartozik Palesztinához. Ezt
a galutból telepítették át.

*

Tel-Avivban több Magyarországból kiszakadt
pallér dolgozik. Keresztények. A sorsuk nagyon
jól megy, meg vannak elégedve, boldogok. Az
egyik azonban félrehív:

— Csak egy nagy panaszom van, — mondja
— az, hogy a chalucok nem akarják nekünk
azt mondani, hogy chaver. Legyen szíves jár-
jon közbe, hogy mi is chaverek lehessünk.

Mert már erre is van példa. Tel-Chajban
egy németországi keresztény van benn a kvu-
cában.

Ime egy újabb jele annak az együvé tarto-
zásnak, amely semmiféle türelmetlenséget is-
merni nem akar.

*

Merchavja és Ain Charod között egy vándor-
embert találunk. Vigan halad az út porá-
ban és fűtörész. Felvesszük az autóba.

— Agnon, ismerjük fel benne a modern
héber regényírás egyik legnagyobb mesterét.
Ain Charodba tart, ahol az utcának előadást
fog tartani. Mert ez a héber író. Nem üzletes,

de apostol. Gyalog járja a kolóniákat, utcákat és így hirdeti a héber kultura ujjiébredését.

*

Tiberiasban Susana Avivit, a moszkvai „Habima” világhíres művésznője tart szavaló estét. Szekerekkel és gyalog jönnek a chalucok a közeli kolóniákról. A terem ifju emberekkel teli és szünet közben, ez olyan természetes, ők szórakoztatják a művésznőt. A chalucok ugyanis énekelnek és így töltik ki a szünetet.

*

Tel-Avivban Achad Haam utcáját este 8 órakor egy vasláncal zárják el. Ebben az utcában ugyanis lakik Achad Haam, ki beteges öreg ember és hogy esti nyugalját mi sem zavarja, az utcát, amelyben ő lakik, gondos kezek így zárják el a forgalom elől.

Azt az utcát, amelyben Bialik lakik, nem kell elzárni. Ez az utca hangos, mert még a fáradt chaluc is szívesen tesz kerülőt, csak elhaladhasson a Bialik háza előtt. Mert hátha a terraszon kint van a költő és magával viheti estvéli nyugalomra jószágos meleg szempillantását. Mert ebben az országban szent az írás és az írók prófétaszámba mennek.

*

Tel-Josefnek vonósnégyese is van. A vonósnégyes négy tagja négy különböző kolóniából

való. A nehéz nappali munka után mégis szinte minden este összejönnek, mert ez a chaluc és ez a szeretete, melynek párja az egész világon alig van.

*

Az utcán Tel Avivban a sűrű autóforgalom közepette egy tevekaraván halad. A karavánt immár zsidó vezeti. Már ezt is átvették.

Az utcasarkon gyermekek szállnak harcos vitába egymással. Egy öreg szakállas zsidó hallgatja a gyermekek már-már elfajuló lármás veszekedését.

Az öreg áhítatosan hallgat és nagyon boldog, az arca csak úgy sugárzik, mert a gyermekek héberül veszekednek.

— És még azt meri valaki mondani, hogy a héber nem élő nyelv — mondja mosolyogva.

*

Reb Moise, Erdélyből kiszakadt zsidó sakterrel történt:

Haifából épp Jeruzsálembe utazott. Szembe vele egy chaluc ül. Eszik. Kalap nélkül. Az öreg a fejét csóválja és nem állhatja meg, hogy előadást ne tartson a chalucnak. Ez azonban csak mosolyogva hallgatja. Közben az öreg helyére egy arab legény pályázott. Az arab meg fogja az öreg szakállát. Másik pillanatban azonban már a földön hever. A chaluc ugyanis hirtelen képenvágta. És azután nyugodtan

évelt tovább. A kocsi arab utasai, amikor megtudták hogy mi történt, maguk is kiegészítették a chaluc pofonjait, mert a tiszteletlenség az arab sem tűri. Reb Mojse most már nem kifogásolt semmit.

— Ezzel a kis szakállráncigálással még az a galuth volt adósom, amelyet most hagytam el.

*

A hajón egy lengyel zsidó mondja:

— Végre egy olyan országban voltam, hol nem éreztem zsidónak magam.

— Társai nem értik:

— Hát minek? — kérdik.

— Embernek.

*

Ez az. Ez az egyszerű lengyel zsidó mondogta meg a legteljesebben, hogy mi Palesztina jelentősége. A galuthban, még a legjobban is, a zsidó alig felejtheti, hogy zsidó. És csak azután ember. Zsidó volt az, amivel az élet ezer formájában is szembe találja magát. Itt, Palesztinában emberré szabadul fel a zsidó. Szabad emberré. Itt nem tehertétel, nem születési hiba az, hogy valaki zsidó. Nem is probléma az, hogy zsidó. Természetes valami, akár, hogy valakinek kék szeme van.

Igy szabadítja föl a zsidóban az embert az a Palesztina, melynek ereje mégis csak az,

g-
t-
g-
ar

Z
7-

bl

1

Ebből a könyvből 1000 példány készült és pedig 800 példányrendes könyvárusi forgalom számára, 200 példány pedig amatőr kiadásban, számozva, a szerző kézjegyével.

T A R T A L O M :

	Oldal
Salom uvracha	5
Erec Jiszráél kapujában	13
Hajnali hitvita	28
Egy új város épül	39
A jövő faluja : Nahalal	47
Vége a hőskölteménynek	66
A Gdud Haavoda	102
A gyermekek faluja	111
Ahogy az éposz születik	119
A báró emberei	127
A föld meghódítása	142
Tel-Aviv	149
Hebron	170

Adattár Sz. K.-nek
35.568-1940 IV. számú
V. K. M. rend. alapján.

al
5
13
28
39
47
66
02
11
19
27
42
49
70

